

אונקלוס

בראשית לב ויצא

קפב 363

לָבָן בְּצַפְרָא וַיִּשְׁק
 לְבָנָוְהוּ וּלְבָנָתָהּ וּבְרִידֵי
 יָתֵהוּ וְאֹרֹ וְתַב לָבָן
 לְאַתְרָהּ : וַיַּעֲקֹב אֹרֹ
 לְאַרְתָּהּ וַעֲרָאוּ בָהּ
 מִלְּאֲכִיָּא דִּי : וַיֹּאמֶר
 יַעֲקֹב פֶּד הַזְּנוּן מִשְׁרִיתָא
 מִן קַדְמֵי יְיָ הֵן וַיִּקְרָא
 שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא
 מַחְנֵים : פ פ פ

לָבָן בְּצַפְרָא וַיִּשְׁק
 לְבָנָוְהוּ וּלְבָנָתָהּ וּבְרִידֵי
 יָתֵהוּ וְאֹרֹ וְתַב לָבָן
 לְאַתְרָהּ : וַיַּעֲקֹב אֹרֹ
 לְאַרְתָּהּ וַעֲרָאוּ בָהּ
 מִלְּאֲכִיָּא דִּי : וַיֹּאמֶר
 יַעֲקֹב פֶּד הַזְּנוּן מִשְׁרִיתָא
 מִן קַדְמֵי יְיָ הֵן וַיִּקְרָא
 שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא
 מַחְנֵים : פ פ פ

קמ"ח חלקי מחנ"ס סימן . ומפסיקין ויבנת יעקב :

אבן עזרא

ויש אומר זה הפחד רמו ליום העקידה (הט) [מנ] ואיננו רחוק (ה) :
 א לבניו . הם בני בנותיו (ה) : ב ויפגעו בו מלאכי אלהים . לעורו בדרך והוא לבדו ראה (ו) מחנה המלאכים סביב מחנהו (ז) , על כן קרא שם המקום מחנים , על שם שנים אחד שלו ואחד של מלאכים (ז) : חסלת פרשת ויצא :

רש"י

(כ) נשתיתה עץ בלחמו : (ג) ויפגעו בו מלאכי אלהים . מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ * : (ג) מחנים . שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן . ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו (ב) :
 חסלת פרשת ויצא

קרני אור

[מנ] וכן פי' הרד"א , וכן הוא במדרש הגדה וילא , ובפס"ז (ברא' לא מב) : חסלת פרשת ויצא

יהל אור

בשרש , פחד" וכן ת"א ויוצ"ע , כדלחיל ליה אבוהי יצחק" : (קט) וכן סיים הרד"ק בשרש "פחד" , ואמר ענין זה בינהק לפי שפחד מהשם ומסר עלמו בדבר העקידה : (קי) עיין למעלה (פסוק מב) ובהערות שם : (א) יוב"ע תרגם , לבניו דיעקב ולבנותיה דיליה" רוצה לפרש בניו ממש , ולכן הסיב הכנוי אל יעקב הנזכר בפסוק לפני זה , והכנוי של "ולבנותיו" על לבן הנזכר בפ' זה ידוהק הוא , והנכון כדעת הראב"ע שפי' לבניו בני בנותיו שקורין בניס לפעמים (רש"ד) : (ב) דייק ממלת "ראש" לשון יחיד : (ג) דייק ממלת "זה" שלא היה רק מהנה אחת ממלאכים והשניה היא שלו : (ד) וכן פי' הרמב"ן והרד"ק ורש"י ורש"י ז"ל פי' שתייהן של מלאכים , וכן הוא (ב"ר פ' עד , תנהומא וישלח , מדרש הגדה וילא , פס"ז ברא' , לב , ג) וכתב הרד"ק , וכאשר קרא אז לשם המקום מחנים , כן הוקבע לדורות , כמו שראינוהו נזכר כן (בס' יהושע יג ל) והסכימו עמו אנשי המקום , ורן כל המקומות שהי' קוראים להם האבות כן היה שמש" , וכתב הרד"א , וענין זה שאחרי שנפרד מהצרת לבן ונסתלק ממנו ערדת התנאים וערעורי לבן שב לאיתנו הראשון , וגראו לו בנבואתו מלאכי אלהים כונו שראה אותם" :

חסלת פרשת ויצא

אונקלוס

בראשית לב וישלח

דַּ וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו אֶל-

דַּ וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו אֶל-
 קַדְמוֹהֵי לְוַת עֵשָׂו

אבן עזרא

(ד) וישלח יעקב מלאכים ממס"ג : ד וישלח . הגה ידענו כי ארץ אדום בין חרן ובין ארץ

רש"י

מקורי רש"י : (ה) ירמ"י יא יט . א) תנחומא א וישלח אות ג , תנחומא ב וישלח אות ג כ"ר פס"ד ז תרגום יוב"ע וירושלמי .
 ב) תנחומא א שס , תנחומא ב שס . כ"ר פס"ד טו ג) תנחומא א אות כ וג' , תנחומא ב אות ג פס"ד ז כ"ר פס"ט , ד .

בראשית לב וישלח

אונקלוס

עֵשׂוֹ אָחִיו אֶרְצָה שְׂעִיר שָׂדֵה
 אָדוֹם : ה' וַיֵּצֵא אֶתְכֶם לֵאמֹר כֹּה
 תֹּאמְרוּן לְאָדֹנָי לְעֵשׂוֹ כֹּה אָמַר
 עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם־לִבָּן גִּרְתִּי וְאַחַר
 עַד־עֵתָה : וַיְהִי־לִי שׂוֹר וְחֲמוֹר צֹאן

אָחִיו לְאֶרְצָא דְשְׂעִיר
 לְחַקְל אָדוֹם : ה' וַיִּפְקֹד
 יְתָהוֹן לְמִימְרֵי פְדִינֵי תִימְרוֹן
 לְרַבּוּנֵי לְעֵשׂוֹן כְּדָנָן אָמַר
 עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם־לִבָּן דְּרִית
 וְאַחֲרֵית עַד כְּעֵן : וַיְהִי
 לִי חֲמוֹרִין וְחֲמוֹרִין צֹאן

רש"י

ארצה שעיר . לארץ שעיר כל תיבה שלריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה (ד) : (ה) גרתי . לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר (ה) איך כדאי לשנוא אותי על ברכת אביך שבכני הוה גביר לאחייך שהרי לא נתקיימה בי (ו) דבר אחר גרתי בגימטרי' תרי"ג כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מלות שמרתי ולא למדתי ממטשיו הרעים (ז) (ו) ויהי לי שור וחמור . אבא לא מן השמים ולא מן הארץ (ח) : שור וחמור .

יהל אור

(ה) הח' ז"ל דייק ממלת לפניו , שהיה דרכו דרך ארץ שעיר ללכת אל ארץ כנען , ובאמת אין מזה ראייה כי ארץ שעיר בין ארץ ובין ארץ ישראל , כי ארץ שעיר דרומית מזרחית לא"י , והרץ לפוגית מזרחית לא"י , ועיין בביאור רש"י שהשיג על הח' ז"ל בזה , וכבר תפשו בזה גם הגאון מ' יעקב עמדין בס' מור וקליעה סי' ש"ו עיי"ש : (ו) וכן הזכיר הח' ז"ל דברי הגאון (דבר' לג ב) : (ז) והגאון ז"ל סמך על הפ' ד' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר ג' ארץ (דבר' לג ב) כי נזכרו שלשה; ביהד לומר שהם קרובים , ועיין שם בפ' ה' ז"ל שכתב , כי ידענו שסיני קרוב למזרים דרך שלשת ימים , ואלו היה שעיר שהוא ארץ אדום סמוך לסיני מדוע עבר יעקב בלאתו מחרן לא"י והנה אין סיני ביניהם , וזה יודע מי שידע גבולי הארץ : (ח) וכן דעת הרשב"ם וכן פי' הרד"ק והרלב"ג : (ט) וכן פי' הרמב"ן והרד"ק , וכן פי' הרד"א , כי עשו אחיו הגדול ממנו , ויהשג לו לאדון , ולכן הזהירם שיאמרו לו כה אמר עבדך יעקב , כלומר אין הדברים האלו מזלנו , אבל הוא בעצמו שולח לומר לך כן : (י) כי עיקר משמעת עשו אל יעקב היתה בעבור מה שזכרו אביו הוה גביר לאחייך , לכן יעקב ברצונו להעביר יראה זו נכונת תחתיו , כדי שיבין שהוא אינו מבקש למשול בו ויחדל מלשנוא אותו : (יא) מדבר בעדו : (יב) ר"ל היה לריך לכתוב ואחרי , כי האל"ף הזה הוא השמוש שמדבר בעדו , א"כ היה האל"ף ז"ל דגש אשר הוא כמו אות הכפל , ואות אל"ף אינו מקבל דגש , ע"כ בא הצירי תחת האל"ף למלאות הדגש : (יג) הוא כמו אהב , כי על הרוב יהיה האות"ן כהולם מגזרת נח"פ"ה אל"ף ומעטים בצירי , כמו , אני אהבי אהב" וכולם כדי להמשיך אות נהה במקום פ"ה הפעל : (יד) ואיננו פועל יולא דק מורה על עצמו ונקרא בנין הקל : (טו) כלם לשון כלל ,

אבן עזרא

ארץ ישראל (א) , וזאת תשובה על הנאון שאמר (ו) כי סיני ושעיר ופארן סמוכים הם (ז) (ב) . ואלה המלאכים הם מעבדיו (ח) (ג) : ה' כה תאמרו ל' אדוני . אמר בן להם עד שיתברר אצלם שהוא אדוני (ט) וידברו עמו בדרך סופר העבד (י) (ד) : ואחר עד עתה . האל"ף סימן המדבר (יא) (ה) , והנזח הנעלם שהוא אחריו תחת אל"ף השרש (יב) , וכן , ,אני אהבי אהב" (משלי ח יז) (יג) , כי כבר על הלשון להוציא ב' אלפין והוא מהבנין הקל (יד) : ה' שור וחמור . שם הסין (טו) :

אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ זו איכה קרני אור

[א] בעבור היות נגב א"י על ידי אדום ואביו יושב בארץ כנען יש לו לעבור דרך אדום או קרוב משם פ"כ פחד אולי ישמע עשו ופקדים לשלוח אליו מלאכים לארצו (רמב"ן) ארצה שעיר שדי אדום ששמע ששם היה , אבל לא היה שוכן שם עם ביתו , כי בארץ כנען היה ביתו עדיין כמ"ס , ויקח את נסיו' (למטה לו) (רד"ק) לפי שיעקב היה שכ עתה לבית אביו נתירא פן יודע עשו שהוא בא בדרך ויבוא נגדו להכניו בעבור הברכות לכן בקש לפייסו ואלעסי' שלא היה לריך לעבור דרך ארצה בעיר לילך לחברון (י"ט"ר) : [ב] עיין בנתיב"ש שם שיפרש , הר סיני ושעיר ופארן קרובים הם , והכוונה שמכל החדדים הכריק האור והופיע רכב אלהים על שנה אל סיני עיי"ש בפ' הרשב"ם : [ג] וכן (בב"ר פ' עה) יש מי שאומר שאלו שלושי ג"ו , וכן נראה דעת אונקלוס ויוב"ט שחרגמו פה , אונקלוס ר"ל שלוחים , אולי הוא מלשון אולא , כמו אול עיין פ"ה המיוחס לרש"י (דניאל ב ה) והגמ"ל נוסף כמו דוגמא , דומה , ולדעת רבנו (ב"ר שם) מלאכים ממש , וכן פי' רש"י ז"ל : [ד] כבר פרסם לו בזה המאמר שיעקב אינו עמו במדרגת אדון כמו שזכרו יתק אכן הוא לו במדרגת עבד וזה ממש שיש בו רובם נפלא להפיר ממנו שאלת עשו (רלב"ג) יעקב לא רצה להגיד להם כל מה שאירע בינו ובין עשו , רק עשה עצמו כעניניהם כמכבד אותו הרבה מאוד , כדי שידברו עמו דרך כבוד (שד"ל) : [ה] יאמר כי נתעכבתי כלאון הלכ ובשמחה

מקורי רש"י : (ד) יבמות יג ב . (ה) וכן הוא בפס"ו . (ו) תנחומא ב אות ה , וכן תרגם יונ"ט . (ז) וכן הוא בפס"ו , ובמדרש אנדה , ובמדרש שכל טוב , וכתב הח' רש"י בהערותיו לפס"ו הערה יד , לא נמצא בב"ר שלפנינו ואין ספק כי לקח הוא מהילמדנו הנשאר בכתובים" ועיין בזכור לאברהם שהביא משו"ת פרש"א סימן לב שהזכיר שם המאמר ולא הזכירו בשם רש"י . (ח) תנחומא ב ב , שם תיוב"ט .

בראשית לב וישלח

אונקלוס

וַיִּמְחַנֶּה וַיְהִי (כ) וַיִּמְחַנֶּה
 וַתְּהִי (כ) מִשְׂרֵיתָא
 דְּתִשְׁתָּא ר לְשׁוּבָא :
 וַאֲמַר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי
 דְּאָבָא אֲבָרְחָם וְאֱלֹהֵי

הַמַּחֲנֶה וְהִכְהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה
 הַנִּשְׁאָר לְפִלִיטָה : וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
 אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְחָם וְאֱלֹהֵי אָבִי

רש"י

אבן עזרא

משמש לשון זכר ולשון נקבה (כ). חס מחנה עלי מחנה הרי לי נקבה (ג). המחנה הזה לי זכר. וכן יש שאר דברים משמסין לשון זכר ולשון נקבה (ד) השמש ילא על הארץ (טו) מקלה השמים מולאו הרי לשון זכר (טז) והשמש זרחה על המים הרי לשון נקבה. וכן רוח (יז) והנה רוח גדולה באה הרי לשון נקבה (יח) ויגע בארבע פנות הבית הרי לשון זכר (יט). ורוח גדולה וחזק מפרק הרים הרי לשון זכר ולשון נקבה. וכן חס (כ) ואש ילאה מאת ה' לשון נקבה (כא) חס לוחט לשון זכר: והיה המחנה הנשאר לפלטה. על כרחו כי אלחם עמו התקין עלמו לשלשה דברים לדורון לתפלה ולמלחמה (כב). לדורון (כג). ותעבור המנחה על פניו. לתפלה. חלתי חבי חברה. למלחמה. והיה המנחה הנשאר לפליטה: (י) ואלהי אבי יצחק. ולהלן הוא אומר (כד) ופחד ילחק ועוד מהו שחזר והזכיר שם המיוחד היה לו לכתוב האומר חלי טוב לארלך וגו'. חלא כך אמר יעקב לפני הקב"ה שתי הבטחות הבטחתי אחת בלחתי מבית חבי מבאר שבע שאמרת לי (כה) חני ה' חלתי חביך ואלהי ילחק ושם אמרת לי

מַחֲנֶה, זכר ונקבה (כ) [שן כבית (כ) ומקום (כ)]: והיה המחנה הנשאר לפלטה. אולי יהי שיברחו (כ) או תשוך חמת אחיו (כ) בהכותו המחנה האחת, או יבוא להם רוח והצלה מדי, וכמוהו "אם תחזק ארם סמני והיתה לי לישועה" (ש"ב י"ד, יא) (כ), ומה שאמר רבינו שלמה (כ) שיהיה לפליטה בעל כרחו (כ) הוא דרך דרש (ג), ואם השם אמר לו, "והיה זרעך כעפר הארץ" (למעלה כח, יד) לא ידע אם על אלה או על אחרים (ה) [י], כי הנה יוסף כאשר נמכר היה יעקב חי והוא לא ידע, כי אין הנביא יודע הנסתרות, אם לא יגלה לו השם (ט), ואלישע אמר, "ודי העלים סמני" (ס"ב ד כז) (כ), גם זאת תשובה (ה) לשואלים איך פחד יעקב והשם הבטיחו, והוא אומר ואהיה עמך (למעלה לא ג), גם זה פ"י ואישיבה עמך (י), שיתכן שימלט ה"י לבדו (י), ועוד ידענו (י) כי כל עון קטן ונדול כנגד העושה, ע"כ העון הקל לנדול יקרא גדול, ויעקב פחד שמא חטא או שנג במחשבתו, ובעבור זה לא יהיה השם עמו (י) [יא], ואל תתמה, כי הגה ופחד ילחק ועוד מהו שחזר והזכיר שם המיוחד היה לו לכתוב האומר חלי טוב לארלך וגו'. חלא כך אמר יעקב לפני הקב"ה שתי הבטחות הבטחתי אחת בלחתי מבית חבי מבאר שבע שאמרת לי (כה) חני ה' חלתי חביך ואלהי ילחק ושם אמרת לי

יהל אור

קרני אור

(כ) פ"י, אל המחנה האחת נקבה, "והכהו" זכר, וכן, והיה המחנה הנשאר לשון זכר: (כג) כי תבנה בית חדש" (דבר' כז ח) זכר, "כי שחה אל מות ביתה" (משלי ב, יח) נקבה, חכן בהפ"י המיוחד לה' ז"ל על משלי וכן הרד"ק פ"י שמלת שחה שב אל הזונה ולא אל הבית: (כד) "את המקום הזה" (למעלה יט יג) זכר, "ולא עוד תשורנו מקומו" (איוב כ, ט) נקבה: (כה) וכן פ"י הרמב"ן ז"ל, על דרך הפשט זה באולי, כי אמר אולי יכלל המחנה האחר, כי בהכותו האחד יברחו, או תשוב רעונו, או תבוא להם הללה מאת השם: (כו) מלשון, כשוך חמת המלך" (אסתר ב ח): (כז) פ"י שם ג"כ באולי, ר"ל אולי היתה לי לישועה: (כח) הוא רש"י ז"ל: (כט) בן פ"י רש"י ז"ל על כרחו כי אלחם עמו: (ל) בן דרשו ז"ל (תנחומא ד"י ושלח הו"י באצער סי' וי"ו, ילקוט רמז קל"א בשם תנחומא, פס"ו צר"ל לז ט): (לא) כי יכול להיות שיקח נשים אחרות ויוליד מהם בנים: (לב) וכן מלינו בארון הנביאים, כי לא פורש מה יעשה לו" (צמד' טו לד) עמדו ואשמעה מה יעשה ד' לכם" (שם ט ח): (לג) ויביא ראיה מאלישע שאמר בדבר בן השונמית, ופ"י הרד"ק שם, כי באותה שעה שנפלה לרגליו נאמר לו בצבואה: (לד) מה שיפרש אחרי זה: (לה) כי יעקב שינה כאן הלשון הנאמר לו שם, ותחת "ואהיה עמך" (למעלה לא ג) אמר, "ואיטיבה עמך" לכן פ"י הח' ז"ל כי נכלל "באהיה עמך" גם מלח "ואיטיבה עמך": (לו) והרמב"ן והרד"י"א השיגו עליו בזה עיי"ש: (לז) בזה יתרון הח' ז"ל במה שפ"י במלת "ויירא" שהוא מורה על יעקב, ויפרש הסבה שיעקב היה ירא כי פחד: (לח) והספק היה לו בבחינת עלמו

ויהי, כפל הפנין במלות שונות לרוב יראתו: [ט] וכן פ"י רש"י ז"ל והרשב"ם והרד"ק, ואולי מחנה כלשון נקבה, וכתב הנתינה לנר שהוא לא כהעברי אשר ישמש בו זכר ונקבה: [י] הח' ז"ל הביא פה הפ' מההכנסה שהכניתי לו השם (למעלה כח, יד) וביה זרעך כעפר הארץ, והכתוב אומר פה שההכנסה היה, כחול הים עיין פ"י רש"י ז"ל, והרד"ק כתב, כי הענין אחד כי המקרא אומר הטעמים ושניהם נאמרו להפלגה: [יא] וכן פ"י רש"י ז"ל נתחטטו זכותי על ידי

סקורי רש"י: (יב) חב' כו ג. יג) למטה לג. ח. יד) לפיל יט כג. טו) תה' יט ז. טז) מ"כ ג כג. יז) איוב א יט. יח) שם יט) מ"א יט יא. כ) צמד' טו, לה. כא) תה' קד ד. כב) תנחומא ב שם פס"י דר"כ פ' חכ"י (קלט א') ועיי"ש הערה ל קה"ר פ' ט, יח פס"ו. כג) פ' כג. כד) לפיל לא מכ. כה) לפיל כח יג.

אונקלוס

בראשית לב וישלח

קפג 365

וְעָבְדוּ וְאָמְרוּ וְשָׁלַח וְאֶשְׁלַחָהּ לְהַגִּיד
 לְאֲדֹנָי לְמִצְוַת־הוֹן בְּעֵינַיִךְ: וַיֵּשְׁבוּ
 הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ
 אֶל-אֲחִיךָ אֶל-עֵשָׂו וְגַם הִלֵּךְ
 לְקַרְאֲתָךְ וְאָרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:
 וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחַץ
 אֶת-הָעֵם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצֹּאֵן
 וְאֶת-הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשְׁנֵי מַחֲנֹת:
 וַיֹּאמֶר אִם-יָבֹא עֵשָׂו אֶל-הַמַּחֲנֶה

זעבדין ואמרו ושלח ושלחה להגיד
 לחנאיה לרבוני לאשכחא
 בחמין בעיניך: ויתבו
 אנביאי לות יעקב למימר
 אתינא לות אחיך לות
 עשו ואף אתי לקדמויך
 וארבע מאה גברא עמה:
 וידחיל יעקב לחדא
 ויעקת לה ופליג ית עמא
 די עמה וית ענא וית
 תורי וגמליא לתרין
 משרין: ויאמר אם ייתי
 עשו למשריתא תדא

רש"י

דרך חרץ לומר על שוורים הרבה שור. חרס
 אומר לחזירו כלילה קרא התרכגול ואינו
 אומר קראו התרכגולים (ט): ואשלחה להגיד
 לאדוני. להודיע שאני בא אליך: למצוא חן
 בעיניך. שאני שלם עמך ומבקש אהבתך:
 (ז) באנו אל אחיך אל עשו. שהיית אומר

ואשלחה להגיד. כי רצוני לעשות כל אשר יצוה
 וזה טעם למצוא חן (ט) (ז) ז גם הולך לקראתך
 שהוגד לו שאתה בא (ט) (ז) ח ויצר לו (ח)
 זה הדבר מהבנין הכבד (ט) כמו „והצר לך“ (דבר
 כח נב) (ט) ז ויחץ. נפתח היויד בעבור אות העז
 הבא אחריו (ט) כמו „ויצל משה“ (שמות יט כ) (כ)

חמי הוא חבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע עודנו בשנאתו (י): ויירא ויצר. וירא
 שמא יהרג. וילך לו חס יהרוג הוא חת אחרים (יא). (ס"א ח שמא יהרוג אחרים ועוד
 גירסות אחרות ול"ע במזרחי ההפרש שביניהם) (ט) המחנה האחת והבהו. מחנה

קרני אור

כבית לבן עד פתח, וזה יורה שמעולם לא חשבתו להגיד
 עליך, ולזה יאמר לבן „ואחר“ כי הפרש הזה יורה חמיד
 על עכבה ברטון, ואין כן שרש „מהמה“ שהוראתו על הסעכבה
 מפני סבה ונגד רטון המתעכב, ופיין בן נעול לרנס"ו ח"א
 בפתיחתו: [ז] ויותר כטון שיוסב למעלה יאכלזה להגיד לאדוני
 שיש לי עובר ונכסים וכבוד לעשות בו הפך ורלוונך ירמוז
 שיכלת לו דורון מהם (רמב"ן) יקרוכ לזה פי' רע"ס:
 [ז] והנה דעת רז"ל גם הרבה ממפרשי הפשט יפרשו שהולך
 לקראתך למלהמה, והרשב"ם פי' שמח בכיאתך
 ובאהבתו אותך הולך לקראתך וארבע מאות אוש פשו לכבודך,
 ויאמר שזה עיקר פשוטו, וכן פי' החזקוני, וכתב ע"ז רז"ס
 „אם כדעת הרשב"ם שהולך לקראתו לקבל פניו באהבה פה
 כל התורה הזאת בחד יעקב, גם על מה לקח עמו חיל
 כזה“, והרד"א פי', כי גם הוא בעלמו הולך לקראתך לקבל
 אותך וארבע מאות איש עמו לכבודך, אבל יעקב שהיה יודע
 חמיתת הדבר ורשעתו לכדו לא נתפחה בזה: [ח] אמר וירא

יהל אור

וכן „כי חס הסוס אסור“ (מ"ב ז, יו"ד), ואיש ישראל
 נגש" (ש"א יד כד) ורבים כמוהם, ידבר על רבים
 דרך כלל כלשון יחיד, ופעמים השם הנופל על האחד
 יפול על רבים, כמו „ויהי לי שור“ והוא חס כלל, והוא
 בעלמו חס פרט „שוחס השור“ (ישעי' סו ג) (רד"ק):
 (טז) ואינו מוסב למעלה, אבל יאמר ואשלחה להגיד
 לאדני כי אני בא למנוח חן בעיניך, ולעשות
 ככל אשר יצוה אדוני, וכן פי' רש"י ז"ל, להודיע
 שאני בא אליך למנוח חן בעיניך וכו': (יז) כי כמו
 שאתה הולך לקראתו, כן גם הוא הולך לקראתך, וזה
 טעם מלת „וגם“: (יח) שרשו „ילר“ והצירי מושך
 יו"ד הפרש אחריו, והוא היסך המרחבה, ע"כ פי'
 ויירא מורה על יעקב וילר מורה על עשו שהלך לבב
 יעקב ע"י ד' מאות איש עמו והוא בנין הכבד: (יט) ויירא
 כי הוא משרש „לרה“ ויהיה ילר ולרה בעינין אחד,
 ודעת הרשב"ם ששרשו „לרר“ עיי"ש: (כ) כי שרשו „חלה“ והראוי ויחץ, כמו מן צנה ויבן, ונפתח הסימ
 שהוא מאותיות הגרון, ונפתח גם היו"ד: (כא) עיין (למעלה) יג א הערה ז"א (ל):

סקירו רש"י: ט) הנחומא כ שם מאמר ר' יהודה, ונכ"ר פפ"ו, הוא מאמר ר' נתניאל וכן הוא בפס"ז: י) הנחומא ב
 אות ו, ב"ל פפ"ה ז. יא) וכן הוא במדרש אגדס, ובתנחומא א אות ב, וכן בכ"ר פפ"ז ב, ויירא
 שלא יהרוג, וילך לו שלא יהרג, ופיין בר"א

אונקלוס

בראשית לב וישלח קפר 367

יִצְחָק יְהוּדָה אָמַר אֵלַי שׁוּב לְאָרְצְךָ
 וְלִמְוֵלַדְתְּךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ: יִקְטַנְתִּי
 מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֲמֹת אֲשֶׁר
 עָשִׂיתָ אֶת-עַבְדְּךָ כִּי בְמִקְלִי עֲבַרְתִּי
 אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשֵׁנִי
 מִחַנּוֹת: יִבְצִילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד
 עֵשָׂו כִּי-יִרְאֶה אֲנִכִּי אֹתוֹ פֶּן-יָבֹא
 וְהִכֵּנִי אִם-עַל-בָּנָיִם: יִנְאֹתָה אֲמַרְתָּ
 הֵיטֵב אִיטִיב עִמָּךְ וְשָׁמַתִּי אֶת-
 זַרְעֲךָ כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא-יִסְפָּר

דאפא יצחק יי די אמר
 לי הוב לארעך וילידותך
 ואוטב עמך: יי קטנתי
 זכותי מכל חסדין ומכל
 טבון די עבדת עם עבדך
 ארי יידי עברית ית
 ירדנא הדין וכען הויתי
 לתרין (כי לתרין)
 משרין: יי שובני כען
 מידא דאחי מידא דעשן
 ארי נחל אנא מניה דילמא
 ייתי וימתני אפא על
 בנאי: יי ואת אמרת
 אוטבא אוטב עמך
 ואשני ית פניך סניאן
 כחלא דימא די לא יתמנון

רש"י

ושמרתיו בכל אשר תלך. וצבית לבן אמרת לי
 (כו) טוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך
 ושם נגלית אלי. בשם המיוחד לבדו שנאמר (כו)
 ויאמר ה' אל יעקב טוב אל ארץ אבותיך
 וגו' צטתי הבטחות האלו אני בא לפניך:
 (יא) קטנתי מכל החסדים. נתמטנו זכותי
 על ידי החסדים והאמת שעשית עמי לכך
 אני ירא שמא משהבטחתני נתלכלכתי בחטא (כח)
 אמרת דבריו ששמרת לי כל הבטחות שהבטחתני:
 כי במקלי. לא היה עמי לא
 כסף ולא זהב ולא מקנה אלא מקלי לבדו. ומדרש
 אגדה נתן מקלו בירדן וגזקע הירדן (כט):
 (יב) מיד אחי מיד עשו. מיד אחי שאלו כעשו הרשע:
 (יג) היטב איטיב. היטב בזכותך איטיב בזכות אבותיך (ל):
 ושמתני את זרעך כחול הים. והיכן אל כן

אבן עזרא

משה שאין למעלה ממנו (ט) והוא שלחו להוציא
 את ישראל מסצרים, ובעבור שגנתו שלח כלאך
 להמיתו (מ): יא קטנתי. כמו, גם יכלתי (למעלה
 ל, ה) (ה) והטעם פחות אני וקטן עד שתעשה
 עמי כל החסדים (מג) [יב], וכבר פירשתי חכד
 ואמת (מג) [יג]: יב והכני. משרת עצמו ואחר
 עמו, כמו, ושני אנשים שרי גדודים היו בן שאול
 (ש"ב ד ב) (מ), ובן דוא (מ) והכני והכה אם

יהל אור

שמא אינו כדאי לכך, כי אפשר שנכשל באיזה עון שבעבורו
 תאבד ממנו הבטחת השם: (לט) הנאמר הזה, הובא
 צב"ר (פ' עו, ילקוט רמו קלא פס"ז ברא' לב ח):
 (מ) בשמות (ד כד) וכדבריר' יהושע בן קרחה (נדריס
 לא ב) גדולה מילה שכל זכות שעשה משה רבינו לא
 עמדו לו כשנתרשל מן המילה, ועיין עקידה וישלח
 (סוף שער כו): (מא) פי', שפירושה יכול אני, גם
 קטנתי פי' קטן אני: (מב) פי' אינני שואל מאתך לפי מעשי כי ידעתי כי אני קטן ונבזה מעשות עמי
 כל החסדים וכל האמת אשר עשית את עבדך: (מג) למעלה (כד מט) הסד דבר שאינו חיוב, ואמת לקיים דבר
 החסד, והמלה מגזרת אמונה והתיי' לשון נקבה וכן פי' הרא"ם: (מד) והראוי היה שרי בן שאול: (מה) וכן

קרני אור

החסדים והאמת שעשית עמי לכך אני ירא שמא משהבטחתני
 נתקלקלתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו, והרמב"ן השיג
 עליו עיי"ש, ועיין ברא"ם שהלדיק את רש"י ז"ל: [יב] וכן
 פי' הראשונים והרמב"ן ועיין ברא"ם מה שכתב ע"ז: [יג] החסד
 הוא רוב הטובה שנתן לו, והאמת לפי שהכניחו ואמר לו הנה
 לזכי עמך (נד"ק) ולא"ת מכל חסדין ומכל עבונו' ועיין רמב"ן
 ובס' יאר' ונתינה לגר מה שכתבו פ"ז, ויוב' פ' חרגס, מכל

בקורי רש"י: (כו) לפיל לא נ. (כז) שם שם נ. (כח) הנחומא ה בשלח אות כח חוקת אות כה, הנחומא ב חוקת
 אות כה, ושם הלכון נתקלקלתי, ברכות ד א, שבת לב א סנהד' לח ב ועיין ב"ר פפ"ו א,
 צמד"ר פ' יט, לכ אהה"ר, פ"ו ה מכלתא בשלח מסכת דפמלק פ"ב. (כט) הנחומא ב וילא אות ג אגדת בראשית פ'
 מו. (ל) ב"ר פפ"ו זפס"ו.

בראשית לב וישלח

אונקלוס

מֵרֵב: שְׁנֵי יָדַי וַיִּגְלַן שֵׁם בְּלִילָה הִיא וַיִּקַּח מִן־הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אֶחָיו: טו עֵזִים מֵאֲתָיִם וְתִישִׁים עֲשָׂרִים רְהֻלִים מֵאֲתָיִם וְאֵילִים עֲשָׂרִים: טז גַּמְלִים מִיְּנִיקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבַּעִים וּפְרִים עֲשָׂרָה אֲתַנַּת עֲשָׂרִים וְעִירִם עֲשָׂרָה: יז וַיִּתֵּן בְּיָד־עַבְדָּיו עֵדֶר עֵדֶר

מִסְפָּי: יי וּבַת תַּמָּן בְּלִילָה הִיא וַיִּקַּח מִן־הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אֶחָיו: טו עֵזִים מֵאֲתָיִם וְתִישִׁים עֲשָׂרִים רְהֻלִים מֵאֲתָיִם וְאֵילִים עֲשָׂרִים: טז גַּמְלִים מִיְּנִיקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבַּעִים וּפְרִים עֲשָׂרָה אֲתַנַּת עֲשָׂרִים וְעִירִם עֲשָׂרָה: יז וַיִּתֵּן בְּיָד־עַבְדָּיו עֵדֶר עֵדֶר

רש"י

סה"ע בשו"א

אבן עזרא

והלא לא א"ל אלא לא) והיה זרעך כעפר הארץ. אלא שאל שם לב) כי לא חטובך עד אשר חס עשייתו את אשר דברתי לך ולאברהם.

על בנים (יז) וידו: מן עזים מאתים. בצאן שם הנקבות עשר לזכר, ולפרים די, ולעירים שנים כי ידע תולדותם (יז) וטו):

אמר לב) הרבה הרבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים: (יד) הבא בידו. ברשותו וכן לב) ויקח את כל ארצו מידו. ומ"א מן הבא בידו אבנים טובות ומרגליו. שאלם לר צלרור ונושאם בידו לב) דבר אחר מן הבא בידו מן החולין לו) שנטל מעשר כמה דאת אמר לו) עשר העשרנו לך והדר לקח מנחה: (טו) עזים מאתים ותישים עשרים. מאהים עזים לריכות עשרים תישים וכן כולם הזכרים כדי לורך הנקבות לב) ובבראשית רבה דורש לב) מכאן לפונה האמורה בתורה. הטיילים בכל יום הפועלים שהם בשבת החמרים אחת בשבת הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת לששה חדשים ואיני יודע לכוין המדרש הזה ככוון. אך נראה צעירי שלמדנו מכאן שאין העונה שיהי בכל אדם אלא לפי עורח המוטל עליו שמוניו כאן שמוסר לכל תיש עשר עזים וכן לכל איל לפי שהם פנויים ממלאכה דרכן להרבות תשמיש ולעבר עשר נקבות ובהמה משנתעברה אינה מקבלת זכר. ופרים שעוסקין במלאכה לא מוסר לזכר אלא ארבע נקבות ולחמור שהולך בדרך רחוקה שהי נקבות לזכר. ולגמלים שהולכים דרך יורה רחוקה נקבה אחת לזכר: (טז) גמלים מיניקות שלשים. ובניהם עמהם. ומדרש אגדה ט) ובניהם בנחיהם זכר כנגד נקבה ולפי שלנוע בהשמיש לא פרסמו הכתוב: ועירים. חמורים זכרים: (יז) עדר עדר

יהל אור

קרני אור

הפי' פה: (מז) זכר פי' הרמב"ן: (מז) כי ריבית היה, והיה יודע כמה לריבית לכמה נקבות, והעזים והרחלים דרך אחד להם:

עכוון ומן כל קובצו: יד) יחם ההכאה לו בעבור היותם כלם קניינו (רלב"ג) יפה אהיו כזה שיהיה אס עלבנים, גם שאוכל אנו להמלט מידו, ופי' אס על בנים אס עם בנים וכן אס על בנים רובם" (הובע" יו"ד, יד) (רפ"ה) יאמר

על האיש שהוכה בעבור בניו וכני ביתו שהובו, אף אס הוא בעלמו לא הוכה (רש"י) מכת אס על בנים מכה אכזריות, כמי שהורג האס על הבנים, והיא מליצה ממליצת הלבון, וכן, והכהו נפש" מכת נפש (שד"ל): [בין ולא הזכיר הח' ז"ל הנדולה בעבור כי לא נדע דרכה, (ובב"ר פי' עו פס"ז ברא' לב טז) לפי שהנמל לנוע בבימוכו באינו מבחב לפני ב"א לפיכך לא פרסמו הכתוב כשאר הבהמות שהזכיר, אלא אמר גמלים מיניקות ובניהם עם בנחיהם אלו הזכרים הכל היה שלבים, וכתב העקידה (ברא' שער כו), וזוהי הזכרים עם הנקבות כמספרם ומשפעת ה' לו לתחמה עלומה, והיא כדי שיהיה עמו זה, ורצה שיהיה הדורון תמיד בפני פלמו לכבוד ולתפארת, כי לא ילעך לפרכו עם מקנהו, ומחוק

בקורי רש"י: לא) לעיל כת יד. לב) שם שם טו. לג) לעיל כב יז. לד) במד' כ"א כו. לה) תנחומא ב אות יא. לו) וכן הוא בפס"ז ועיין הערה לג. סס. לז) לעיל כח כב. לח) ב"ר פע"ו ז. לט) ב"ר שס"ב. כתובות ט"א ב, ידובלמי כתובות פ"ה, ה"ז. מ) ב"ר שם שס"ז.

לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָיו עֲבְרוּ לִפְנֵי
 וְרוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר׃
 י"ח וַיֵּצֵא אֶת-הָרֵאשֹׁן לֵאמֹר כִּי
 יִפְגַּעְשֶׁךָ עֵשָׂו אָחִי וּשְׂאֵלְךָ לֵאמֹר
 לְמִי-אַתָּה וְאָנֹכִי תִלְךָ וּלְמִי אֵלֶּה
 לִפְנֵיךָ׃ י"ט וְאָמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ לִיעֶקֶב
 מִנְחָה הוּא שְׁלוּחָה לְאֲדֹנָי לַעֲשׂו
 וְהִנֵּה גַם-הוּא אַחֲרֵינוּ׃ כ וַיֵּצֵא גַם
 אֶת-הַשְּׁנַיִם אֶת-הַשְּׁלִישִׁים אֶת-
 כָּל-הַלְּכִים אַחֲרֵי הָעֲדָרִים לֵאמֹר
 בְּדַבָּר הַזֶּה תִּדְבְּרוּן אֶל-עֵשָׂו

עֲדָרָא בְּלַחֲדוּדָהּ וַיֹּאמֶר
 לְעַבְדָּהּ עֲבְרוּ קִדְמִי
 וְרוּחָא תְשִׁימוּ בֵּין עֲדָרָא
 וּבֵין עֲדָרָא׃ י"ח וַיֵּצֵא
 ית קדמָאָה לְמִימַר אָחִי
 יִפְגַּעְשֶׁךָ עֵשָׂו אָחִי וּשְׂאֵלְךָ
 לְמִימַר לְמִן אַתָּה וּלְמִן אֵלֶּה
 אֵלֶּה וּלְמִן אֵלֶּיךָ דְּקִדְמָךָ׃
 י"ט וְהִימַר לְעַבְדְּךָ לִיעֶקֶב
 תְּקַדְבְּתָא הִיא דְּמִשְׁלָחָא
 לְרַבּוּנֵי לַעֲשָׂו וְהָא אַף
 הוּא אַתִּי בְּתַרְנָא׃ כ וַיֵּצֵא
 אַף ית תְּנִינָא אַף ית
 תְּלִיתָאָה אַף ית כָּל
 דְּאֲוִלִין בְּתַר עֲדָרֵי אֵלֶּה
 לְמִימַר פְּתַתְנָמָא דְּדִין
 תְּמַלְצִין עִם עֲשָׂו כַּד

אבן עזרא

יז ורוח תשימו . הפרש (מח) . וקרום מסנו . כי
 היתה הרוחה (שמות ה יא) . הפרשה בין
 מכה למכה כמו . ורוח לשאל (ש"א טז
 כג) [טז] : יח ושאלך לאמר . כמו כי
 אהבך (דברי טו טז) (מח) : כ גם את כל החולכים .
 כי חמש היו שם (יז) : במוצאכם . נפתח הצדדיק

רש"י

לבדו . כל מין ומין לעלמו : עברו לפני . דרך
 יוס או פחות ואני אבוא אחריכם : ורוח תשימו .
 עדר לפני חזרו מלא עין כדי להשביע אינו
 של אותו רשע מא) ולתווהו סב) על רבוי הדורן :
 (יח) למי אתה . של מי אתה מי שולחך
 ותרגום דמן את מג) : ולמי אלה לפניך . ואלה

שלפניך של מי הם למי המנחה הזאת שלוחה למ"ד משמשת צראש התיבה במקום של
 כמו סד) וכל אשר אתה רואה לי הוא שלי הוא מה) לה' הארץ ומלואה של ה' : (יט) ואמרת
 לעבדך ליעקב . על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ששאלת למי אתה לעבדך ליעקב אני
 ותרגומו דעבדך דיעקב סו) וששאלת ולמי אלה לפניך מנחה היא שלוחה וגו' : והנה גם

קרני אור

ומתוך כך יהיה נראין לפניו תמיד לאות ולזכרון ברית אחים
 כי יסתרו אים מעל אחיו : [טז] שלא יקפלו סכהמות
 מעדר לעדר ויתערבו . ולא יבין הרואה הכמת המנחה
 וברכתה (דע"ס) ואפשר מה שליוה את עבדיו . ורוח תשימו
 בין עדר ובין עדר כיון אל שיהיה לו שהות " להתבונן
 בזווג ההוא כדי שתמשך כוונתו מה שלא יהיה בן אים יחי'
 כולם בערבוביא (עקדה וישלח שער כו) : [יז] והי' הזכרים
 עם הנקבות ממיט עדר אחד . ובס' סיכר . וכן הביאו רש"י .
 כי הי' עברה עדרים הזכרים לכר והנקבות לכד :

יהל אור

(מח) רוח שם מ"ו כמו הרחבה במקום או בזמן , ופי'
 פה מקום פנוי שיהי' הרחבה בין העדרים
 כי רחב הוא שרש רוח בחילוף והיפוך אלהיות :
 (מט) לגזרת פעל . והכוונה אהב אותך , וכן כאן
 יורה הכ"ף על "מלת אותך , ויש לפרש כמו " כי אהבך"
 פי' כלירי תחת עינין הפועל , אף כאן לירי תחת האל"ף
 והיה ראוי האל"ף ולמ"ד בפתח : (נ) חמישה עדרים ,
 כי אמר ויצו גם את השני , גם את השלישי , גם את
 כל ההולכים אחרי העדרים , הולכים לא פחות משנים ,
 הרי המשה , גם היה חמשה מינים (ח) עוים ותישים (צ) רהלים ואילים (ג) גמלים וכניהם (ד) פרות ופרים (ה)
 אחותות

(מקורי רש"י : מא) כ"ר פפ"ו ח . מב) וכן הוא בפס"ו , לתווהו" וכב"ר שם , לתמהו" , וכתב ה"ר רש"י בהערותיו לפס"ו
 כדור שנתזכרו אותיות . ו . ונעשית . ח . מג) כן הוא בתרגום ד' סבזיטא ובתרגום בלפניו למן את .
 בוד) לפיל לא מג . סה) תה' כד א . טו) כן הוא בתרגום ד' סבזיטא , ובתרגום בלפניו , לפס"ד ליעקב .

בראשית לב וישלח

אונקלוס

בְּמִצְעָאֲכֶם אֶתוּ : כֹּא וְאִמְרֶתֶם גַּם
הִנֵּה עֲבָדְךָ יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ כִּי־אָמַר
אֲכַפְרָה פָּנָיו בַּמְּנַחָה הַהִלַּכְתָּ
לְפָנָי וְאַחֲרֵי־כֵן אֶרְאֶה פָּנָיו אוֹלֵי
יֵשָׁא פָּנָי : כִּי וְתַעֲבֹר הַמְּנַחָה עַל־
פָּנָיו וְהוּא לֹן בְּלִילָה הוּא בַּמְּנַחָה :
טוֹיִקְסוּ בְּלִילָה הוּא וַיִּקַּח אֶת־שְׁתֵּי
נָשָׁיו וְאֶת־שְׁתֵּי שַׁפְחֹתָיו וְאֶת־
אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר אֶת מֵעַבְרָ

תְּשַׁכְּחוּן יְתָה : כֹּא וְתִימְרוּן
אִף הָא עֲבָדְךָ יַעֲקֹב אֶתִּי
בְּתַרְנָא אֶרִי אָמַר אֲנַחְנָה
לְרוּגְזָה בְּתַקְרָב תָּא
דְּאִזְלִית לְקַדְמֵי וּבְתַר כֵּן
אֲחִיו אֶפְוְהֵי מְאִים יִסַּב
אֶפְוֵי : כִּי וְעֵבְרַת תִּקְרַבְתָּא
עַל אֶפְוְהֵי וְהוּא בְּת
בְּלִילָה הוּא בַּמְּשֻׁרְתָּא :
כִּי וַיִּקַּם בְּלִילָה הוּא וַיְדַבֵּר
יַת תְּרַתִּין נְשׁוּתָיו וְיַת
תְּרַתִּין לְחִינְתָּה וְיַת חַד
עֶסַר בְּגוּוְהֵי וַיַּעֲבֹר יַת

רש"י

אבן עזרא

הוא אהרינו. יעקב: (כח) אכפרה פניו.
אבטל רוגזו וכן סו) וכפר בריתכם את מות סה).
לא תוכלי כפרה. ונראה בעיני שכל כפרה
שאלל עון ומטא ואלל פנים כלן לשון קנוח
והעברה הן ולשון ארמי הוא והרבה בגמרא
וכפר ידיה ט) צעי לכפורי ידיה בהוא
גברא ט) וגם בלשון המקרא נקראים המזרקים של קדש יא) כפורי זהב על שם שהכהן מקנה
ידיו בהן בשפת המזרק יב): (כז) על פניו. כמו לפניו וכן ג) חמס ושוד ישמע בה על
פני תמיד. וכן יד) המכניסים אותי על פני ומדרש אגדה על פניו אף הוא שרוי בכעס
שהיה לריך לכל זה יג): (כג) ואת אחד עשר ילדיו. ודינה היכן היתה נתנה בחיבה ונעל

בעבור אות הנרון (י) ואם אין כמיהו (יג) : כֹּא כִי
אמר. יעקב בלבו, ואלה דברי משה (יג) [יח], ופי'
אכפרה פניו אכסה ואסתיר (יד) [יט], ופניו כעסו (יג)
ובן, ופניה לאהי להעור' (ש"א א יח) (ט) : כִּי ויעבר
את מעבר יבק (ט) . הוא עבר בתחלה (מ), ואחר
כך לקח נשיו ובניו והעבירם, והנה פי' ויעבר

יהל אור

קרני אור

אחונות ועירים, והי' עדר מכל מין : (נא) המ"ם
בחולם והלדי"ק בפתח, להרחיב על החל"ף, ולולי זה
היה המ"ם בקמן חטף והלדי"ק בשו"א במלאכס, כמו
כהנשכס את העיר' (יהושע ח ח) : י"י : (כז) וכן
: : : כתב הרד"ק במכלל בפתוחי פקוד, אמר
"כשמעכס את הקול" (דבר' ה, ב) וז"ל כן
: : : דעת רש"י ז"ל, כי חשב יעקב בלבו
אכפרה פניו, והכתוב מגיד לנו זה, כי איננו ראוי שיאמרו השלוחים לעשו ככה, וכן ת"א ויז"ע, והם
דברי התורה התנוללות בעד יעקב למה שלא לעשו המנחה וכן פי' הרש"י, ועיין ברד"א : (נד) סגורת' "כפרת"
(שמות כה יז), וכן פי' רש"י ז"ל, והרד"ק בשרשים שרש "כפר", ועיין רמב"ן מה שהעיר על רש"י ז"ל
זוה : (נה) כי הפנים הם האות שבה נכר רצון וכעס : (נו) שהוא כנגד מה שנאמר בתחלה, וכעסותה לרתה
גם כעס' (ש"א א ו) וכן ת"א, אנחיניה לרוגזיה" : (נז) הוא נהר קטן על פני הר' הגלעד בגבול הצפוני
לארץ בני עמון וישתפך צירדן מזרחה וחכמי עמים באו את השם הזה על דבר שהיה קרוב אליו מעשה
יעקב שאבק אס איש שמה, וכס' תבואת הארץ כתב שהוא גבול בין ישראל ובין עמון וטרס שיגיע ליהדן בערך
שעה וחלי יולא מהרים גבוהים והולך במישור עד הירדן עיי"ש, זכס' מנחת כהן' כתב, שלדעתו הוא מסנין
בקטוק, כי נשמע קולו כמו קול בקטוק : (נח) אמר "ויעבר", וזכס' כד, ויעברס' וזכס' "ויעבר". ויפרש

[יח] והרמב"ן ז"ל השיג פ"ו ודעתו כי אלו הדברים
שם כפי פכדיו כדי שיפסיט רוגזו של
פשו, וכן פי' רש"י, והחוקיני בפעם הראשון והסכים
פמהם שד"ל : [יט] ענין כופר לשון הגנה וכסוי, יקרא
הכלי שבו מכסים את הארון כפורת, והופת יקרא כופר לפי

סקורי רש"י : סז) ישעי' כח יח. סח) כס מזו יא. ט) לא מלאתי בתלמוד, ועיין (פזרא א י) טשס פי' רש"י כמאן דכפר
ידיה ומנכב בגלוימא דתכריה ובחולין ח כ, למכפריה לא לריך (זכור לאברהם. ב) גיטין נו א ופי' רש"י
סס, לקיח ידיו. נא) עזרא א י. גב) זכמים כס א זכס כ, מנחות ז ב. ג) ירמ' ו ז. גר) ישעי' פה ג. נה) כ"ר פע"ז ת.

אונקלוס

בראשית לב וישלח קפו 371

יבִּקְ: כִּי וַיִּקְהֹמוּ וַיַּעֲבְרוּ אֶת־הַנַּחַל וַיַּעֲבְרוּ יַתְּ נַחֲלָא וַאֲעֵבֵר יַתְּ דִּילָהּ : כִּי וַאֲשַׁתְּאֵר יַעֲקֹב בְּלַחֲדוֹ הִי וַאֲשַׁתְּדֵל גְּבַרְא עִמָּה עַד דְּסִלַּק צַפְרָא : ט וַחֲזָא אַרְי לָא יָכִיל לְהַ וַקְרִיב בְּפִתֵי יַרְבֵּה וַיַּעֲפִתֵי יַרְבָּא

יבִּקְ: כִּי וַיִּקְהֹמוּ וַיַּעֲבְרוּ אֶת־הַנַּחַל וַיַּעֲבְרוּ יַתְּ נַחֲלָא וַאֲעֵבֵר יַתְּ דִּילָהּ : כִּי וַאֲשַׁתְּאֵר יַעֲקֹב בְּלַחֲדוֹ הִי וַאֲשַׁתְּדֵל גְּבַרְא עִמָּה עַד דְּסִלַּק צַפְרָא : ט וַחֲזָא אַרְי לָא יָכִיל לְהַ וַקְרִיב בְּפִתֵי יַרְבֵּה וַיַּעֲפִתֵי יַרְבָּא

רש"י

אבן עזרא

כבר עבר (ע) [בן], ושב באחרונה לבקש אם נשאר כלום (ע) [בא]: כה ויאבק. מנורת אבק, עד שעלה אבק בנייהם (ע) [בב]: עד עלות השחר. עד סור שחרות הלילה (ע) [בג], ויא כי שחר דמות אור (ע) והוא הנראה בעבים שרם זרוח השמש (ע) [בד] וכן „אשר אין לו שחר“ (ישעי' ח ב) (ע) [בד]: כך כי לא יכור לו. המלאך (ע) [כה]: ויגע בכף ידיכו. של יעקב: ותקע. כמו „פן תקע נפשי מסך“ ול"ג שהוא לשון ויתקשר ולשון ארמי הוא בחר דאזיקו ביה (ע) [כז] ואבק ליה מיבק (ע) [כז] לי עניבה שכן דרך שנים שמתעלמים להפיל איש את רעהו שחובקו וחובקו בזרועותיו (ע) [כז] (ופירשו רז"ל שהוא שרו של עשו) (ע) [כז]: (כו) ויגע בכף ירכו. קולית הירך התקוע בקילבוסת קרוי כף ע"ש שהבשר שעליה כמין כף של קדירה: ותקע. נתקעקע ממקום חברתה (ע) [כז] ודומה לו (ע) [כז] פן תקע נפשי ממך לשון הסרה

בפניה שלא יתן זה עשו עיניו ולכך נענש יעקב שמנעה מחציו שחא תחזרנו למוטב ונפלה ביד שכם (ע) [כז]: יבק. שם הנהר: (כד) את אשר לו. הבהמה והמטלטלים. עשה עלמו כגשר (ע) [כז] נוטל מכאן ומכאן כאן (ע) [כז]: (כה) ויותר יעקב. שכת פכים קטנים וחזר עליהם (ע) [כז]: ויאבק איש. מנחם פי' ויתעפר איש מל' אבק שהיו מעלים עפר ברגליהם ע"י נענועם (ע) [כז] בחר דאזיקו ביה (ע) [כז] ואבק ליה מיבק (ע) [כז] לי עניבה שכן דרך שנים שמתעלמים להפיל איש את רעהו שחובקו וחובקו בזרועותיו (ע) [כז] (ופירשו רז"ל שהוא שרו של עשו) (ע) [כז]: (כו) ויגע בכף ירכו. קולית הירך התקוע בקילבוסת קרוי כף ע"ש שהבשר שעליה כמין כף של קדירה: ותקע. נתקעקע ממקום חברתה (ע) [כז] ודומה לו (ע) [כז] פן תקע נפשי ממך לשון הסרה

יהל אור

קרני אור

שמכסין בו את הפן להגין בעדו שלא ירקב וכן הדבר המכסה את החטא שלא יזיק יקרא כפרה, מלשון „כסוי חטאה“ (תה' לב א) וכן המכסה על הנפש החוטאת ומגין בעדה שלא יזיקה כחטא יקרא כפרה והפדיון גם הוא יקרא כפר שהוא מגין בעד הפדוי ומכסה אותו שלא יארע לו נזק (רמב"ז): [ב] והרד"א פי' ויעבר את אשר לו כלווי על ידי אחרים ע"כ נשאר יחידי באחרונה, וכן פי' הרמב"ן על דרך הפשט, וכן פי' רמ"א וכן פי' השקידה: [בא] ובג' (חולין לא א) „אמר ר' אלעזר שנשחית על פניו קטנים ופי' רש"י ז"ל שלא הכפיק להעביר ותשכה לו, וכן הוא גרש"י על התורה, ופי' רמ"א הכונה כדי שלא יכתבו הנשים הקטנים בדרך אם לא יבחו, ולכן הם עלמו נסכנה לחזור, והרד"א פי' כי היה בעיניו כל הרבות כפכים קטנים ביחס הנשים והנשים: [בב] עיין יהל אור, וכן הוא (ב"ר פ' עו) „ומן מה דכתיב ויאבק איש עמו, הוי מי נחמלא אבק האיש עמו“, ועיין ברמב"ן שהביא המדרש הזה וכתב שהוא כדברי מנחם והוא הנכון: [בג] ועלות השחר, הוא סלוק ורחוק, והענינים קרובים, כי הסלוק והעליה והעליה למקום אחר, ודומה לפעל סור שכולל ג"כ סבת הקרבות למקום המתקרב לשם (ר"י ייטלב) לשון עליה בשחר כחמה מקומות נראה שהוא לשון הסתלקות שחרות הלילה, וכחמה מקומות מלינו לשון הסרה בלשון עליה, ובשבור כי לפת בקר יסור הכחות וידמה כאלו יעלה לכן נקרא כן (רו"ה) ורש"י כתב אבל לדעתו אין זה מענינם בשבור שהוא מהקל, ואשר הם מעיין הסתלקות הם מעיין נפעל ועיין בנתינה לגר מה שכתב פי"ז: [כד] הוא מלשון „אומר סוב" (משל"י יא כז) שפנינו דרישה ותקירה, כמו שנקרא ג"כ בקר בשבור שבו ינקר האדם בין דגל לדגל, והביקור והתקירה דומים כמובן: [כה] ואונקלוס אף שתרנס „נכרא“ ולא „מלאכא“ דעתו ג"כ שהוא מלאך, ונקרא כן בשבור שנראה כאיש, ונקראו אישים

כי הוא עבר בתחלה לנסות עומק המים ומאיוזה מקום יכשר יותר שיטבור: (נט) [בז] פי' הרלב"ג ועיין ברמב"ן זכרד"ק: (ס) [בז] הוא ב"ר (פ' עו ילקוט רמז קלב) אחר שהעביר כל אשר לו חזר לראות שחא שכה כלום: (סא) [בז] פי' מנחם בשרשיו שרש „אבק“, פתרונו ויתעפר איש עמו נשתקקו שניהם עד עלות אבק ועפר לשמים מרוב תוקפם הגם ונענועם, וז"ל רש"י ז"ל על התורה „ומנחם פי' ויתעפר מלשון אבק שהי' מעלים עפר ברגליהם ע"י נענועם“: (סב) ויהיה עלות לשון הסתלקות, כמו געלה הענן (ב"מ ט יא): (סג) והוא אור השחר: (סד) [בז] פי' הרד"ק בשרשים שרש עלה, עלה זוהר היום, וכן דעת אונקלוס: (סה) כלומר אין לו זוהר ובדירות: (סו) שלא יכול להפילו, כי לא היה לו רשות להזיקו, וכן „לא יוכל העם לעלות אל

סקורי רש"י: (נו) תחומא ב אות יע, ב"ר פפ"ז ט, ילקוט קלא. (נז) בגימל כפתח, וכוף אדם המעביר את הפסיונה לעבר הנהר מעבר השני (מ"כ, היכל רש"י). (נח) ב"ר שש. (נח) חולין לא, א. (ס) ז"ל מנחם (מחברת מנחם שרש אבק), ויאבק איש עמו, פתרונו ויתעפר איש עמו. נשתקקו שניהם עד עלות אבק ועפר לשמים מרוב תוקפם הגם ונענועם, ובחולין לא א, מלמד שהפילו אבק מרגליהם עד כסא הכבוד. (סא) כהנ"ל סג בוסד א. (סב) מנחם מב א. (סג) חולין לא א כריב"ל. (סד) ב"ר פפ"ז ג ופע"ח ג. (סה) ב"ר שש. (סו) ירמ"ו ו ח

בראשית לב וישלח

אונקלוס

יַעֲקֹב בְּהֶאֱבֹקֵן עִמּוֹ : כו וַיֹּאמֶר
 שְׁלַחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא
 אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם-בִּרְכַתְּנִי: כח וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו מַה-שְּׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב :
 כט וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׂמֶךָ
 כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׂרִית עִם-
 אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים וְתוֹכַל :
 לו וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה-נָא
 שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי
 וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שֵׁם : שלישי לא וַיִּקְרָא
 יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנֵי יֶאֱלֹכֵי-רְאִיתִי
 אֱלֹהִים פָּנִים אֶל-פָּנִים וְתַנְצֵל

דַּיְעָקֵב בְּאַשְׁתְּרֵלֹוּתָהּ
 עָמָה : כו נֹאמֶר שְׁלַחֵנִי
 אֲרִי סְלִיק צְפָרָא נֹאמֶר
 לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ אֶלְהִין
 בְּרַכְתְּנִי : כח נֹאמֶר לֵה
 מַה שְּׂמֶךָ נֹאמֶר יַעֲקֹב :
 כט נֹאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר
 עוֹד שְׂמֶךָ אֶלְהִין יִשְׂרָאֵל
 אֲרִי רַבְרַבְתָּ קָדָם יי וְעַם
 גּוֹבְרִיא וַיְבָלְתָא : לו שְׁאֵל
 יַעֲקֹב נֹאמֶר חַוִּי כָעֵן
 שְׂמֶךָ נֹאמֶר לָמָּה דָגֵן אַתָּה
 שְׁאֵל לְשִׁמִּי וַיְבָרֶךְ יְתָהּ
 תַּמָּן : לא וַיִּקְרָא יַעֲקֹב
 שְׂמֵא דְאֶתְרָא פְּנֵי אֵל
 אֲרִי חֲזִיתִי מַלְאָכֵי דֵי
 אֲפִין בְּאֲפִין וְאַשְׁתְּרֵבֶת

אבן עזרא

רש"י

(ירמ"י ו יד) (ס) [כו], ברהב"ה הירך מטקוטה (כח) [כז]:
 (כז) כי עלה השחר. ולריך אני לומר שירה
 ביום (סח): ברכתני. הודה לי על הברכות שברכני אבי שעשו מערער עליהן. (כח)
 קשה לרש"י חברכני הל"ל. אלא הודה וכו' וכן איתא בהדיא בזוהר פרשת תזריע עמוד
 מ"ה ודו"ק): (כט) לא יעקב. לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה ורמיה כי אם בשררה
 וגלוי פנים וסופך שהקצ"ה נגלה עליך צבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך ואני שם
 אהיה ואודה לך עליהן (ס) וזה שכתוב (ע) וישר אל מלאך ויוכל צכה ויתחנן לו צכה המלאך
 ויתחנן לו ומה נתחנן לו בית אל ימלאנו ושם ידבר עמנו המתן לי עד שידבר עמנו שם ולא
 רצה יעקב ועל כרחו הודה לו עליהן וזהו ויברך אותו שם שהיה מתחנן להמתין לו ולא
 רצה: ועם אנשים. עשו ולצן ע"א): ותיכל. להם. (ל) למה זה תשאל. אין לנו שם קבוע משתנין

קרני אור

יהל אור

אִישׁים מַלְאָכִים שֶׁמְדַבְּרִים עִם בְּנֵי אָדָם, וְנֹרְאִים כְּלוֹרוֹת אִישׁ
 כְּמוֹהֶם בְּמַרְאֵה אוֹ בְּהַקִּיץ, וְכֵן פִּי כָל הַמְּפָרְשִׁים שֶׁהֵם מְלַאֲךְ
 וְעִיּוֹן מוֹרָה ח"כ פ' מב, וְהַגְּתִינָה לְגַר יִפְרֹשׁ דַּעַת אוֹנְקֵלוֹס,
 בְּלֹא הֵיךְ מְלַאֲךְ עִיּוֹשׁ: [כו] עִיּוֹן רַש"י שֶׁס (וּבִיתְרוֹקָל כג
 יז), וְהֵנָּה יֵשׁ דַּבְּרִים וּבְשִׁתְּרוֹנָם מִתְּפַסְּכִים לְשִׁתֵּי מַלְאָכוֹת כִּי
 וּבְתִירָה כְּגוֹן פֶּה, וְתַקַּע כָּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב, פֶּן תַּקַּע נַפְשִׁי מִמֶּךָ
 וּמֵלִיט, וַיַּעֲקֹב תַּקַּע אֶת אֱהֹלוֹ בְּהַר" (לְמַעַלְהָ לֹא כֹה) וְכֵן, וְעִשִׂית אֶת פִּירוֹתָיו לְדַבְּרוֹ (שְׁמוֹת כו, ג), וְהֵרִים אֶת הַדָּבָר (וַיִּקְרָא,
 ו, ג): [כו] קוֹלִית הִירֵךְ הַתְּקוּעָה בְּקוֹלְכוֹת קְרוֹי כָּף ע"ש בְּהַכָּבֵר אֲשֶׁר סָבִיב עַלֵּם הַקּוֹלִית הַסְּלוּיָה עֲבוּיָה כְּמִין
 כָּף שֶׁל קְדִירָה, וַיֵּאֱל שְׁמֵקְרָא כן, לְפִי שֶׁהַעֲלָם הַנִּכְנָס בּוֹ עַלֵּם הִירֵךְ כְּסוּף, וְלִבְגַ"ג פִּי הוּא הַכָּבֵר הַמְּחַסְּגֵל סָבִיב הַעֲלָם
 וְהוּא

מקורי רש"י: (כו) לא מלאחי במשנה אבל מליט לבון זה בירושלמי פ"ו, פ"ד ה"ד, ובויק"ר פ' יא ז, בפס"ר פ' זכור,
 וגם במדרש רות פ' ז טו, ובזו"ר ב"ח דודי של יום א' לפסח, ופיין סענית עו א' שם כתיב
 נקעקע כל הבירה (זכור לאברהם). (סח) פיין ב"ר פע"ח ב, חולין לא ב, שה"ש פ"ג ו, פד"א פ' לו. (סט) כ"ה פע"ת
 ג, ופ' טב ב, ילקוט הובע ר' תקטע. ע) הובע יב ה. ע"א) וכן הוא בפס"ו, ובב"ר פ' ע"ג, ע"ס ע"ג ואלושי"ו.

אונקלוס

בראשית לב לג וישלח קפו 873

נַפְשִׁי: לַבְּדֹנָה לָהּ שְׂמִינָה
 כָּמָה דִּי עֵבֶר יְת פְּנוּאֵל
 וְהוּא כְּמַלְעַע עַל יַרְכְּהָ:
 לֵב עַל כֵּן לֹא יִכְלֹן בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל יְת גִּידָא דְנִשְׂיָא
 דִּי עַל פְּתֵי יַרְכָּא עַד
 יִזְמָא הַדִּין אֲרֵי קָרִיב
 בְּפִתֵי יַרְכָּא דִּי עֵקֶב
 בְּגִידָא דְנִשְׂיָא: א וְזָקָה
 יַעֲקֹב עֵינָוְהִי נַחֲוָא וְהָא

נַפְשִׁי: לֵב וַיִּזְרַח לֹו הַשְּׂמִינָה כַּאֲשֶׁר
 עֵבֶר אֶת־פְּנוּאֵל וְהוּא צִלְעַע עַל־
 יַרְכְּהָ: לֵב עַל־כֵּן לֹא־יִאֲכְלוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנְּשִׂיָה אֲשֶׁר עַל־
 כַּף הַיָּרֵךְ: עַד הַיּוֹם הַזֶּה פִּינְגַע בְּכַף־
 יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנְּשִׂיָה: לֵב וַיִּשָּׂא
 יַעֲקֹב עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה עֵשָׂו בָּא

נפשי: לב ויזרח לו השמינה כאשר
 עבר את פנואל והוא צלעע על
 ירכה: לב על כן לא יאכלו בני
 ישראל את גיד הנשיא אשר על
 כף הירך: עד היום הפינגע בכף
 ירך יעקב בגיד הנשיא: לב וישא
 יעקב עיניו וירא והנה עשו בא

רש"י

שמותינו הכל לפי מלות עבודה השליחות
 שאנו משתלחים עב: (לב) ויזרח לו השמש.
 לשון בני אדם הוא כשהגענו למהום פלוני
 האיר לנו השחר זהו פשוטו. ומ"א (ג) ויזרח
 לו לזרכו לרפאות את ללעתו כמה דתימא (עד)
 שמש לדקה ומרפא בכנפיה וחזון טעות
 שמהירה לשקוע בשבילו כשילא מזאר שבע

אבן עזרא
 לג בגיד הנשיה. ידוע כאשר העתיקו קדמונינו
 ז"ל (ט) [כח], ואין בו ספק כי אם לחסרי הדעת
 ותולדות שמפרשים (ט) שהוא האבר (ט) [כט],
 ויפרשו הנשיה מגורת נשים (ט) [ל] לדעת זה
 המלאך (ט) שנראה ליעקב שהוא נוף (ט) [לא]
 יתבאר לך אם השם יפקח את לבבך בפי "כי שמי
 בקדבו" (שמות כג בא) (ט) [לב]:

מיהרה לזרוח בשבילו עה: והיא צלע. היא לולע כשזרחה השמש: (לב) גיד הנשיה. ולמה
 נקרא שמו גיד הנשיה לפי שגסה ממקומו ועלה עו) והוא לבון קפילה וכן ע"י גסתה גבורתה

יהל אור

(ט) בגי' (הולין לא א, ז"ר עה, פס"ז בראי' לב לג)
 כי נקרא כן לפי שגסה ממקומו ועלה, כלומר נפסק
 ונעלה עלהכף שהוא דבק בו: (ט) וברש"י "המפרשים":
 (ט) ר"ל גיד הוא אבר המוליד: (עב) ובכ"י רש"י
 הגי' ידוע כאשר העתיקו קדמונינו ז"ל, ואין ספק
 בו, כי אם להכרי הלשון ותולדות, שאמרו שהוא האבר,
 ויפרשו הנשיה מגורת נשים, ודעת זה המלאך וכו',
 פי שהם שני עניינים נפרדים, במאמרו הראשון יאמר
 ה' ז"ל, כי ידוע כאשר העתיקו קדמונינו ז"ל (והוא
 האמת) ואין ספק בו כי אם לחסרי הדעת ולבון וחולדות
 שאמרו וכו', וכוונתו שהדבר ברור, ולא יוכלו להטיל
 ספק בו ולפרשו שהוא האבר, כי אם הנשים הסרי דעת
 והכרי לשון ותולדות, ר"ל הסרי דעת שאין להם ידיעה
 בלשון ותולדות (והוא הכמת הטבע, בלשון החי ז"ל,
 כידוע למי שרגיל בו) ואה"כ נתחיל ענין אחר, ודעת
 זה המלאך (מי הוא) יתבאר לך, וברש"י הפסוק בין
 הדעת ובין ותולדות, ויגרום המפרשים בה"א, ויבאר,
 ותולדות המפרשים, ר"ל תמלית המפרשים שיפרשו כן:
 (עג) פי' אם תרצה לידע: (עד) פי' כי היה מתחבק
 עמו, ועוד "כי נגע בכף ירך יעקב" ועוד "שלחני"
 "ותוכלי": (עה) שם פי' והאריך לבאר בכוד המלאכים,
 כזה: [לב] ועיין (הוכח יב ד) על הפ' בבטן עקב את

קרני אור
 והוא מחזיק צלם הרי"א כמו שז"ק ק"י היד כמה שיחזיק
 בו: [כח] ורש"י ז"ל פי' לבון קפילה, יכן גסתה גבורתה
 (ימ"י לא ל), וה"ש ו' מלך פי', מאמר ז"ל שגסה ממקומו
 ופלה, כלומר כאלו בנת מקומו וכו' לו מאמ: [כט] והנה
 גם חכמי הקראים יתמאמרו על הפ' הנה, ר' אהרן הראשון
 כפי המבאר יאמר ז"ל, והמאמץ דברי אלהים ה"ש, אבר
 פירש יאכלו מן, אל הכריס לא אכל" (יחז"י יו) והגסה נשים,
 והגיד כמו שידעת, וכפי כשור דעתו, היה בגיד הבית
 פתוחה", ופי' הטיבת כסף, זה המאמץ הוא יכול להיות מן
 מפרשי הסופרים בתורה שהוליצו כל המלות מן חמשה,
 ופירשם מבלים, כדי לחזק דעתם, והלזנו כזה הפי' המקולקל,
 ע"כ לא יבעלו בני ישראל באבר המוליד את האשה שלא כדרכה.
 ופי' הנה בגיד הבית פתוחה", ר"ל כיון שלפי דעתו בגיד
 הוא הפועל היה לרך בה"א הידיעה, ואחריו את להורות על
 הפועל שהוא הנשיה, וכן יאמר ר' אהרן הראשון כספרו, כתר
 הורה", ואשר החזיק פניו והתליף דברי הכתוב ופי' יאכלו מן
 אל הכריס לא אכל". והגיד לאבר המוליד ונשה מטעם אשה
 מגורת נשים ראוי לו הנגזר שהבינו לו המפרשים: [ל] ושר"ל
 אעפ"י שביאר שהוא פועל נגזר מן נשים ואשה, פי' באופן אחר
 פ"ש בלא פלג כה, ואולי מזה בלבון חמשים תש כח, וכן בפס"ז
 "לא נקרא שמה נשה אלא שמתים בה האדם בו. [לא] זה
 היה בגיטתו ואי אפשר בלא נוף, לפיכך נאמר בלגש גמיות
 לשעתו על דרך מופת, יזאו בנגע כסף ירך יעקב והיה לולע,
 כי זה היה בגיטתו ממש (רד"ק) ועיין ברלב"ג שהאריך לבאר
 החיו, ובאיתו שרה את אלהים", וכס פ"ה על ויבך אל מלאך
 ויכל

סקור רש"י: עב) הנחומא ב אות כב. ובתנחומא שם אית ז זה מיכאל, וכן הוא בילקוט רמז קלב כסס מדרש
 חפזי י"א מיכאל היה ועיין ב"ר פט"ח, א. עג) תנחומא ב אות ו, ב"ר פט"ח ה. עד) מלאכי
 ג. כ. עה) ב"ר פס"ה יבנהד"ה ב, הולין לא ב, אגדת בראשית פח"ס. עו) ב"ר פט"ח ו, מולין לא א, עו) ימ"י לא ל.

בראשית לג וישלח

אונקלוס

וְעָמְוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ נִחַץ אֶת־
הַיְלָדִים עַל־לְאָה וְעַל־רַחֵל וְעַל־
שְׁתֵי הַשְּׂפָחוֹת : ג וַיִּשֶׂם אֶת־
הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת־יְלָדֵיהֶן רֵאשֵׁנָה
וְאֶת־לְאָה וְיְלָדֶיהָ אַחֲרָנִים וְאֶת־
רַחֵל וְאֶת־יֹסֵף אַחֲרָנִים : ג וְהוּא
עָבַר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה שִׁבְעַ
פְּעָמִים עַד־גִּישָׁתוֹ עַד־אָחִיו : ד וַיֵּרָץ
עֲשׂוֹ לְקָרְאָתוֹ וַיַּחְבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל־
צוּאָרוֹ וַיִּשְׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ : ה וַיִּשָּׂא אֶת־

עֲשׂוֹ אֶתָּא וְעָמְוֹ אַרְבַּע
מֵאוֹת גְּבָרִין וּפְלִיג יָת
בְּנֵיָא עַל לְאָה וְעַל רַחֵל
וְעַל תְּרֵמִין לְחִינְתָּא :
ג וַיִּשְׂוֵי יָת לְחִינְתָּא וַיָּת
בְּנֵיהֶן קְדָמָאִין וַיָּת לְאָה
וּבְנֵיהָ בְּתַרְאִין וַיָּת רַחֵל
וַיָּת יוֹסֵף בְּתַרְאִין : ג וְהוּא
עָבַר קְדָמֵיהֶן וַיִּסְגִּיד עַל
אַרְעָא שְׁבַע זְמָנִין עַד
מִקְרָבָה עַד (ג' לֹות)
אַחֵיהִי : ד וַיֵּרַט עֲשׂוֹ
לְקָדְמֵיתָהּ וַיִּפֹּל וַיִּשְׁקֵהּ
עַל צוּאָרָהּ וַיִּשְׁקֵהּ וַיִּבְכּוּ :
ה וַיִּקַּף יָת עֵינוֹהִי וַיִּחַץ

אבן עזרא סוצאריו קרי סנקוד על וישקהו רש"י

וכן ע"ה) כי נשני אלהים את כל עמלי: על כף
הירך. פולפ"ח בלע"ז כל צער גבוה ותלול
ועגול קרוי כף כמו עד שתתמרך הכף
בסימני בגרות ע"ה: (ב) ואת לאה וילריה
אחרנים. אחרון אחרון חביב"א: (ג) עבר
לפניהם. אמר אם יבוא אותו רשע להלחם
ילחם בי תחלה ב: (ד) ויחבקהו נתגלגלו
הללו ג: וישקהו. נקוד עליו ויש חולקין בדבר
הזה בצרייתא דספרי ד' יש שדרשו נקודה
זו לומר שלא נשקו בכל לבו. א"ר שמעון בן
יוחאי הלכה היא צידוע שעשו שונא ליעקב

ב ושם רחל ויוסף באחרונה אולי ימלטו בעבור
אהבתו אותם (ז) (א) : ד הדרש על נקודות
„וישקהו“ (ז) (ב) טוב הוא לעתיקי מסדים, ביעל
דרך הפשט לא חשב עשו לעשות רע לאחיו (ז) (ג)
והעד ויבכו כאשר עשה יוסף אם אחיו (ז) : ד מי
אלה דך. מי אלה עמך (ז) או מי אלה שלך

ידה אור

קרני אור

ודעתו אשר יורד השכלי ומתלבש באויר הוד, כמו הנשמה
בנוף ועושה פעולתו:
(א) כי אחרון אחרון חביב, אולי ינוח כעסו בהריגת
הראשונים ויניח האחרונים: (ב) והוא ב"ר
(פ' ע"ח), תנחומא וישלח אות'ד, פדר"א פ' לו, מדרש
חזית בפ' גוארך כמגדל השן, פס"ז צר"א לג ד' ועיין
תיוב"ע ותרנוס ירושלמי: (ג) וכן הוא הוא דעת ר'
שמעון ב"ר אל' עור (ב"ר פ' עח) וברש"י על החורה
ר' שמעון בן יוחאי, שנכמרו רחמיו ונשקו בכל לבו:
(ד) למשה (מה טו): (ה) פי' מה יחס יש להם עמך
בניך הם או עבדיך: (ו) וכן פי' רש"י ז"ל, מי אלה
להיות שלך וביאר הרא"ם, שפי' מי הם אלה להיות
שליך, כלומר מאיזה זד הם שליך, מלד שהם בניך:
פועל עומד, ואיך שיך בה מלת „את“ המורה על
הפעול

ויכל, ככה ויתחנן לו' ומה שפי' התי' ז"ל שם, ועיין (יסוד
מורא שפר ה):
[א] וכן הוא (ב"ר פנ"ח, ילקוט רמז קלג, פס"ז צר"א'
לג ב, רש"י על החורה) ועיין ביאור רש"י:
[ב] והוא לדעת ר' ינאי שלא בא לנשקו אלא לנשכו, ולכן
נקוד על וישקהו שלא נשקו בכל לבו, והרלב"ג כתב נקוד
על וישקהו להורות שאין נשיקתו בלב שלם, אבל היה ענינה
ממולע בין הנשיקה ובין העזר הנשיקה, ולזה היתה זאת
התיבה ממולעת בין הכתיבה והמתק, ועיין (כסרי בהפלותך
ס' כד ובהתורה"מ שם): [ג] לפי הפשט כראות עשו זה
ההכנע הנפלא עם מה שראה מהפגנת המנחה רץ לקראתו
וחבקהו ונפל על צוואריו ונשק אותו ויבכו כמבטפ האחים שסמדו
זמן רב שלא ראו איש אחיו (רלב"ג) נהפך לבו כמו רגע
בהכנסותיו של יעקב כמאמר ז"ל, שאחיה הביאתי קלל את
או מלד שהם עבדיך או ילידי ביתך: (ז) חגיגה הוא

סקורי רש"י. ע"ה) למטה מא' נא. ע"ה) מן על כף הירך, עד כאן נוסף ברש"י ולא נמלא בהרבה ספרים, ולא ברש"י עם
זכור לאברהם, ובנדה מז כ, שנתמך הכף"א. (א) ב"ר פנ"ח ח ילקוט קלג סס"ז. (ב) ב"ר שם קה"ר כט יח
פס"י דר"כ פ' אנכי (קלע א) שו"ע א מ, קג שו"ע כ מ, קג, יד. ג) ב"ר שם ועיין ב"ר פנ"ו סס"ז. (ד) פ' בהפלותך פ"ס
ה"ע, ב"ר פנ"ח ע תנחומא א' אות' ד, שמ"ר פ"ה י כמד"ל פ"ג יג מס' קופרים פ"ו ס"ב, אה"י פנ"ד ס"ד, חזית פ"ז.

אונקלוס

בראשית לג וישלח קפח 375

עֵינַי וַיִּרְאֶנּוּ אֶת־הַנְּשִׂימוֹת הַיְלָלִים
 וַיֹּאמֶר מִי־אֵלֶּה לָךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָלִים
 אֲשֶׁר־חָנַן אֱלֹהִים אֶת־עַבְדְּךָ : רַב־עֵי
 וְהַתְּנַשֵּׁן הַשְּׂפָחוֹת הַנָּה וַיִּלְדִּיהֶן
 וְתִשָּׁתְּחוּן : וְהַתְּנַשֵּׁם לְאֵה וַיִּלְדִּיהָ
 וַיִּשְׁתְּחוּ וְאַחַר נָגַשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל
 וַיִּשְׁתְּחוּ : וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל־הַמַּחְנָה
 הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצְאוֹתֶיךָ
 בְּעֵינַי אֲדַנִּי : וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ יֵשׁ לִי רֵב
 אָחִי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר־לָךְ : וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב

יָת נְשִׂיָא וַיִּת בְּנִיָא וַאֲמַר
 מִן אֵלִין לָךְ וַאֲמַר בְּנִיָא
 דִּי חָס יִי יָת עַבְדְּךָ :
 וְקַרִיבַת לְחִינְתָא אֲנִין
 וּבְנֵיהוֹן וּסְגִידָא : וְקַרִיבָא
 אָף לְאָה וּבְנֵתָא וּסְגִידוֹ
 וּבְתַר כֵּן קַרִיב יוֹסֵף וְרַחֵל
 וּסְגִידוֹ : וַאֲמַר מִן לָךְ
 כָּל מְשֻׁרְתָא הָדִין דִּי
 עָרַעִית וַאֲמַר לְאִשְׁכָּחָא
 רַחֲמִין בְּעֵינַי רַבּוּנִי :
 וַאֲמַר עֲשׂוּ אֵית לִי סְגִי
 אָחִי אֲצִלַּח בְּדִילָךְ :
 וַאֲמַר יַעֲקֹב בְּבָעוּ אִם

אבן עזרא

הם (ו) ודן : חנן . כמו נתן (ו) , וכמוהו „חננו
 אותם“ (שופ' כא כב) (ז) , גם חנן (ט) כמו הם (ו) :
 ח מי לך . מי לעילב ימצא על אדם (י) ודן ,
 ופי' מי הוא זה ששגרת לו כל המנחה הזו (י) .

אלה שנכמרו רחמיו באותה טעה ונסקו בכל
 לבו (ה) : (ה) מי אלה לך . מי אלה להיות
 שלך : (ז) נגש יוסף ורחל . בכלן האמהות
 נגשות לפני הבנים אבל ברחל יוסף נגש לפניו
 אמר אחי יפת תואר שמא יתלה בה עיניו של אותו רשע העמוד כנגדה ואתכבנו
 מלהסתכל בה (ו) מכאן זכה יוסף לצרכה (ז) עלי עין : (ח) מי לך כל המחנה .
 מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך כלומר למה הוא לך . ופשוטו של מקרא
 על מזליכי המנחה ומדרשו (ח) כתות של מלאכים פגע שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו
 ואומרים להם של מי אתם והם אומרים להם של עשו והן אומרים הכו הכו ואלו אומרים
 הניחו בנו של ילחק הוא ולא היו משגיחים עליו . בן בנו של אברהם הוא ולא היו
 משגיחים . אחיו של יעקב הוא אומרים להם אם כן משלנו אתם : (ט) יהי לך אשר לך .

רש"י

אלה שנכמרו רחמיו באותה טעה ונסקו בכל
 לבו (ה) : (ה) מי אלה לך . מי אלה להיות
 שלך : (ז) נגש יוסף ורחל . בכלן האמהות
 נגשות לפני הבנים אבל ברחל יוסף נגש לפניו

קרני אור

ישראל בקנה הנכבד לכל הדורות (רע"ס) ועיין הכוה"ק מה
 ככתב בזה, ועיין התירוש ושלח פ' פ"ח סימן ט' אות ג'
 שהשכיל לכאן בזה : [ד] וכן פ' הרלב"ג מי אלה בהם לך ,
 וכן פ' רע"ס , והרמב"ן ז"ל פ' מי אלה לך שאל על הבנים
 ועל היולדים וענה , היולדים אשר חנן אלהים את עבדך , דרך
 מוסר , כי לא ראה לומר בהם נשיו , והגיון עשו שהן אמות
 היולדים , וכן פ' הדל"ק : [ה] ודעת ר"י נכאח כשרשים
 שרש "מי" כי מי חבוא לשפטים גם על זולת ב"א , וז"ל שם
 , ויש שיבאלו בו על זולת מי שיש בו דעת , מי פגע יעקב
 (מיכה א ה) , והח' ז"ל השיג עליו שם , וכתב כי מי נופל
 על אדם לא על בהמה , עוד כתב ר"י נ' , נכאח שם , ויש
 שחש' במקום , מה' כמו , מי את כתי' (רות ג טז) (ולש"ו
 השור מי החמור : (יב) כל המנחה הזו שלך אשר

יהל אור

הפעול , ויפרש הח' ז"ל שפי' פה כמו נתן : (ה) וכן
 פ' ר' יונה נ' נכאח כשרשים שרש "חנן" , וז"ל , ואשר
 חנן אלהים בעיני נתן , כמו חנונו אותם (שופ' כא כב)
 אשר ענינו תנו אותם לנו , ומן הענין הזה נגזר למקח
 בלאדמים שם "חנס" כמו שנאמר "חנס נמכרתם" (ישעי'
 כב ג) והמ"ס בו נוספת , ומן הענין הזה , דרך שקר
 הסר ממני וחזרתך חנני' (תהי' קיט כט) ומה תקנו
 בתפלה , אהה חונן לאדם דעת" , וכן פ' הריק"ס כס'
 הגלוי סי' פ"ח , וכן פ' ר"ש נ' פרחון : (ט) ובמג"ש
 הגי' "חנס" וכן יתכן : (י) פ' כמו נתן : (יא) מי
 לא תמלא ב"א על מי מדבר , כמו "מי אתה" (ש"א כו
 יד) , מי זאת הנשקפה" (ש"ה ו יו"ד) כי לא יאמר

סקורי רש"י : (ה) כפרי שם כ"ר שם , אדר"ג שכ' וז"ל פ"ח י' , ופ"ל ד' , ופ"ל ח' ית' , פס"ר פ' יב , ובמדרש שכל
 טוב , אמר יעקב וכו' . (ז) למטה מס' ככ' . (ח) כ"ר פ"ח יא' , ובתנחומא א' ג' , וכן בתנחומא .
 כ' ו' בכגון אחר .

אונקלוס

בראשית לג וישלח קפט 377

וַתִּרְצַנִּי יִיאֱקָחֵנָא אֶת־בְּרַכְתֵּי אִישׁ
הַבָּאִתְּ לָךְ כִּי־חֲנַנִּי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ
לִי־כֹל וַיִּפְצַר־בּוֹ וַיִּקָּח : יב וַיֹּאמֶר
נִסְעָה וְנִלְכָה וְאֵלְכָה לַגְּנָדָךְ :

דאתרצני לי : יא קבל
פען ית תקרבתי
דאתותיאת לך ארי לחים
עלי (קדם) י נארי אית
לי כל אונתקפה וקביל:
יב נאמר נטל ונהך ואתהך

רשי

חצרצני. נתפייסת לי וכן כל רלון שבמקרא
לשון פיוס אפילו מנט בלע"ז. וכן יב) כי לא
לרלון יהיה לכם הקרבנות באות לפייס ולרלות
זכן יג) שפתי לדיק ידעון רלון יודעים לפייס
ולרלות: יח) ברכתי. מנחתי מנחה זו הבאה
על ראיית פנים ולפרקים יד) אינה באה אלא
לשאילת שלום וכל ברכה שהיא לראיית פנים
כגון טו) ויצרך יעקב את פרעה טז). עשו

עזרא אבן

שחברתיבה זה הפי' ושמה לוקא (כו) שעה ושליש
שעה (כז) ויאן, וברחב י"ב מעלות (כח), וזה הדבר
ברור בלא ספק, ופי' והוא צולע שהיה הולך על
צלעו האחת (כט) ויבן, ושעם על בן זכר
דבר (ו) ויגן: יב נסעה. יש אומרים שהוא
לשון צווי (כג), כמו "שלחה הנער" (למטה מנה)
וכן "נטלו עלינו" (הושעי, ח) (ג) ונלכה. כולנו
ושאני ארך לגנדך לא אזוו מסך (ט), ויתכן
להיותו (י) כמו "ונסעה מגדר אהוא" (עזרא ח

חתי ברכה דסנחריב וכן יז) לשאל לו לשלום ולברכו דתועי מלך חמת. כולם לשון ברכת
שלום הן שקורין בלע"ז שלודא"ר אף זו ברכתי מו"ן שלו"ד: אשר הבאת לך. לא טרחת בה
ואני יגעתי להגיעה עד שבאה לידך יח): חנני. נו"ן ראשונה מודגשת לפי שהיא משמשת
במקום שתי נונין שהיה לו לומר חנני שאין חן בלא שני נונין והשלישית לשימוש כמו
עשני זבדני: יש לי כל. כל ספוקי ועשו דבר בלשון גאווה יש לי רב יותר ויותר מכדי
לרכי: יב) נסעה. כמו יט) שמעה ב) סלחה שהוא כמו שמע סלח אף כאן נסעה כמו נסע
זהנו"ן יסוד בתיבה ותרגום של אונקלוס טול (כ"א נטל) ונהך בא) עשו אמר ליעקב נסע
מכאן ונלך: ואלכה לגנדך. בשוה לך טובה זו אעשה לך שאחר כך ימי מהלכתי ללכת לאע

יהל אור

(כו) היא בירת, לוקא"כ כנסיא, לוקא"א אשר באיטליא
העליונה המכונה, לאמבארדי: (כז) ר"ל באורך שמן
המזרח למערב, והם כשיעור עשרים מעלות, ומעת
שחזרה השמש צירושלים לא תזרח בלוקא עד שתעבור
שעה ושליש שעה, ועיין קרני אור: (כח) ר"ל מן
הצפון לדרום, כי הקו השוה הוא לג' מעלות, ומרחב
לוקא מ"ה מעלות הרי המרחב מהקו השוה י"ב מעלות
כי י"ב ול"ג הם מ"ה מעלות:

קרני אור

[יא] ועיין (שמות יב ז) נפ', החידוש הזה לכס' שש כתב
בת' ז"ל, כי הנס בין ירושלים ובין העיר הזאת
ששמה לוקא יותר מג' שעות, ועיין בהקדמתו צלל אהל יוסף
לס' שמות, שגורס שם, רודוס" תחת, לוקא" ומחליט ע"י
השינוי כי אחד מתלמידי אסף דברי בת' ז"ל המסוורים
בכפריו והוסיף כמה דברים על פירושו וכמה דברים החליף
עיי"ש, ולפי"ז אין סתירה למה שכתוב פה, כי בין לוקא הוא
שעה ושליש שעה, ובין, רודוס" הוא יותר מג' שעות, אבל
לפי בגי' אשר לפנינו בשמות (סג), לוקא" הוא התירה
פלומה, ועיין (יסוד מורא שער א) שכתב, כי הגם בין
ירושלים ובין זו האי' ד' שעות ישרות" ולאזוה אי כיון בת' ז"ל
ועיין בלית חן שם, שרואה לתרן שם הסתירות: [יב] ונקרא
הנוטה כתטעוהו מקו הממולע לא' מן הצדדין, לולט" פי' שהיה
נוטה בהליכתו אל הצד מהמת שהפסיד המשקל השוה פי'
השתקת כף הדין: [יג] בני יעקב אסרוהו על עמנו לכבוד
אביהם שלקה בו, והם לוו לבניהם כמלת יוגדב בן רכב לכניו
שלא ישתו יין, ונאסר להם ולבניהם ולבני בניהם עד פולם
וכתבו משה רבינו פ"ה בתורה פפ"ד' אכל לפי רז"ל בסמי

(כט) ענינו נגזר משם ללע, לד, פסח והולך על אחד
מב' צדדיו, והנה הכתוב לא פי' באיזה
צד היה צולע על כן אסור גיד הגשה משני צדדים:
(ל) ובן פי' הרשעים, לזכרון גבורתו של יעקב, וגם
שעשה לו הקב"ה שלא מת: (לא) והגו"ן שרש, ותוספות
הה"א מורה לזווי, עשו אמר ליעקב נסעה, אתה תחלה
לפי שיש לך מקנה רב וילדים, וכן פי' רש"י ז"ל, וכן
ח"א, ואמר טול ונהך", וכן פי' הרד"ק בשרשים שרש
נכסע" בשם י"א שהוא לזווי בתוס' ה"א, ועיין קרני

אור: (לב) והגו"ן הוא בחירק: (לג) אעפ"י שפעמים אלך לפניך לא ארחק ממך, אלא לגנדך בקרוב אליך
שלא אזוו ממך: (לד) או יהיה כו"ן נסעה איתן הנו"ן לרבים מב' וכן פי' הרד"ק, וכן תיוב"ט, כשייל ונהך" ולא
כ"א

מקורו רש"י: יב) ויקרא כב כ. יג) משלי י. לז. יד) לל, לפרקים ועיין ביהאור שד"ל שכתב שכן מלא ברש"י כ"י שנידו.
טו) למעט מזוז. טז) מ"ב יח לא, יז) ש"ב ת. יח) ב"ר פפ"ח יב פפ"ז. יט) תה' לט יג. כ) דניאל
יא יט. כא) פיין אהב גר, שכתב שהגי' הנכונה, ניטל ונהך", וביאור דברי רש"י פה באמרו ותרגום של אונקלוס
(כלומר אכל אונקלוס תרגם באופן אחר) ניטל ונהך. ועיין ג"כ בס' יא"ר שביאר התרגום וכתב, שלא כפי' רש"י

בראשית לג וישלח

אונקלוס

יג ויאמר אליו אדני ידע פיי הי לדיים רבים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן: יד יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאפני לרגל המלאכה

לְקַבְּלָךְ : יג וַיֹּאמֶר לָהּ רַבּוֹנִי יָדַע אֲדֹנָי יִגְבְּרֵנָּה רַבֵּי כִּינָן וְעֵנָה וְתוֹרֵי מִינְקָתָא עָלַי וְדַחֲוִקְנִין יוֹמָא חַד וַיִּמּוּתוּן כָּל עֵנָה: יד יַעֲבֹר כְּפִי רַבּוֹנִי קִדְמָא עֲבָדָה וַאֲנִי אֶדְבֵּר בְּנִית

רש"י

אבן עזרא

כאשר אתה לריך וזהו לנגדך צטוה לך: (יג) עלות עלי. הצאן והבקר שהן עלות מוטלות עלי לנהלן לאט: עלות. מגדלות עולליהן לשון כב) עולל ויונק כב). עול ימים כד). שתי פרות עלות ובלע"ז אנפיטי"ש: ודפקום יום אחד. ואם ידפקום יום אחד ליגעם בדרך במרולה ומתו כל הצאן: ודפקום. כמו כה) קול דודי דופק נוקש בדלת: (יד) יעבר נא אדני. אל תאריך ימי הליכתך עבור כפי דרכך ואף אם התרחק: אתנהלה. אתנהל ה"א יתירה כמו כו) ארדה כו) אשמעה: לאשי. לאט שלי לשון נחת כמו כה) ההולכים לאט כט). לאט לי לגער. לאטי הלמ"ד מן היסוד ואינה משמשת אתנהל נחת שלי: לרגל המלאכה. בעבור המקנה

לא) נסעה כולנו (כט) ואני אלך לנגדך (יג) וידו: יג הילדים רבים, כי הגדול שבהם י"ב שנה יש לו ימים מספר (י): עלות. כמו עלות ינהל (ישעי"ם יא) והנה ההרות שעלו עליהם העתודים, על כן נקרא: עלות (כט) וטעם עלי, עלי לשמורם שלא יבואו לידי נזק (כט) ודפקום (כ), ואם דפקום המנהיגים (כ) [טז] או ימותו כל הצאן (כ): יד אתנהלה. כמו אתנהל עם (כ) [יז]: לאשי. הי"ד נוסף (כ) [יח] או יהי לשון יחיד מדבר (כ) [יט]: לרגל המלאכה. בעבור המקנה

יהל אור

קרני אור

כ"א שהוא לשון ציווי והנו"ן שרש: (לה) פ"י אני ואתה. (לו) בעבור שהזכיר שני לשונות בל"ר ובל"י יתכן לומר כי שאל תמנו שני דברים יאמר אם תראה שנסע ונלך ביחד, או אתרחק ממך ואלך מנגד (רצ"ה): (לו) כי כ' שנה ישב יעקב בחרן, וקרוב לסוף השנה השמינית נולד ראובן שהוא הגדול שבבניו, נככה ח' מן כ' נשאר י"ב, ובעבור שנשאר ח' חזר חדשים מהשנה השמינית אחר לידת ראובן, ע"כ אמר הח' ז"ל וימים מספר: (לח) בענין הפסוק, העתודים העולים על הצאן" (למעלה, לא יב) - (לט) כפי דעת בעל העממים ששם מונה בעלות, יתנגד להפ"י הזה ויפרש עלות עלי, שטרחתם ומשאם עולים עלי: (מ) ענין דחיקה ולחץ: (מא) וכן, ונתן ד' לכם לחם זר" (ישעי"ל, כ) פ"י ואם נחן, וכן פה פ"י אם ידפקום הרועים יום אחד שיצטרכו למהרס בעבורך שלא תתאחר בדרכך ימותו כל הצאן: (מב) תלה הקללה בצאן לפי שהוא הפחות מכל המינים שזכר שהיו בסכנה אם ימהר תזעזעו (רלכ"ג) ועיין מה שכתב הרמב"ן ע"ז: (מג) ובב"י רש"י, אתנהג עמכ", וזה"ל שכתב נוספת מאותיות האמנותיו: (מד) כמו, ה"זשבי בשמים" (מה) קב"ה ח' וענינו בנחת: (מה) או הוא בנוי למדבר בעדו, והלמ"ד נוספת, ויהיה פ"י לאטי כפי המתינות שלי,

לצטו וכתבם במקומו להודיע הטעם שנאמר בעבורו (רד"ק) שבאמת היה הצווי בנ"ת לפי שבשעת מטעה לא נקראו עדיין בני ישראל, כי אם בני יעקב, אלא שמהם כתבה במקומו להודיע הטעם שנאמר להם כת"ק דר' יהודה (חולין ק, קא) (רש"ד): [יה] ועיין באוהב נר, שגורס בת"ח, נטול ונה"ק פ"י עבו אמר ליעקב נסע אני ואתה מכאן ונלך וישבם הספרים שכתב בהן, טול" ועיין בנתיבה לגר ובלחם ושמלה מה שכתבו ע"ז, וכן הוא בגי' בת"א ד' סניזיטטה: [טז] והרד"ק כתב, נקראו כן הבהמות המיניקות פ"ש בנייהם שהם קטנים כמו טול ימים שהם נסמכים לאמותיהם לניק, וכן הנערים מצ"א נקראו כן טול ימים, התבכח אבה עולה" (ישעי"מט יד) וכן פ"י רש"י ז"ל: [טז] שרש, דפק" לא נמלא אלא עוד כשני מקומות, קול דודי דופק" (ש"ס ה ב), מתדפקים על הדלת" (שופ' יט כב): וכתב ר"י ו' גנאח, ענינו הנחך והפליטה, כלומר פולטים לדתות את הדלת ולשכרו, וכן אמר התרגום בו, דח"ין למעבר דשא", ומדברי הערב דפקה סכהמה, כלומר מהרה ללכת, ודפקתיה, דחפתיה": [יז] אמר ואני אתנהלה, תבוא מלת אני קודם אל"ף האית"ן המורה ג"כ למ"כ, ופ"א להפליג הכוונה על המ"כ להורות הפך הקודם, ר"ל אתה תסע מהר, אבל אני אתנהלה לאשי (רש"ד) ורש"י ז"ל פ"י אתנהלה ה"א יתירה, וע"ז כתב הכו"ק, שאיננה יתירה שכאם להורות שכלב טוב וכנפ"ה חסידה רוצה להסתכל בנחת אחרו, ולא יהיה זאת עליו לטורח, כי על כל פטולה רלונית תבוא ה"א לכסוף" [יח] לאשי הלמ"ד נוסף לענין, וכן הי"ד נוספת בלאטי ואיננו כפי המדבר (ר"י ו' גנאח):

[יט] והמדקדק ר' יהודה כתב בהלמ"ד שרשים, וכן כתב ר"י ו' גנאח שרלון ר' יהודה להיות הלמדי"ן האל שרשיות: וברד"ק

בקורי רש"י: (כב) איכס כ יא. כג) ישעי"ה כה כ. כד) ש"א ו. כה) ש"ר ה כ. כו) לעיל יח כא. כז) תכ"י פה. ע. כח) ישעי"ה ח. כט) ש"כ יח ה.

אונקלוס

בראשית לג וישלח

קצ 379

אֲשֶׁר-לְפָנַי וּלְרַגְלֵי הַיְדָלִים עַד
 אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדָנִי שְׁעִירָה :
 טו וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֲצִינָה-נָא עִמָּךְ מִן
 הָעֵם אֲשֶׁר אֵתִי וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה
 אֲמָצָא-חֵן בְּעֵינֵי אֲדָנִי: טז וַיֵּשֶׁב בַּיּוֹם
 הַהוּא עֲשׂוּ לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה: יז וַיַּעֲקֹב
 נָסַע סִכְתָּה וַיִּבֶן לָהּ בַּיִת וַלְמִקְנֶיהָ
 עָשָׂה סִכְתָּה עַל-יָבֵן קָרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם
 סִכּוֹת: יח וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר

לְרַגְלֵי עוֹבְדָתָא דִּי קְדָמִי
 וּלְרַגְלֵי יַנְקִיָּא עַד דִּי אַעוּל
 לְוַת רַבּוּנֵי לְשְׁעִירָה :
 טו וַאֲמַר עֲשׂוּ אֲשַׁבּוּק
 כְּעֵן עִמָּךְ מִן עַמָּא דְעָמִי
 וַאֲמַר לָמָּה דָּנָן אֲשַׁבְּחָ
 בְּחַמִּין בְּעֵינֵי רַבּוּנֵי :
 טז וְתַב בְּיוֹמָא הַהוּא עֲשׂוּ
 לְאַרְחָה לְשְׁעִירָה: יז וַיַּעֲקֹב
 נָסַע לְסִכְתּוֹת וּבְנָא לָהּ
 בַּיִתָּא וּלְבַעֲיָהּ עֶבֶד
 מִמִּלְּוָן עַל פְּנֵי קָרָא שְׁמָא
 דְאַחְרָא סִכּוֹת: יח וַאֲתָא
 יַעֲקֹב שְׁלָם קָרָתָא

רש"י

להוליך: ולרגל חילדים. לפי רגליהם שהם יכולים לילך: עד אשר אבא אל אדני שעירה. הרחיב לו הדרך שלא היה דעתו ללכת חלא עד סוכות (י) ואמר עד אשר חבוא אל אדוני שעירה. אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אליו והוא לא הלך ואימתו ילך בימי המשיח (יא) שנאמר (לב) ועלו מושיעים בזה ליון לשפוט את הר עשו. ומ"ח יס לפרשה זו רבים: (טו) ויאמר למה זה העסה לי טובה זו שאיני לריך לה: אמצא

אבן עזרא

שהוא סלאכתי (טו) והקרוב אלי כי פ"י המלאכה מה שיוכל אדם לעשות בכחו וברשותו, גם הממון יקרא כך (טז) כמו, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו (שמות כב ז), ומזאת הנורה מלת "מלאך", בעבור שהוא תחת רשות השולח (פ"ה), ויהיה לרגל כמו "ויברך ד' אותך לרגלי" (למעלה ל, ל) (טז) ויתכן להיות לרגל כמשמעו שהולכים על רגליהם (ז): מן ושעם למה זה, אין לי צורך (יח) וכן: יח ויבא יעקב שלם. שם התואר (יח) [כא] והשעם שבא בשלום

חן בעיני אדני. ולא תשלם לי עתה שום גמול: (טז) וישב ביום ההוא עשו לדרבו. עשו לבדו. וד' מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאליו אחד אחד והיכן פרע להם הקב"ה בימי דוד (ג) שנאמר (יד) כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים: (יז) ויבן לו בית. שהם שם י"ח חדש קיץ וחורף וקיץ. סכות קיץ. בית חורף. סכות קיץ (יה): (יח) שלם בגופו שנתרפא מללעתו

יהל אור

וכן הוא דעת רש"י ז"ל לאס שלי: (מו) המקנה נקרא מלאכה לפי שבו עבודת האדם ועסקו, וכן "וכל המלאכה נמכרה ונמס" (ש"א, טו, ט), וכן כתב ר"ש ו' מלך, כי לפי שהאדם המתעסק בקנין הלאין כל מעשהו ומלאכתו עליהם, אמרו עליהם מלאכה: (מו) ונאמר בזולת המינים, והמלאכה היתה דיס (שמות לו ז) ר"ל הממון מהזהב והכסף והמשי והבגדים וזולתם", (ר"י ו' גנאה) וכן כתב הרד"ק: (מח) וכן כתב הרד"ק: (מט) השעם לסכתי, ועיין (למעלה ל, ל) בפ"י ה"ח ז"ל, ומה שהעירות עליהם, (ג) וכן פ"י רש"י ז"ל: (כא) וכן דעת רש"י ז"ל, שהם שני דבורים, וכן פ"י רב"ח, למה זה אינו דבק עם אמלא חן, אבל הם שני דברים, יאמר למה זה תליג, די לי שאמלא חן בעיני אדני, וחנו אללי טוב מהכרת עם רב, וכן הוא דעת בעל הסעמים שהליג ז"ק על מלת "זה": (כב) פ"י ולא שם העיר וכן

קרני אור

[כ] והרד"ק פ"י למה זה אמלא חן לפנות כל הכבוד הזה, וכן מדוץ מלאתי חן כפיניך להכירני (רות ב י"ד) ולדעתו הכל דבור אחד, וכן פ"י ר"ש ו' מלך, והכנים עמהם גד"ל: [כא] והרשב"ם פ"י שכל לפיר שמה שלם, וכן פ"י החוקוני, כל לשלם, שהיא

סקורי רש"י: (ל) עיין פ"ז בה כ. לא) כ"ר פפ"ח יד, דב"ר, פ"א כ, תנחומא ח תרומה אות ט, ירושלמי פ"ז פ"ב ה"א ח"כפ"ז פ"ז פ"ג. לב) עובדיה ח. לג) כ"ר, פפ"ח טו. לד) ש"א ל יו. לה) מגילה יו א, כ"ר פפ"ח טו. כד"ע פ"ב, ועיין ביאור הגר"א בס.

בראשית לג וישלח

אונקלוס

שָׁכַם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֵאוֹ מִפְּנֵי
 אָרֶם וַיַּחַן אֶת־פְּנֵי הָעִיר יִסְוֶיֶקֶן אֶת־
 חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שְׂמֵאֵהָ לּוֹ
 מִיַּד בְּנֵי־חֲמוֹר אָבִי שָׁכַם בְּמֵאָה
 קְשִׁיטָה: כ וַיַּצֵּב שֵׁם מְזֻבַּח וַיִּקְרָא

דְּשָׁכַם דִּי בְּאַרְעָא דְכְנָעַן
 בְּמֵי תַּה מִפְּנֵי דְאַרְם
 וַיִּשְׂרָא לְקַבֵּל (אִפִּי) קְרֵתָא:
 יִסְוֶיֶקֶן יַת אַחְסַנַת חֶלְקָא
 דִּי פָרַם תַּמָּן מִשְׂכֵּנָה
 מִיַּד דְּבָנֵי חֲמוֹר אָבִיהִי
 דְּשָׁכַם בְּמֵאָה חֲזֵרְפִין:
 כ וַיַּצֵּב שֵׁם מְזֻבַּח

רש"י

שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דרון.
 שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן לו):
 עיר שכם. כמו לעיר וכמוהו (יו) עד בואנה
 בית לחם: בבאו מפרץ ארם. כאדם האומר
 לחבירו ילא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם.
 אף כאן ויבא שלם מפרץ ארם מלבן ומעשו
 סגודווגו לו בדרך: ויחן את פני העיר. פרב
 שבת היה בשאלתו דרב אחאי (לח):
 (יט) קשיטתה. מעה. אר"ע כשהלכתי לכרכי
 הים היו קורין למטה קשיטת (ש) ותרגומו
 חורפן (ט) טובים חריפים בכל מקום כגון (סא)
 עובר לסוחר: (כ) ויקרא לו אל אלהי ישראל.

אבן עזרא

שלא אירע לו שום מאורע (י) וכבן כי עתה
 יהיה לספר מאורע דינה (י) [כגו]: ימך הלכת
 השדה. חלק בשדה, והזכיר זה הכתוב להודיע
 כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל (י) [כדו],
 ופי' שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק
 עולם הבא: כ ויאמר הנאון, כי ויקרא לו אל
 אלהי ישראל. כי פי' שקרא אל אל השם (י)
 והנכון הוא שכן הוא שם המזבח, וכן טובח
 משה קרא שמו "ד' נסי" (שמות יז טו) [כה]
 בעבור דגם שעשה השם במקום ההוא (י)
 וכן בשוב השכינה אל ירושלים תהי נקראת
 ד' שְׂמָה (יחזי מה לה) (יט), וכן בעבור שעזר
 השם את יעקב קרא שם המזבח שעבד שם

לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל אלא על שם שהיה הקב"ה עמו והלילו קרא שם המזבח
 על שם הנס להיות שבתו של מקום נזכר בקריאת השם כלומר מי שהוא אל הוא הקב"ה

יהל אור

שם העיר: (נג) וכן הוא בדרו"ל (שבת לג ב, ב"ר
 פ' עט, ילקוט רמז קלג, פס"ז ברא' לג יח) שלם בגופו
 שלם בממונו שלם בתורתו, וכן ת"א ויו"ט וכן פי'
 הרלב"ג זרע"ס: (נד) ויאמר כי עד שכס בא שלם
 ובשכס אירע לו עס דינה בתו: (נה) וכן פי' (למעלה
 כג יט): (נו) ופי' ויקרא על המזבח אל אלהי ישראל
 והתפלל לו וכן ת"א וכן פי' רע"ס: (נז) וכן קרא משה
 רבינו למזבח אשר בנה: (נח) לזכרון הנס שטעה להם
 ד', וקרא שם המזבח להזכיר שבתו של מקום, ד' הוא
 נסי, וכן פי' רש"י ז"ל, לא שהמזבח קרוי ד', אלא
 פ"ש הנס קרא שם המזבח, וכן קרא יעקב שם המזבח
 אלהי ישראל, פ"ש שהיה ה' עמו, והלילו להיות שבתו
 של מקום נזכר בקריאת המזבח: (נט) ר"ל כי עד

קרני אור

אחת מפרי שכס שהיה נשיא הארץ, וכן פי' רב"ח, וכן פי'
 הרד"א, והוא ישרש בכל המחוז היה נקרא שכס, ושהיה
 חמור נשיא כל הארץ כולה, ושם היה עיר במחוז שכס,
 וכן פי' המקידה, גם במדרש (ב"ר פ' לא), ששנים מכס
 החרינו כרך גדול של שכס, ולא חמרו שכס היה שם הפיר,
 וברש"ד השיג ט"ז וכתב, כי המחוז כולו היה נקרא שלם
 ובה עיר שמה שכס ועיין בתרגום ירושלמי ריש ויגש, דעלו
 לכרכא דשכס דעתו ג"כ שש הפיר הוא שכס ושם הוא
 שם המחוז, ופי' במחוז שהוא עיירות שכס ושילה ונב ונבעון
 וירושלים, ושם הכולל את כולם הוא שלם: [כב] וכן פי'
 רש"י ז"ל, והרשב"ם השיגו, והוא ישרש שכל לעיר שמה שלם,
 ורש"י השיג על הרשב"ם ז"ל, וכתב שאין אלו דברים של
 טעם אלא נמצא בכל המקרא עיר שמה שלם, חוץ מירושלים,
 ופי' בנחלת בנימין, ושכס כהר אפרים, ועיר שכס הוא כמו
 פד מקום שכס, מקומו של שכס נשיא הארץ, וגם העיר
 נקראת על שמו, כמו שאמר (למטה לה, ד), תחת האלה אשר עס שכס הרי שכס העיר שכס ולא שלם, וכ"כ ונאמר

באמרו דברי רש"י ז"ל חפי החכמים שכל דבר, וכן דעת הח' ז"ל: [כג] וכן פי' הרד"ק, שלם שלא חסר
 דבר מכל אשר לו עס ולא הרע לו אדם בכל הדרך אשר ילא מפרץ ארם עד בואו לשכס, ושם הרעו לו בדבר בתו,
 לפיכך אמר כן בבואו לשכס, ולא אמר כן בבואו לכוכות, ועיין למטה סוף פסוק יש מה שפי' הח' ז"ל, שיתכן שהתעכב
 בשכס שנים רבות ולפי"ז אף שהכתובים המזכירים אין המעשים תכופים: [כד] ובב"ר (פ' עט, ילקוט רמז קלג) זה אחד
 משלשה מקומות שאין אומות העולם יכולים להכות את ישראל ולומר להם גזולים הם בידם, ואלו הם מערת המכפלה
 וקטרתו של יוסף ובית המקדש: [כה] ועיין (מגילה יח א) שהקב"ה קרא ליעקב אל, ולא שקרא יעקב למזבח אל, ועיין
 ח"ס

בקרני רש"י: לו) שבת לג ב ב"ר פ"ט ה, לו) רות א יט, לח) וכן בב"ר פ"ט ו, פס"ר פי' כג, ונרוב ספרים
 חסר המאמר, ל"ט) כ"ה כו א, ושם הנוסח לאפריקי. (י) עיין ב"ר פ"ט ו בתוספי פרש"ש סימן יד
 מה שהביא בשם בנו סג' רמ"ש ונדפס גם בס' מתת-יהו. (סא) לפיל כג ע.

אונקלוס

בראשית דג לד וישלח קצא 381

לֹא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : ס חמישי
 לֹד * וְתִצֵּא דִינָה בַת־לֵאָה אֲשֶׁר
 יָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרֵאוֹת בְּבָנוֹת
 הָאָרֶץ : וַיִּרְא אֶת־הַשָּׂכֶם בֶּן־חַמּוֹר
 הַחִוִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֶת־הָ
 וַיִּשְׁכַּב אֶת־הַוַּיְעֵנָה : וַתִּדְבַּק נַפְשׁוֹ
 בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֶת־הַנְּעִר

וַפְּלָח עֲלוֹהֵי קָדְשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : וַיִּגְפַּקַת
 דִּינָה בַת לֵאָה דֵי יִלְדַת
 לְיַעֲקֹב לְמַחֲזֵי בְּבָנַת
 אֶרֶץ : * וְתִצֵּא יְתָה
 שָׁכֶם בְּרַחֲמֹר הַחִוִּי
 רַבָּא דְאֶרֶץ וְדִבֵּר יְתָה
 וַשְׁכִּיב יְתָה וַעֲנִיָּה :
 * וַאֲתַרְעִיאת נַפְשָׁהּ
 בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַרְחִים
 יְתִיעֹלְמָתָא וּמְלִיל עַל־

אבן עזרא

השם אל אלהי ישראל (ס) [כו], והשעם שהוא חזק והתקיף (סו) : אלהי ישראל . שהצילו בדרך ובא שלם אל ארץ כנען (סג) כי שם שכם וסוכות , ולפי דעתי יתכן שהתעכב בעיר שכם שנים רבות (ס), כי דינה לא היתה בת שבע שנים (סד) [כו] גם שמעון ולוי קטנים היו (סו) [כח] :

א ותצא דינה . מעצמה (ה) [א] : ב ויענה . כדרכה בעבור היותה בתולה (ט) [ב] :

ב ותלך לכה לקראתו . (ועליה משלו המשל ויענה . שלא כדרכה ד) : (ג) על לב הנערה .

קרני אור

חוס' שם ד"ס , דח"י ועיין (כ"ד סוף פ' פט וזילקוס רמז קלג) ולא סבירא להם כדעת רז"ל במגילת עיי"ש : [כו] והרלב"ג פי' ויקרא לו אל אלהי ישראל , שכבר קרה לו נבואה שם מהשם ית' שהוא אלהי ישראל , כשעם , אולי יקרה בשם לקראתו : [כו] עיין (למעלה ל כג) כפי' ה"ז ז"ל שטלדו ליעקב י"ב בנים ב' בנים , וכאשר ספרים הקדמונים פלאוס בני ששה חדשים וימים במספר , ועיין בהפרותי שם , וכפ"פ פ"ב כל אחד ואחד לו' חדשים , וכן יפלה ה"ז לדעת ה"ז ז"ל , כי לריכס אנתנו לחשוב ימי טומאת לידה , וכנה לאה ילדה שבעה בנים עם דינה , תקת לכריון , ו' חדשים לכ"א יפלה ד' שנים ותודש אחד , והכתוב אושר , ותעמוד מלדת" (למעלה כט לה) וזה יכיה לכל הפחות ב' שנים , ומחשוב לזה כו' שנים שעבד כחלם יפלו לכך י"ג שנים ותודש אחד , ולכחות מן כ' שנים נבארו שנות דינה ששה שנים וי"א חדשים , וזה הוא מה שפי' ה"ז ז"ל כי דינה לא היתה בת שבע שנים : [כח] כי ה"ז רק בני י"ב וי"ג שנים , וכן הוא (כנ"ד פ' ט) , איש חרבו על ירכו בני י"ג שנים ה"ז ור"ח כתב ששמעון ה"ז בן י"ג שנה וארבעה חדשים , ולוי בן י"ב שנה ופ' חדשים , ועיין (למעלה ל , כג , ספרם טז וכפ"ס כר"א לד כה) י"ג לוי וי"ד לשמעון , ועיין בהפרות ותקונים לה"ז רש"י שם (ס"ד כד) :

[א] ועיין י"י ה"ז ז"ל (ויקרא טו טו) ע"ס , כי תלך ממנו ש"ז שפי' , שלא ברצונו כלומר שילך מעצמו , מדלא כתיב טוליא ש"ז , וזה כי התיחסות פועל לדבר שהוא ברשות אחר ענינו מעצמו , וכן הקטנה-אינה ברשות פלמה , ואם כתוב , והלא' טוליא ילאתה שלא ברשות , והרשעים פי' כי תוך לפיר נטה אהלו וילאה משם וכנכסה לפיר , וכן פי' ברד"ק ילאה מאהל אמה ואניה שיהי מחוץ לפיר , וכאה אל הפיר לראות בכנות הארץ : [ב] וחרמב"ן פשיג פ"ז וכתב כי אין לדרך

רש"י

הוא לאלהים לי ששמי ישראל . וכן מליכו במשה (כ) ויקרא שמו ה' נסי לא שהמזבח קרוי ה' אלא על שם הגם קרא שם המזבח להזכיר שבתו של הקב"ה ה' נסי . ורבותינו דרשו (ג) שהקב"ה קראו ליעקב אל וד"ת (ד) כפטיש יפולן סלע מתחלקים לכמה טעמים (ה) ואני ליטב פשוטו של מקרא באתי : (א) בת לאה . ולא בת יעקב . אלא ע"ס יליאתה נקראת בת לאה שאף היא יליאת היתה * שנאמר כחמה כבתה (ג) : (ב) וישכב אותה . כדרכה :

יהל אור

עולמי עד לא חסור עוד שכינתו מן העיר : (ס) והוא להיות לזכרון לאשתי הגילהו האל בדרך ושלח לו מלאך , ושנה שמו ישראל ר"ל אשר עם אל : (סא) יפרש שם אל , ויהיה אל כשוא המאמר , ואלהי ישראל הוא הנושא , ופי' אלהי ישראל הוא אל , הוא תקיף וחזק : (סב) כמו שפי' (למעלה פסוק יח) : * (סג) ולפי הגר"ה מסדר עולם פ"ב לא עמד שם יעקב זמן רב כי כתוב שם , ילא מסוכות ובא לו לבית אלי : (סד) כי היא נולדה לאחרונה : (סה) כי היא רק בני י"ב וי"ג שנים ועיין קרני אור :

(א) פי' בלא רשות אביה ואמה : (ב) וכן פי' הרלב"ג אפשר שהיה הענוי להיותה בתולה , כמו שנאמר בנערה המאורסה , על דבר אשר ענה" (דבר' כב כד) ובאונם נערה בתולה אמר , תחת אשר ענה" (שם שם

ס' בקורי רש"י : (ב) שמות יז טו . (ג) מג' מגילה יח א . (ד) ירמ"י כג כט . (ה) עיין שנת פח כ , סנהדר' לד א , ועיין רש"י שמות ו ט . א) תחומא א אות ז , ועיין כ"ר ס"ט א . ב) לפיל ל טו . ג) כ"ר שם . ד) עיין יומא פו ב ברש"י ד"ס , מביאות אחרות וכפ"ה שם .

בראשית לד וישלח

אונקלוס

וידבר על-לב הנער: ויאמר
שכם אל-חמור אביו לאמר קח-
לי את-הילדה הזאת לאשה:
ויעקב שמע כי טמא את-דינה
בתו ובניו היו את-מקנהו בשדה
והחרש יעקב עד-באם: ויצא
חמור אבי-שכם אל-יעקב לדבר
אתו: ובני יעקב באו מן-השדה
כשמעם ויתעצבו האנשים ויחר
להם מאד כי נבלה עשה בישראל
לשכב את-בת-יעקב וכן לא
יעשה: וידבר חמור אתם לאמר
שכם בני חשקה נפשו בבתכם
תנו נא אתהלו לאשה: ויהתחתנו
אתנו בנתיכם תתנו לנו ואת-
בנותינו תקחו לכם: ואתנו תישבו
והארץ יהיה לפניכם שבו וסחרוה

לכא דעילמתא: ויאמר
שכם לחמור אביו
למימר סכר סכר ית-
עילמתא הדיא לאנתו:
ויעקב שמע ארי
סאיב ית-דינה ברחה
ובנוהי הוה עם-דינותו
בחקלא ושתיק יעקב
עד-מיתיהון: וינפק
חמור אבוי הידשכם
לות-יעקב לכלא עמה:
ובני יעקב עלו מן-חקלא
כד-שמעו ואתנסימו
גבריא וחקיף להון
לחדא ארי קלנא עבד
בישראל למשבב עם-
בת יעקב וכן לא בשר
לאת-עבדא: וימליץ
חמור עמהון למימר
שכם ברי אתרעיות
נפשה בברתכון הבו
כען יתה לה לאנתו:
ותתח תנוון פנא
בנתיכון תתנוון לנא וית
פנתנא תסבון לכון:
ועמנא תתבון וארעא
תהי קדמיכון תיבו
ועבדו בה סחרותא

אבן עזרא

רש"י

ג וידבר על לב, שדבר לה דברי רבים
ונחומים (ו): ה כי טמא. שכם (ז):
דברים המתייסדים על הלב ראי אביך בחלקט
שדה קטנה כמה ממון בזבו אחי אשיאך (ה)
ותקנה העיר וכל שדותיה (ז): וכן לא יעשה.
לענות את הצחלות שהאומות גדרו עלמן
מן העריות על ידי המבול (ז): (ח) חשקה.

קרני אור

יהל אור

כי כל ביאה באונסה תקרא ענוי, וכן לא תתעמר כה תהת
אשר פניתה (דבר' כה יד), וכן את פלגשי פנו ותמת
(שופ' כ ה), ויגיד כחזוב כי היתה אכוסה ולא נתרלית
לנשיא הארץ לספר כשכחה, (ובב' פ' פ ילקוט רמז קלד)
ד"ה מביאות) וכן כפי רש"י על החוכה, ואפשר שכוונו לתרץ אמרו כחמלה וישכב אותה ואח"כ ויענה, ולפי הרמב"ן
ז"ל היה לו לומר ויענה וישכב אותה, וכן פ"י הרלב"ג בתחלת דבריו וכתב, אפשר שהי' בא עליה שלא כדרכה כמו שאז"ל.
כי

מקורי רש"י. (ה) ליל, אשיאך כלי יוד, עיין ביאור שד"ל. (ו) כ"ר פ"ט ו, קה"ר פ"ח, פס"ו. (ז) כ"ר פ"ט ושיין כ"ר פ"ט
י"ב. "הד"א האנשי מזרח גדורים שן הסרוס", אך כענן ומלרים מפורש כפי אחרי שלא פ"י גדורים.

אונקלוס

בראשית לר וישלח

קצב 383

והאחוז בזה: יא ויאמר שכם אל-
אביה ואל-אחיה אמצא-הן
בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתן:
יב הרבו עלי מאד מחר ומתן ואתנה
כאשר תאמרו אלי ותנו לי את-
הנער לאשה: יג ויענו בני-יעקב
את שכם ואת-חמור אביו במרמה
ידברו אשר טמא את דינה
אחתם: יד ויאמרו אליהם לא נוכל
לעשות הדבר הזה לתת את-
אחתנו לאיש אשר לו ערלה כי-
הרפה הוא לנו: טו אך-בזאת נאות

זאתסינו פה: יא ואמר
שכם לאביה ולאחיה
אשכח רחמין בעיניכון
ודי תימרון לי אתן:
יב אסנו עלי לחדא
מחרין ומתנן ואתן כמא
די תימרון לי ודבו לי
ית עולמתא לאנתו:
יג ואתיבו בני יעקב ית
שכם וית חמור אביהו
בחקמתא ומלילו די
סאב ית דינה אהתהון:
יד ואמרו להון לא נפיל
למעבד פתעמא הדין
למתן ית אחתנא לגבר
די לה עולמתא ארדי
חסודא היא לנא: טו פרם
בדא נתפס לכוון אם

קרי
מלכותה

רשי

חפלה: (יב) מהר. כתובה (ח): (יג) במרמה.
בחכמה (ט): אשר טמא. הכתוב אומר שלא
היתה רמיה שהרי טמא את דינה אחותם (י):
(יד) הרפה הוא. שמן פסול הוא אללנו הבא
לחקך חכרו היה אומר לו ערל אתה או בן
ערל. חרפה בכל מקום גדוף: (טו) נאות

אבן עזרא

יד חרפה, לדורות (ט) וזה טעם כי נבלה עשה
בישראל (י) וטעם וידברו אשר טמא, וידברו
את שכם אשר טמא אחותם (י) כי מצאנו
„דברו לשלום“ (לשטה לו ד) כמו דבר לו (ט),
או טעם „אשר“ כי ענו במרמה בעבור אשר
טמא (י) (הן): אשר לו עולה. ערלת בשד (י)
וטעמו דבר שיכבד (ט) וכן „ערל שפתים“

יהל אור

על שכם: (ה) הוא שמ"נ, וענינו גדוף וכוון, ויפרש
הח' ז"ל לדורותי פי' שנהיה עלולים לקבל ולשמוע
חרוף של אחרים וכן „אנה אולוך את הרפתי“ (ש"ב יג
יג): (ו) כי בכל זרע ישראל שהם זרע קדש, ונגדרים
מן העריות, יהיה פגם זאת הגבלה: (ז) פי' אשר עמא
את דינה אחותם שב על „וידברו“ ור ל וידברו עם שכם
אשר עמא: (ח) כי המלות אשר עמא אין להם קשר עם
וידברו, והיה ראוי לומר וידברו לאשר עמא אחותם,
ויפרש הח' ז"ל שחסר למ"ד כמו „דברו לשלום“ שהוא
כמו דבר לו, ופי' דבר עמו, וכ"כ פה פי' „וידברו“
כמו עמו: (ט) ושב על במרמה, כי לזה דברו במרמה
על אשר עמא את אחותם ורצה להעלים מהם דבר זה,
והוא רצה ג"כ לרמותם ולהראות עצמו כאילו אין
הוא כמותלהמוסגרתהבאה במפטיק גדול מכל הטעמים
ההלון שעל העטרה הוא הנקרא ערלה: (יא)

קרני אור

כי אנכי המקומות האם ה"י מתגאלים מאוד בעריות ופיין כס
למונת חכמים (פ' טו) שמפרש הטעם שבדינה אמר הכתוב
וישכח אותה ויענה, ובתמר אמר הכתוב להיפך ויענה וישכח
אותה עיי"ש: [ג] ובב"ר (פ' ט) ה"ן מלינו שנקראת פרלה
חרפה מן הכא, כי חרפה היא: [ד] גבלה שמ"נ, לכל מפשה
או דבור מגונה ומכוער, והן המפסיד סרך פלמו או סרך
אחרים יקרא נבל, ויאמר פה, כי נבלה עשה בישראל, כי
בה נבל המפשה ותמלא כמה פעמים נבלה במקרא על המחנם
אבה לזנות, ומה שיאמר, כי נבלה עשה בישראל ויפדין
משפחה קטנה ביתה? (עין בית יהודה ח"א פ' כז בהערה
ד"ה „הקראת פגרות“): [ה] עיקר לבון מרמה או פרעה
הוא התחכמות נגד רפשו, הלא שיש כלדק ויש כעולם, ופ"כ
יתורנס כ"א לפי ענינו, וכמו בערמה (יהושע ט ד) דגכטוריס,

עול בכפיו, והאחנה שבמלת וידברו, מככים לפי זה כי
שלפניו, וכן דעת רש"י ז"ל וכן פי' הרש"ד: (י) העור
בי דבר הכוסף הוא דבר המכביד על האדם:

בקורי רש"י: (ח) וכן מקילתא משפטיס פי"ז, אין מוכר אלא כתובה וכו' ז, „מוכר פרטון ופי' העורר כתובה.
(ט) וכו' ח"א ויוכ"פ. י) פיין כ"ר פ"פ, ח, ושם, וכות הקודש לאמרת אשר עמא וגו'.

בראשית לד וישלח

אונקלוס

לָכֶם אִם תִּהְיוּ כְּמִנּוּ לְהַמְלֵךְ לָכֶם
כָּל־זָכָר: טו וְנָתַנּוּ אֶת־בְּנֵינּוּ לָכֶם
וְאֶת־בְּנֵיכֶם נִקְחֵ־לָנוּ וְיִשְׁבְּנוּ
אִתְּכֶם וְהִיְיִנוּ לְעַם אֶחָד: יו וְאִם־לֹא
תִשְׁמָעוּ אֵלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת־
בְּתָנּוּ וְהִלְכָנוּ: יי וַיֵּטְבוּ דְבַר־יְהוָה
בְּעֵינֵי חָמוֹר וּבְעֵינֵי שָׁכֵם בֶּן־חָמוֹר:
יב וְלֹא אַחֲרַיִם הִנְעִיר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר
כִּי חָפֵץ בְּבֵת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד
מִכָּל בֵּית אָבִיו: יג וַיָּבֵא חָמוֹר וּשְׁכָם
בָּנָיו אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל־

תְּהוּיוֹן בְּנֵינָא לְמִנּוּ לְכוֹן
כָּל דְּכָרָא: טו וְנָתַן יְהוָה
בְּנֵינָא לְכוֹן וְיִתְּ בְּנֵיכֹון
נִסְבִּי לָנָא וְנִתְּוִב עִמְכוֹן
וְנִהְיֵי לְעַמָּא חָד: יו וְאִם
לֹא תִקְבְּלוּן מִנָּא לְמִנּוּ
וְנִדְבַר יְתֵ בְרַתְנָא וְנִזְיֵל:
יז וְשִׁפְרוּ פִתְגָמֵיהוֹן
בְּעֵינֵי חָמוֹר וּבְעֵינֵי שָׁכֵם
בֶּן חָמוֹר: יב וְלֹא אַחֲרַיִם
עוֹלֵימָא לְמַעַבְדִּי פִתְגָמָא
אַרְי אַתְרֵעֵי בְּבֵת יַעֲקֹב
וְהוּא יִקְרִי מִכָּל בֵּית
אָבוּהֵי: יג וַאֲתָא חָמוֹר
וּשְׁכָם בְּרֵיהּ לְתַר ע
קְרַתְהוֹן וּמְלִילֵי עִם

אבן עזרא

שמות ז יב (יג), "ערצה אונם" (ירמיה ו י) (י) בעבור הנוסף (י) והאומרים שהשם אמר לאברהם "והיה תמים" (למעלה ז א) ובהמולו הגה הוא חסר (ט) הדבר הפוך (ט) והנה הבהמות יוכיחו (י) ואם אמרו למה נחתך דבר בראו השם (י) גם הטבור יוכיח (ט) [ו] ין את בתנו בעבור היותה קטנה (ט) והם היו מדברים בעבור אביהם (כ) [ז] וימץ ולא אהר איננו בדקדוק (ט) [ח] כמו "ואהר עד עתה" (למעלה לב ה) (ט) רק סן הבנין הכבד הדנוש (יז) והוא

רש"י

לכם. נתרלה לכם לשון יא) ויאלמו הכהנים (ביהודע): להמל. להיות נמול אינו לשון לפעול אלא לשון להפעל יב): (טו) ונתנו. נו"ן שניה מודגשת לפי שהיא משמשת במקום שתי נוני"ן ונתנו יג): ואת בנתיכם נקה לנו. אתה מולא צתנאי שאמר חמור ליעקב וצתשובת בני יעקב לחמור. שתלו החשיבות פעל עבר (יג) על משקל "בִּרְךָ נבות אלהים

קרני אור

כי לעולם שנקשו להשלים, הלדק אתם תרגום, כחוכמא" ולא כמו, להרגו בערמה" (במות כא יד) שת"א, כנכילי", וכן הוא בזה אחר שהלדק אתם תרגם לשון, כחוכמא", כחוכמא", ועיין פ"י המצוות להרמב"ם (תמורה פ"ט מ"א) תחבולת היתה תקרא בערמה ושאין להיתר תקרא מרמה", וכן כתב התו"ט שם שכלשון חכמים נקראה מרמה רק התחבולה שאינה להיתר, ופה מתורגם, כחוכמא" כי לשון תורה לתוד ולשון חכמים לחוד: [ו] וכחב המורה בפמ"ט מהת"ג, וכבר חשנו שזאת הצילה היא השלמת חסרון יצירה ומלא כל חולק מקום לחלוק ולומר, איך יבי' הדברים הטבעיים חסרים, עד שיצטרכו להשלמה מחוץ וכו"ו" ושם, ולא נתנה מלואו זו להשלים חסרון הכריאה, רק להשלים חסרון המדות", ועיין בשם טוב שם מה שהקשה והירולו פולה מאוד יפה עיי"ש: [ז] את בתנו כמו אחותנו, כי מלינו שאחית נקרא בת ביוחס בן יהושפט, כי בת אחאב היתה לו לאשה" (מ"ב ח יח) ולאחאב לא היב בת, וכתיוב"ש שחיתה אחות אחאב (רו"ה): [ח] לא אהר, פ"י לא הספיק כרלוט להמול, כי אם

יהל אור

(יב) על דרך המליצה יאמר ערל שפתים, שקשה לו הדבור: (יג) פ"י אטוס וקשה: (יד) יפרש מה שכתב לפני זה, וטעמו דבר שיכבד", הוא דבר הנוסף: (טו) ולא תמים: (טז) א"כ הוא הפוך רגון השם, או נוכל לפרש שכוונתו הדבר הפוך והוא תירון ע"ו: (יז) ר"ל שאין לבהמות ערלה ואינן חסרות בכך: (יח) ואם השם ברא הערלה למה נחתוך אותה: (יט) הלא גם הטבור צראו השם וחותרין אותו: (כ) והיא עדיין ברשות אביה: (כא) ע"כ אמרו בתנו: (כב) פ"י פה האל"ף הוא משרת בתיבת ואהר: (כג) והוא איננו כמו, ואהר עד עתה" כי שם הוא עתיד מהקל ומדבר בצד שלמו: (כד) כי הצרי הוא לתשלום דגש ס"י הכנין: (כה) הוא נסתר פעל עבר מבנין הכבד הדנוש: (כז) הכי הדבר תלוי בו היב מל לאלתר, אלא שהולך לדבר תחלה אל

בכורו רש"י: יא) מ"ג יב ע. יב) עיין רש"י לפיל יו י. יג) עיין רש"י לפיל לג יא.

אונקלוס

בראשית לד וישלח

קצנ 385

אנשי עירם לאמר : בא האנשים
האלה שלמים הם אתנו וישבו
בארץ ויסחרו אתה והארץ הנה
רחבת ידים לפניכם את-בנתם
נקח-לנו לנשים ואת-בנותינו נתן
להם : כב אך--בזאת יאתו לנו
האנשים לשבת אתנו להיות לעם
אחד בהמול לנו כל-זכר באשר
הם נמלים : כג מקניהם וקנינם וכל-
בהמתם הלא לנו הם אך נאותה
להם וישבו אתנו : כד וישמעו אל-
חמור ואל-שכם בנו כל-יציא שער

אנשי קרתהון למימר :
כא גבריא הארץ שלמין
אנן עפנא ויתבון
בארעא ויעבדון בה
סחורתא ואתא וארעא הא
פתית ידן קדמיהון ית
בנתיהון נפס לנא לנשין
ות פנתנא נתן להון :
כב ברם פדא יתפסין
לנאנובריא למתב עפנא
למחוי לעפא חד למגור
לנא כל דכורא פמא די
אנן גזירין : כג גיתיהון
וקנינהון וכל בעיריהון
הלא דילנא אנן ברם
נתפס להון ויתבין
עפנא : כד וקבילו מן
חמור ומן שכם ברה כל

אבן עזרא

ומלך (מ"א כא יז) (יז) : בא שלמים. הם
בשלום (כו וט) : רחבת ידים. מקומות (כו) כמו
"ויד תהיה לך" (דברים כג יז) (כג) (יז) :
כב יאותו. פגורת "כי לך יאתה" (ירמיה יו"ד
ז) (ז) והגוה הנעלם אחר האות המשרת (ט)
תחת פ"א הפעל (ט) : בהמול. מפורש (ט)
והנה הם חשבו רעה על יעקב ובניו שאמרו

רש"י

בצני יעקב ליקח בנות שכם את שיבחרו להם
ובנותיהם יחנו להם לפי דעתם דכתיב ונתנו
את בנותינו לפי דעתנו ואת בנותיכם נקח
לנו ככל אשר נחפז. וכשדברו חמור ושכם
בנו אל יושבי עירם הפכו הדברי את בנותם
נקח לנו לנשים ואת בנותינו נתן להם כדי
לרלותם שיאותו להמול : (כא) שלמים. בשלום
ובלב שלם (יד) : והארץ הנה רחבת ידים. כאדם שידו רחבה וותרנית כלומר אל תפסידו כלום
פרקמטיא הרבה באה לכאן ואין לה קונים : (כג) בהמול. בהיות נמול : (כג) אך נאותה להם.

קרני אור

אל אנשי עירו, ולזה יורה שרש "אחר" שהוא על ההפכפכ
ברצון, וכמו שהארץ לבאר בעטין זה דנה"ו כס' נן נשול
בפתיה לח"א : [ט] הנה האנשים האלה שלמים פמנו
ובלתנו לא נהיה לנו והם שלמים, כי אמנם הם סוחרים והארץ
רחבת ידים לסחורה, ואין לנו בקיאים בה, וכאשר נהיה
לעם אחד אנחנו והם נהיה שלמים (ר"מ חסן) שלמים דעתם
בלמה בלי מרמה, אם אמרו תמימים, ביה משמע תמימים
בכל דרכיהם, אבל שלמים אתנו אין במשמעו אלא שאתנו
דעתם שלימה (רו"ה) ולפי פ"י הרב"ט והחוקי שהגאתי
למפלה טובל לפדש האנשים האלה שלמים הם אתנו, ר"ל
האנשים האלה כבר הם מחושבי שלם עירנו כחונן היום, ולכס
כל החירות והזכויות לשבת בארץ ולסחור בה אבל לא יגיע
לנו שום תועלת מכל עוברה אם לא נחתן בה :

יהל אור

(כו) ע"מ צרך שראוי להיות צרך וכן אחר, ולפי
שאותיות "אהער בלתי מוכשרות" לקבל דגש
בא נקודת הדגש להתחבר עם החירק ונעשה לירי
צרך אחר : (כו) תאר כלומר בשלום ובלב שלום,
ואין בלבם לתבוע עלבונם : (כח) הארץ
רחבת מקומות היא, ומכילה אותם ולא נדחק, ויש
לנו ולהם די למקום מרעה : (כט) ופ"י שם הח' ז"ל,
מקום, כמו "יד הירדן" (כמד' יג כט) : (ל) שענינו
ראוי ונכון, או הטית לב לדבר כמו פה : (לא) אחר
היו"ד : (לב) כי שרש המלה "יאת" ממלת "יאתו",
וצריך להיות "יאתו" כשני יודין רק שנעלמה השניה
אחר הראשונה שהיא המשרתת, יאותה הנעלמת היא
תחת פ"א הפעל ממלת "יאת" שהוא השרש : (לג) למעלה

[י] בכ"ו שהיו מוכות לאדם לכל ערכו, כן נקרא המקום
כמוקן

בראשית לד וייטלה

אונקלוס

עִירוּ וַיִּמְלֹךְ כָּל־זָכָר כָּל־יְצֵאי שַׁעַר
עִירוֹ: כִּהְיִיהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיוֹתָם
בְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב
שִׁמְעוֹן וְלֹוי אֶת־יְדֵי אִישׁ חֲרָבוֹ
וַיָּבֹאוּ עַל־הָעִיר בַּמָּחַ וַיַּהַרְגוּ כָּל־
זָכָר: כִּי וְאֶת־חַמּוֹר וְאֶת־שָׂכֶם בְּנוֹ
יִהְיֶה לְפִי־חֶרֶב וַיִּקְחוּ אֶת־דֵּינָה
מִבֵּית שָׂכֶם וַיֵּצְאוּ: כִּי בְנֵי־יַעֲקֹב בָּאוּ
עַל־הַחֲלָלִים וַיָּבִזוּ הָעִיר אֲשֶׁר
טָמְאוּ אַחֲוֹתָם: כִּי אֶת־צֹאֲנָם וְאֶת־
בְּקָרָם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת־אֲשֶׁר־
בָּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ:

נפקי תרע קרתא ונגורו
כל דכורא כל נפקי
תרע קרתא: כה ונהו
ביומא תליתאה בד
תקיפו עליהון באביהון
ונסיבו תרין בני יעקב
שמעון ולוי אחי דינה
גבר חרבה ועלו על
קרתא דיתבון לרחצון
וקטלו כל דכורא:
כי וית חמור וית שכם
ברה קטלו לפרגם דחרב
ודברו ית דינה מבית
שכם ונפקו: כי בני יעקב
עלו לתצא קטיליא ובזו
קרתא דיסאיבו אחתהון:
כה ית ענהון וית תורהון
ות חמריהון וית די
בקרתא וית די בתקלא

אבן עזרא

רשי

סקניהם וקנונם (ה) [יא]: כה ביום השלישי.
שלישי לעולא קשה (ה) [יב] שהוא חצי
המרובע (ו) [יג], וזה המעשה אשר עשו שמעון
ולוי לדעת אחיהם עשו, דכתיב במרמה (ז),
ובני יעקב הם כולם (ח), וחרה אף יעקב על
שמעון ולוי, בעבור שהם הרגו אנשי שכם (ט):

לדבר זה ועל ידי כן יסבו אחנו:
(כה) שני בני יעקב. בניו היו ואף על פי
כן נהגו עלמון שמעון ולוי כשאר אנשים
שאינם בניו שלא נטלו עליהם הימנו (ו): אחי
דינה. לפי שמסרו עלמון עליה נקראו אחיה (ז):
במח. שהיו כואבים. ומדרש אגדה בטוחים
לפסט את החללים וכן ת"א לחללא קטוליא:

היו על כחו של זקן (י): (כז) על החללים.

קרני אב

יהל אור

המוכר יד (כ"ט ו' מלך) ופיין רש"י ז"ל: [יא] ובאמרו
מקניהם ואח"כ וכל כהמתם, כי רק הכהמות אשר בעדרים
כשדה הם יקראו מקנה בעבור שהם עיקר קנין האדם, ואשר
אינם עדר כגון בהמות יחידות כבית און שמש מקנה ויכנסו
בכלל וכל כהמתם, וקנינים הוא על שאר נכסים: [יב] והשוד
על הסורה הקשה על רש"י ז"ל שפי' שכל מכה כואבת יותר
ביום השלישי, וכפי' ר"א דמילה אינו משמע כן דקאמר
מרחילין את הקטן אף ביום השלישי שחל להיות בשבת וכ"ש
ביום הראשון, וכ"כ הר"ן שם שסכנת יום שני גדול יותר
מיום שלישי, והרד"א פי' דביום הראשון לצילה הרגום, ויחי
ביום השלישי קאי לפיטוי דינה, ולעולם יום ראשון למילתם
סיה, ופיין הוסי' ו"ט שבת ע, ג, ד"ה, ביום השלישי:
[יג] מחבטת הטנפ שכל שלישי חלוב בכל הנבראים כולם
בין שהוא יום שלישי ללידה, בין שהוא יום

(יז יו"ד): (לד) ויצדקו בזאת בני יעקב, כי אלה
אמרו לשלוח יד ברכושם: (לה) וכן אז"ל (שבת
קלד ב, ב' פ' פ) מרחילין את הקטן ביום השלישי
שחל להיות בשבת, והתירו מפני שהיא סכנה, וכן
פי' רש"י ז"ל, וכן ת"א כד תקיפו עליהון באביהון
וכן פי' הרמב"ם בפ"י משנה זו (שבת סט): (לו) כי
החודש מתחלק לד' רבועים, וכל רבוע הוא ז' ימים,
והוא כפי מספר השלם, ויום השלישי הוא חצי
המרובע, כי חמשי המזלות הושבים הימים מחצי יום
זה עד חצי יום אחר, וביום השלישי אחר חצות יתהיל
יום רביעי, ואותו החצי עד חצי הלילה הוא חצי
המרובע, ולכן נקרא היום השלישי אחר חצות ולמעלה
חצי המרובע: (לז) לדעת המוסוט הגי' הנכונה, כי
כי כולם דברו במרמה ואלה עשו בדעת אהיהם:

לא אמר וידברו שמעון ולוי במרמה, וטעמו
(לח) כי כשאמר הכתוב ויענו בני יעקב לא אמר

סקורי רש"י: (סו) פיין כ"ר פ"פ, י. (סז) כ"ר שם מכלתא מסכת דשירה פ"א. (יז) כ"ר שם

הרמב"ן

אונקלוס

בראשית לד וישלח קצד 337

כַּס וְאֶת-כָּל-חַיְלָם וְאֶת-כָּל-טַפָּם
 וְאֶת-נְשֵׂיהֶם שָׁבוּ וַיָּבֹזוּ וְאֶת-כָּל-
 אֲשֶׁר בַּבַּיִת: 1 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-
 שְׁמֵעוֹן וְאֶל-לֵוִי עֲבַרְתֶּם אִתִּי
 לְהִבְאִישְׁנִי בִישָׁב הָאָרֶץ בַּכְּנַעֲנִי
 וּבַפְּרִזִּי וְאֲנִי מִתִּי מִסְפָּר וְנֹאסְפוּ
 עָלַי וְהִכּוּנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:
 2 לֹא וַיֹּאמְרוּ הַכְּזוּנָה יַעֲשֶׂה אֶת-

בזו: כס וית כל נכסיהון
 וית כל טפלהון וית
 נשיהון שבו ובוז וית
 כל די בביתא: 1 ואמר
 יעקב לשמעון ולוי
 עברתון יתי למתן דבבו
 ביננא ובין יתבי ארעא
 בכנענאה ובפרזאה ונא
 עם דמעין ויתפושון עלי
 ויתחנני ואשתני אנא
 ואנש ביתי: 2 ואמרו
 הכנפקת פרא יתעבד
 (כי יעבד ית) לאחתנא:

אכן עזרא

כַּס ואת כל אשר בבית, סי בבית חסוד, או
 בבית שכס (ט): 1 מתי מספר, מתי כמו
 אנשים (ה) [יד], ודבר שיסופר הוא מעט, על
 כן סעה ר' אהרן הכהן ראש הישיבה (ט) שפי
 „ויהי מתיו מספר” (דברי לג ו) כמשמעו (ט):
 להבאישני, שישנאו אותי (מ) כאשר ישנא איש
 דבר שיבאש (י) [סז]: 2 ואמרו, שמעון
 ולוי: הכזונה יעשה, שכס (ט) את אחותינו (ט) [סז]:

היו שותקין: מתי מספר, אנשים מועטים:
 (ל) (הבזונה, הפקר כד): את אחותנו, ית אחתנא (כה). (הביא התרגום על מלת אחותנו
 כאן אחותינו*) מלא ביו"ד משא"כ גבי רבקה

קרני אור

שלישי לימות העולם, שהרי יום שלישי כוכב מאדים, ומפני
 זה יגדל הכאב בכל מכה ביום השלישי, ויהי הנזול ביום השלישי
 למילה יותר חלוש (רכ"ח): [יד] כל הכתובים מורים שאין
 מתי ומתים אנשים כתם כי אם מלואים ואומללים חסרי כח
 להלחם ובמקום שאמר מתי מספר, היא מנרעת כפולה,
 ואומללים ומעטים (רו"ה) ועיין אול"פ שרש, מת"ה:
 [טז] שנאת עולה שאין להעבירה קרויה הנאשת ר"ח שאין
 לה רפואה, ועיין י"ש ח"כ חוב"ו י"י עז ובמשק בלמה
 שרש, כש": [טז] והרלב"ג סי' כשם אנו, וכי יעשה שכס

על התורה, ונקרא כלף אכן סראגדו ויש שו"ת ממנו נכתבו בשנת ד"א תשי"ג לילירה ונדפסו בסוף ס' הפרדס
 לרש"י ז"ל ועיין ערכו בראש הספר: (מג) בלומר מספר רב, והה' ז"ל יפרש שם, ואל ייהי מתיו מספר (כי
 ואל הראשון מושכת עצמה ואחרת עמה וכאלו כתוב ואל ימות, ואל ייהי למתיו מספר) כי יתכן שיחיה לעולם ויהיו
 מעטים, וכל דבר שיספר הוא מעט, וכן ואני מתי מספר, ופי' הח' ז"ל עולה יפה מפני שאין דרך המצרך
 להזכיר מספר על ברכתו: (מד) וכן ת"א, למתן דבבו מפרש בזה דבריו הקודמים עברתם אותי לתת שנאה:
 (מה) כל אשר תמלא בלשון הזה הם ענין י"י סרחון, אבל תפרש כל אחד לפי ענין הקרוב אליו,
 להבאישני ביושב הארץ להתעיבני ולמאוס בי כמו שימאס אדם בדבר המבאיש, ויעקב היה מפחד כמנהגו,
 ובניו היו אנשי לב לנקום את הרפתם על נפשם (רד"ק): (מו) כי הוא מהפועל שלא נזכר שם סועלו ויפרש
 על שכס: (מו) פי' כאשה זונה יעשה שכס את אחותינו ולא נקה נקמתו ממנו:

מקורו רש"י (יח) דבר' ח"ו. (יט) נצד' כד יח. (כ) תה' מס יא. (כא) ברכות כה כ. (כב) צ"ל ס"פ י"ב. (כג) שחזת
 כג ל. (כד) צ"ל כס. (כה) עיין אהב נר שהביא כמה טפחות בתרגום ובדפוס סאביניטס, לאחתנא.
 (*) בכל הספרים שלנו הוא חסר יו"ד פי' מוטו

רש"י

(כט) הילם. ממונס. וכן י"ח עשה לי את החיל
 הזה. י"ט) וישראל עושה חיל. כ) ועזבו לאחרים
 חילם: שבו. לשון שבייה לפיכך טעמו מלרע:
 (ל) עברתם. ל' מים עכורים כא) אין דעתי
 ללולה עכשיו. ואגדה ללולה היתה החצית
 ועברתם אותה כב) מסורת היתה ציד כנענים
 סיפלו ציד בני יעקב אלא שהיו אומרי' כג)
 עד אשר תפרה ונחלת את הארץ לפיכך
 (לא) הבזונה. הפקר כד): את אחותנו. ית אחתנא כה).
 שהוא נראה מתוך הפסוק בל' רבים מדכתיב

יהל אור

הרמב"ן ז"ל, כי הראוי להם שיהרגו שכס לבדו,
 ולא אנשי שכס שלא חטאו להם: (מ) יתרון למה לא
 כתיב צביתם לשון רבים, ויאמר כי הפרט הוא על
 בית חמור, או שכס: (מא) וכולל זכרים ונקבות,
 ולא מלאנו היחיד ממנה: (מב) הוא ר' אהרן בר
 מר רב יוסף הכהן הנזכר באגרת ר' שרירא גאון
 ובתריה איסתמך מר רב אהרן בר מר רב יוסף
 הכהן, ולא מן בני רבנין הוי, אלא מן תגרי הוה
 זכו, ולא דהוא הוה ראוי לגאונות, והוא חיבר פי'
 על התורה, ונקרא כלף אכן סראגדו ויש שו"ת ממנו נכתבו בשנת ד"א תשי"ג לילירה ונדפסו בסוף ס' הפרדס
 לרש"י ז"ל ועיין ערכו בראש הספר: (מג) בלומר מספר רב, והה' ז"ל יפרש שם, ואל ייהי מתיו מספר (כי
 ואל הראשון מושכת עצמה ואחרת עמה וכאלו כתוב ואל ימות, ואל ייהי למתיו מספר) כי יתכן שיחיה לעולם ויהיו
 מעטים, וכל דבר שיספר הוא מעט, וכן ואני מתי מספר, ופי' הח' ז"ל עולה יפה מפני שאין דרך המצרך
 להזכיר מספר על ברכתו: (מד) וכן ת"א, למתן דבבו מפרש בזה דבריו הקודמים עברתם אותי לתת שנאה:
 (מה) כל אשר תמלא בלשון הזה הם ענין י"י סרחון, אבל תפרש כל אחד לפי ענין הקרוב אליו,
 להבאישני ביושב הארץ להתעיבני ולמאוס בי כמו שימאס אדם בדבר המבאיש, ויעקב היה מפחד כמנהגו,
 ובניו היו אנשי לב לנקום את הרפתם על נפשם (רד"ק): (מו) כי הוא מהפועל שלא נזכר שם סועלו ויפרש
 על שכס: (מו) פי' כאשה זונה יעשה שכס את אחותינו ולא נקה נקמתו ממנו:

בראשית לה וישלח

אונקלוס

אָחוּתְנוּ: פּ לָהּ אֵ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 אֶל־יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית־אֵל וְשֹׁב־
 שָׁם וַעֲשֵׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנְּרָאָה
 אֵלֶיךָ בְּבָרְחֶךָ מִפָּנַי עֲשׂוּ אָחִיךָ:
 ב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל־
 אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסְרוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנְּכָר
 אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם וְהַטְּהָרוּ וְהַחֲלִיפוּ
 שִׁמְלֹתֵיכֶם: ג וַנִּקְוֶמָה וְנַעֲלֶה בֵּית־
 אֵל וַאֲעֲשֶׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה
 אֲתִי בַיּוֹם צָרְתִי וַיְהִי עִמָּדִי בַדֶּרֶךְ:
 אֲשֶׁר הֶלְכְתִּי: ד וַיִּתְּנוּ אֶל־יַעֲקֹב
 אֶת כָּל־אֱלֹהֵי הַנְּכָר אֲשֶׁר בְּיָדָם

א וַיֹּאמֶר יַי לַיַעֲקֹב קוּם
 סָק לְבֵית אֵל וְתֵיב תִּפְּסֵן
 וְעַבְד מִדְּבַחָא
 לְאֱלֹהָא דְאֲתִגְלִי לְךָ
 בְּמַעֲרֵקְךָ מִן קִדְּם עֲשׂוּ
 אָחִיךָ: ב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
 לְאֲנָשׁ בֵּיתָהּ וְלִכְלָל דִּי
 עִמָּה אַעֲדוּ יַת טַעוֹת
 עִמָּמִיא דִּי בִינִיכּוֹן וְאֲדַבְּרוּ
 וְשִׁנוּ בְּסוּתְכּוֹן: ג וַנִּקְוֶם
 וַנִּסָּק לְבֵית אֵל וַאֲעֲבַד
 תִּפְּסֵן מִדְּבַחָא לְאֱלֹהָא
 דְקָבִיל צְלוֹתֵי בְיוֹמָא
 דְעָקְתִי וְהָוָה מִיִּמְרָה
 בְּסַעֲדוֹ בְּאַרְחָא דִּי אֲזַלִּית:
 ד וַיִּתְּבוּ לַיַעֲקֹב יַת כָּל
 טַעוֹת עִמָּמִיא דִּי בִידֵיהוֹן

רש"י

אבן עזרא

אחותנו את היא לאלפי רבבה סם חסר יו"ד
 ולכן מפרש שכלן הוא ל' רבים וקאי על כל
 נסי ישראל אחותיה' הכזונה יעשה ולכן מביא
 רש"י התרגום שמתרגם ית אחתנא כלן
 כמו להלן להורות שהוא לשון יחיד. ודו"ק:
 (א) קום עלה. לפי שאחרת צדך נענשת
 ובא לך זאת מבתך א': (ב) הנכר. שיש בידכם משלל של שכם: והטהרו. מעבודת כוכבים:
 והחליפו שמלתיכם. שמה יש בידכם כמות של עבודת כוכבים: (ד) האלה. מין חילן סרק:

ב הסירו את אלהי הנכר. (ה) חלילה חלילה שישכב
 הגביא עם עובדות אלהי נכר, ופי' תמצאנו
 בפי' וילך משה (דברי לא שז) (ו) [א]: והטהרו.
 שידחצו הגוף (ז): והחליפו שמלתיכם. (ח)
 מהסקום הזה נלמוד שחייב כל ישראל כאשר
 ילך להתפלל למקום קבוע להיות נופו נקי
 ובא לך זאת מבתך א': (ב) הנכר. שיש בידכם משלל של שכם: והטהרו. מעבודת כוכבים:
 והחליפו שמלתיכם. שמה יש בידכם כמות של עבודת כוכבים: (ד) האלה. מין חילן סרק:

יהל אור

קרני אור

(א) נכר הוא תואר מענין הכהנה והזרות, והוא
 הפוך ההכרה: (ב) על פסוק וקם העם
 הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ, ותכן דבריו שם,
 כי יש הפרש ממקום למקום, וכ"א מהויב להבין
 בתוספות קדושה כפי המקום: (ג) לפי שש"ו מטמא:
 (ד) ענינו התחדשות התמורה, כדי שיהי' נקיים:

את אחותינו כזונה שלא יהיה נהרג עליה, שכן נח מזוזה על
 פטריות, ונהרג עליהם, ופטור בגלוי עריות הזונה, ורש"י
 ז"ל פי' הכזונה הסקר, את אחותי ית אחתנא" וע"ז כתב
 רב"ח, ולא הכתיב זה" ועיין בהבנת המקרא לרד"ה שכתב
 שרש"י ז"ל בא להעמידנו על כוונת האמיתית שבת"א כמנהגו
 בכל מקום במלא גירסות מתחלפות ללמדנו הגי' הנכונה המסכמת
 פס הלשון והדקדוק, והנה מלאנו כאן שלש גרסות מתחלפות
 (א) הכנפאת ברא יעבד ית אחתנא" (ב) יתעבד לאחתנא" (ג)

יתעבד ית אחתנא" וכנגד זה הורה לנו רש"י ז"ל שהכתוב כפשוטו וחרגומו, יעבד ית אחתנא" ופי' הכזונה יעשה שכם את אחותי
 ופיין א"ו"ג שיהי' עוד גי' יעבד לאחתנא", ובתרגום שלנו הגי' יתעבד ית אחתנא" וכתב הכתיבה לגר ולעג"ד נראה שהיא
 כטיקרת, ופיין מה שכתב רש"י ז"ל, וכיחאור שד"ל:

[א] בכסף וזהב שלקחו ה' לזרות נפשות לשם פ"ו כנזמים וטענות, ואפ"פ בהם לא לקחום לעבדם אלא להתיכס וליהנות
 בכסף וזהב הנתיכס, אעפ"כ לא רלה יעקב שיהנו בשום דבר שהי' ע"ז, וכ"ז להרחיק הע"ז מהם, וכן
 כתב מרבי"ה בתורתו אח"כ, ואמר, לא תחמוד כסף וזהב עליהם" (דבר' ז כה), ולא ידבק בידך מאומה מן התרם" (שם)
 יג (יז) (רדק) ורע"ס פי', אעפ"י שבעלום אותם עובדיהם, מ"מ הסירו אותם מקרבכם, וכן כתב הרמב"ן ז"ל, יעקב צי"ב
 להסיר

בקרני רש"י: א) תתווא א אות ח.

אונקלוס

בראשית לה וישלח קצה 389

וְאֶת־הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאֲזֵנֵיהֶם
 וַיִּטְמֵן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלָה
 אֲשֶׁר עִם־שָׁכְם: הַיִּסְעוּ וַיְהִי וַחֲתַת
 אֱלֹהִים עַל־הָעָרִים אֲשֶׁר
 סָבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרַי בְּנֵי
 יַעֲקֹב: וַיָּבֵא יַעֲקֹב לִזְוָה אֲשֶׁר
 בְּאֶרֶץ כְּנַעַן הוּא בֵּית־אֵל הוּא
 וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ: וַיָּבֵן שָׁם
 מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית־אֵל
 כִּי שָׁם נִגְלְוּ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים בְּבָרָהוּ
 מִפְּנֵי אֲחִיו: וַיִּתְמַת דְּבָרָה מִיַּנְקַת
 רַבְקָה וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית־אֵל

וְיֵת קְדֻשָּׁא דִּי בְּאֲזֵנֵיהוֹן
 וַיִּטְמֵן יִתְהוֹן יַעֲקֹב תַּחַת
 בְּשָׁמַא דִּי עִם שָׁכְם:
 הַיִּסְעוּ וַיְהִי וַחֲתַת דִּי
 עַל עַמְמֵיָא דִּי בְּקִרְוֵי
 סָבִיבוֹתֵיהוֹן וְלֹא רָדְפוּ בְּתֵר
 בְּנֵי יַעֲקֹב: וַיָּבֵא יַעֲקֹב
 לִזְוָה דִּי בְּאֶרֶץ כְּנַעַן
 הוּא בֵּית אֵל הוּא וְכָל
 עַמְמֵי דִי עִמֵּיהּ: וַיָּבֵן תַּמָּן
 מִזְבְּחָא וַיִּקְרָא לְאֵתְרָא
 אֵל בֵּית אֵל אֲרֵי תַמָּן
 אֲתַגְלִי לֵהּ: בְּמַעֲרֵיקָה
 מִן קְדָם אֲחֵיהּ: הַיִּסְעוּ
 דְּבִרְקָה מִנְקַתָּא דְּרַבְקָה
 וַאֲתַקְבֵּרְתָּ מִלְּרַע לְבֵית
 אֵל בְּשָׁפּוּלֵי מִישְׁרָא וַיִּקְרָא

רשי

עם שכם. אלל שכס: (ה) חתת. פחד:
 (ז) אל בית אל. הקצה צבית אל גילוי
 שכינתו צבית אל. יש תיבה חסרה צ"ת המשמשת

אבן עזרא
 ומלבשויו נקיים (ה): ה דגשות תיזו חתת.
 להבלע דתיזו (ו): ז וטעם כי שם נגלו אליו
 האלהים. המלאכים (ז) וכו', כמו "והנה מלאכי

בראשה כמו ב) הגה הוא צית מכיר בן עמיאל כמו צבית מכיר. ג) צית אביך כמו צבית
 אביך: נגלו אליו האלהים. במקומות הרבה יש שם אלהות וארנות בלי רבים ד) כמו ה)
 אדני יוסף ו) אם בעליו עמו ולא נאמר בעלו וכן אלהות שהוא לי שופט ומרות נזכר בלי
 רבים אבל אחד מכל שאר השמות לא תמצא בלי רבים: (ח) ותמת דבורה. מה ענין דבורה
 צבית יעקב אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב ושלחתי ולקחתוך משם שלחה דבורה אללו לפדן
 ארס ללאת משם ומתה בדרך. מדברי ר' משה הדרשן למדתיה ז): מתחת לבית אל.

יהל אור

(ה) עיין צפי' הח' ז"ל (קהלת ד יז, ה, א):
 (ו) שרש המלה "חתת" והשם "התה", וראוי להיות
 "חתתה", ע"מ שמלה, שפחה, "ובסמיכות שמלת,
 התיז": "במקום ה"א, וכן":
 חתת, הראוי חתתת, ולהקל על הלשון חסרו תיזו
 חתת, "והבליעוה בדגש הב", והתיזו
 שניה במלת חתת היא במקום היא הנקבה שתשתנה
 בסמיכות לתיזו, ופי' המלה, חתת אלהים,
 מחתה גדולה ונוראה: (ז) שראיה בסולם, וכן ת"א
 ויוז"ע, איתגלי ליה מלאכיא "ה" וכן פי' הרד"ק

קרני אור
 להסיר אותם לטברת הקדש: [ב] ועיין אורב גר מס שמכיא
 כנוסחא מדפוס סביוניטס, איתגלי ליה ד" וכתב, וכן משמע
 מלשון רש"י שאומר, כי במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנית
 בלבון רבים, ולא אמר שסכנו הוא על המלאכים, וראוי
 להפלא על מהרש"ד שפי' נגלו אליו המלאכים, ואח"כ
 העתיק לבון רש"י ז"ל שפי' כהיפך, וכרוב הנוסחאות, איתגליאו
 ליה מלאכיא דכ" ותיזו נכון, כי מאמר ויכן שם מזבח,
 ויקרא למקום אל בית אל, כי שם נגלו אליו האלכים ככרתו
 הוא חוזר למס שאמור לפניו, ועבש שם מזבח לאל בעראה אליך
 ככרתך, וכמזבח לא היה למלאך חלילה, גם לא היה קורא
 למקום אל בית אל מפני המלאכים, ונחלאת גי' כספרים מרוף
 ונדוף, ועיין כס' יאר"ש שם ג"כ הטעם, איתגלי ליה
 פליו ואתפי' שכלה"ק יבא לשון אלהות ומרות בלבון רבים

מקורי רש"י: (ב) ש"ס ד. ג) לפיל כד כב. ד) עיין רש"י לפיל כ יג. ה) למטה לס כ. ו) שמות כב יד. ז) וכן
 הוא בסס"ז כרא' כז מה, ולה ח

בראשית לה וישלח

אונקלוס

תַּחַת הָאֱלֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֱלֹן
 בְּכוֹת: פ פ וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב
 עוֹד בָּבֹאוּ מִפְּדַן אֲרָם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ:
 וַיֹּאמֶר-לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב
 לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם-
 יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת-
 שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: י וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים
 אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְרָה וּרְבֵה גֹי וְקַהֲל
 גֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמְלָכִים מִחֲלָצֶיךָ
 יֵצְאוּ: ששי יב וְאֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר

שְׁמָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּכִיתָא:
 וְאֶתְגַּלִּי יַי לַיַּעֲקֹב עוֹד
 בְּמִיתוֹ הִי מִפְּדַן אֲרָם
 וַיְבָרֶךְ יִתָּה: י וַיֹּאמֶר לָהּ
 יַי שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא יִתְקַרֵּי
 שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב אֱלֹהִין
 יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא
 יִת שְׁמָה יִשְׂרָאֵל: י וַיֹּאמֶר
 לָהּ יַי אֲנָא אֵל שְׂדֵי פִישׁ
 וְסַגִּי עִם וְכַנְשַׁת שְׁבִטִין
 יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמְלָכִין מִחֲלָצִין
 בְּעַמְמִיא מִמֶּךָ יִפְקֹון:
 יב וַיֵּת אֶרְעָא דִי יִתְבִּית

אבן עזרא

רש"י

אלהים (למעלה כח, יב) (ח): ו לא יקרא שמך
 עוד יעקב, לבדו (ט) כי גם ישראל (י) (ג):
 יא פרה ורבה, ברכה (יג) כמעשה בראשית (יט):
 העיר יושבת בהר ונקברה ברגלי ההר:
 תחת האלון, בסיפולי מישרא (ד) שהיה
 מיסור מלמעלה בשפוע ההר והקבורה
 מלמטה ומיסור של בית אל היו קורין לו אלון, והגדה נתבשר שם באבל שני שהוגד
 לו על אמו שמתה (ה) ואלון בל' יוני אבל (ו) ולפיכך העלימו (כ"א) ולפי שהעלימו)
 את יוס מותה שלא יקללו הבריות הכרם שילא ממנו עשו אף הכתוב לא פרסמה
 (י"א): (ט) עוד, פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשובו: ויברך אתו, ברכת
 אבליס (יב): (י) לא יקרא שמך עוד יעקב, ל' אדם הבא במארב ועקבה חלא ל' שר
 ונגיד: (יא) אני אל שדי, שאני כדאי לברך שהברכות שלי: פרה ורבה, ע"ש שעדיין
 לא נולד בנימין ואע"פ שכבר נתעברה ממנו (יג): גוי, בנימין: גויים, מנשה ואפרים
 שעתידיים ללאת מיוסף והם במנין השבטים (יד): ומלבים, שאלו ואיש בוסת שהיו משבט
 בנימין שעדיין לא נולדו (טו) ופסוק זה דרש אבנר כשהמליך איש בוסת ואף השבטים
 דרסוהו וקרצו בנימין דכתיב (טז) איש ממנו לא יתן את בתו לבנימין לאשה וחזרו ואמרו
 אלמלא היה עולה מן השבטים לא היה הקב"ה אומר ליעקב ומלכים מחלצך ילאו
 (יז): גוי וקהל גויים, שגויים עתידים בניו ליעשות כמנין הגויים שהם ע' אומות וכן

קרני אור

יהל אור

כמו שכתב רש"י, בלשון התרגום הוא בלשון יחיד: [ג] ונחלקו
 רז"ל (כ"ר פ' פת) ישראל עיקר ויעקב טפילה לו, ר' זכריה
 יעקב: (י) כי אם ישראל משתתף עמו, ובא לקיים לו השם שקרא לו המלאך שכך יקרא הוא וזרעו:
 (יא) ולא מלוא: (יב) שאמר השם להם, פרו ורבו" שהוא לשון ברכה, ועיין (למעלה א' כו) מה שהעירותי

סקורי רש"י: (ה) כן ת"א. (ט) כ"ר פ' ס"א ב תנחומא ח תלא אות ד תנחומא ב ויכלת אות כו, תלא אות ד, פס"י דר"כ
 פ' זכור (כד א) ספ"ר פ' יב ועיין הערה כג שם לרמ"א, קה"ר פ"ז ב, תיזכ"ע פס"ז ועיין הערה יט שם.
 י) כ"ר שם והג"י הוכחה, ואלון בלשון יוני אח"כ וכן הוא ברש"י תכ"ק קט ד. יא) תנחומא ב שם פס"י דר"כ שם. יב) כ"ר
 שם, תנחומא א שם, תנחומא ב שם, פס"י דר"כ שם. קה"ר שם. יג) כ"ר פ' ס"ב ד. יד) כ"ר שם, ועיין ירושלמי פכ"ח
 פ"ז ס"ז, פס"ז. טו) כ"ר שם. טז) שופ"כ א. יז) תנחומא ב אות כט ועיין כ"ר שם, וכירושלמי תענית פ"ד כ"ז.
 וסתימתא דאיכא רבתא אות לג.

אונקלוס

בראשית לה וישלח קצו 391

נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק לָךְ
 אֶת־נֶנְהָ וְלִזְרַעְךָ אַחֲרַיִךְ אֶתֶּן אֶת־
 הָאָרֶץ : י וַיַּעַל מֵעַלְיוֹ אֱלֹהִים
 בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵתוֹ : י וַיֵּצֵב
 יַעֲקֹב מִצֵּבָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר
 אֵתוֹ מִצֵּבֶת אָבִן וַיִּסַּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ
 וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן : טו וַיִּקְרָא יַעֲקֹב
 אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵתוֹ
 שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל : טו וַיִּסְעוּ
 מִבֵּית אֵל וַיְהִי־עוֹד כְּבָרַת־הָאָרֶץ
 לָבוֹא אֶפְרָתָה וְתֵלֵד רָחֵל וְהִתְקַשׁ
 בְּלִדְתָהּ : י וַיְהִי בְהַקְשֵׁתָהּ בְּלִדְתָהּ

לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק לָךְ
 אֶת־נֶנְהָ וְלִזְרַעְךָ אַחֲרַיִךְ אֶתֶּן אֶת־
 הָאָרֶץ : י וַיַּעַל מֵעַלְיוֹ אֱלֹהִים
 בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵתוֹ : י וַיֵּצֵב
 יַעֲקֹב מִצֵּבָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר
 אֵתוֹ מִצֵּבֶת אָבִן וַיִּסַּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ
 וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן : טו וַיִּקְרָא יַעֲקֹב
 אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵתוֹ
 שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל : טו וַיִּסְעוּ
 מִבֵּית אֵל וַיְהִי־עוֹד כְּבָרַת־הָאָרֶץ
 לָבוֹא אֶפְרָתָה וְתֵלֵד רָחֵל וְהִתְקַשׁ
 בְּלִדְתָהּ : י וַיְהִי בְהַקְשֵׁתָהּ בְּלִדְתָהּ

רש"י

כל הסנהדרין שבעים. ד"א שעתידים בניו להקריב בשעת איסור צמות כגויס בימי אליהו (יח): (יד) במקום אשר דבר אתו. איני יודע מה מלמדנו (יט): (טז) כברת הארץ. מנחם פי' לי כציר רבוי מהלך רצ"ב ואגדה בזמן שהארץ חלולה ומנוקבת ככברה שהגיר מצוי בא) והסתיו עבר והשרב עדיין לא בא ואין זה פשוטו של מקרא שהרי בנעמן מלינו בב) וילך מאתו כברת ארץ. ואומר אני

אבן עזרא

יד ויתכן להיותו פי' ויצב. וכבר הציב בפעם הראשונה (יג) או עשה בן פעם שנית (יד) ודראשון קרוב אלי (טו): ויסך עליה נסך. סים או יין, והשעם שרחץ אותה, ואחר כן יצק עליה שמן, ובבית אל שלם נדרו (טז) [ד] ונתן מעשר מהונו לכבוד השם למי שהיה בדור ראוי לקחתו (יז): מן כברת הארץ. יתכן להיות הכיף לרמות (יח) ויהיה ברת סדת המלך (יט) ואין ריע לו במקרא (כ) [ה] ין בהקשותה. מהבנין הכבד שהוא שם מדת קרקע כמו מהלך פרסה

יהל אור

ע"ז: (יג) (למעלה כח יח) ונסך עליה עתה נסך ויצק עליה שמן: (יד) ופוי' שהליכה עתה: (טו) והסכים עמו הרמזין ז"ל וכתב, ונכון הוא: (טז) וכן פי' רע"ס, והשלים נדרו שגדר באמרו, והאכן הזאת אשר שמתה מצבה יהיה בית אלהים, פי' בזה הכין את המקום שראוי שיקומנה שם, כענין דוד בהראות אליו המלאך בגורן ארונה היבוסית: (יז) וכן פי' (למעלה כח יח): (יח) פי' הכ"ף לדמיון: (יט) הוא שם למדה הקטנה שימדדו הולכי אורחות ויקראו לו, בת ארץ כי המדה כמו בת למדה אחרת ידועה אז וגדולה הימנה, ובקלת ספרים הגי' מדת מהלך ועיין קרני אור, מכוון לדעת הרד"ק, שיפרש שיעור מהלך ארץ, מן הכקר עד עת האכילה: (כ) פי' בתורה

קרני אור

משום ר' אחא, יעקב עיקר וישראל מוסף עליו: [ד] וכתב כרש"ד, ומשמע מדבריו, שיעקר קיום הגלר הוא יליקת השמן אבל הנסך אינו רק סנה וטכרה אל הפנודה כמו רחילת הגוף לתפלה, אבל אין כן משמעות לשון נסך, והנה בני עולמים הי' מנסכים בכל הקרבנות לצור, ובקלת קרבנות יחיד וביא פנודה גמורה שור חייב עליה, ואדרבה יליקת שמן על המזבח איננה פנודה לצורות, ויזכ"ע חרגס, ונסך פלה ניסוך חמר, וניסוך מוי, ארום קדין עתידין למעבד בתגא': [ה] והח' ז"ל הכי' בס' (שפת יתר סי' פ"ט)

ב' קורי רש"י: (יח) כ"ר פי' פ"ב ה. יח) עיין פס"ז ששם יפרש ויבאר בפסוק. כ) עיין (מתכרת מנחם שרש כג) ופי"ס, ענין רע"י הס'. כא) כ"ר פס"ב וט"ס, שהג"ר עליו". כב) מ"ב ה' יט.

בראשית לה וישלח

אונקלוס

וּתְאָמַר לָהּ הַמִּיִּקְדָּת אֶל־תִּירְאֵי
 כִּי־גַם־יָזַה לָךְ בֶּן־יִי וַיְהִי בַּצֵּאת
 נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן־
 אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בְּנֵי־מִין יִשְׁתַּמֵּת
 רַחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אַפְרָתָה הוּא
 בֵּית לָחֶם כִּי וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצֵּבָה
 עַל־קַבְרֹתֶיהָ הוּא מִצֵּבֶת קַבְרֹתֶיהָ
 רַחֵל עַד־הַיּוֹם כִּי וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וַיֵּט
 אֶהְלֵה מֵהַלְאָה לְמַגְדָּל־עֵדֶר :

נאמרת לה היתא לא
 תדחלי ארי אף־דין לך
 בר : יי ויהי בציאת
 נפשה ארי מיתת (כי
 מיתא) וקרת שמה בר
 דינ וצבתי קרא לה
 בנימין : יי ומיתת רחל
 ואתקברת בארת אפרת
 היא בית לחם : ויאקים
 יעקב קמתא על־קברתה
 היא קמת קברתא דרחל
 עד־יומא דין : כא ונטל
 ישראל ופרס משכנה
 מלהלא למגדלא דעדר :

אבן עזרא

רש"י

הנוסף (כא), והטעם שהקשתה הלידה על נפשה. (כב) וכן ותקש (פסוק שו) (כג) [ו], רק הוא מהבנין הכבד הדגוש, כמו ותכל להשקותו (למעלה כד יט) (ד) : יח בן אוני. בן אבלי (כד) [ו], וכן "כלחם אונים" (הושע ט ד) "לא אכלתי באוני" (דברי כו יד) (ט) : כ קבורתה, וקברה שוים (ט) [ח] :

או יותר (כג) כמו שאתה אומר (כד) למד כרס (כה) חלקת שדה כך צמהלך אדם נותן שם מדת קרקע כמו מהלך מיל כזרת ארץ : (יז) כי גם זה. נוסף לך על יוסף. ורבותינו דרשו עס כל שבט נולדה תאומה (יו) ועס בנימין נולדה תאומה יתירה (יז) : (יח) בן אוני. בן לערי (כח) : בנימין. נראה בעיני לפי שהוא לצדו נולד בארץ כנען שהיא צננב כשארם בא מארס נהרים כמו שנאמר (כט) צננב בארץ כנען (ל) הלוך וגסוע הנגצה : בנימין. בן ימין

קרני אור

יהל אור

בשם הגאון, שהוא כמו שיפור מיל, והכ"ף לדמיון ואינו שרש, וכן פ"י ר"י יונה ו' ננאל כס' השרשים, כזרת ארץ מפרשין בו מיל, והמהלך בין שני המקומות שיפור מיל לפי מה שאומרים". וכן פ"י הפרחון שיפור מיל, וכן הביא הרד"ק בשם הגאון כשרש, כרה"ה הכ"ף הוא כ"ף הדמיון ופ"י אוחו כמיל לפי הענין בלא חבר, והכס כשרש, גרס"פ פ"י בשם עלמו שהוא שיפור מהלך ארץ מן הכקר עד פת האכילה, כי כן משפרין הולכי הדרכים, אבל כפ"י (מ"ב ה יט) חור בו, ופ"י ג"כ, שיפור מיל, ומנחם פ"י (מתכרת מנחם שרש כזר) פנין רבוי, וכן פ"י דוגם (הביאו הח' ז"ל ב"ש שפת יתר פ"י ט) מנורת, כביר", וכן פ"י הרשכ"ס וכן תיוב"ע ולפ"י הכ"ף שרש, ורש"י ז"ל פ"י שהוא שם מדת קרקע, ועיין ברמב"ן שהפיר מה שראה בעיניו שאין מן קבורת רחל לבית לחם אפילו מיל, והוכחש פ"י מנחם, אבל הוא שם מדת הארץ כדכרי רש"י ז"ל, ואין בו תואר רק הסכתה כדוב השמות, והכ"ף לשמוש שלא נמדד ככיון, והרלב"ג פ"י חלק מהארץ שהיא כזכרה, והוא חלק הנעבד והיה סמוך לאפרת, כי לא היה בינו ובין אפרת כ"א שדות העיר וגינה וכרמיה, וכן בגמטון וילך יצאתו כזרת ארץ" (מ"ב ה יט) שלא הרתיק אלא שילא משדות העיר וכרמיה ולזה השינו גתוי קרוב מהעיר : [ו] וכן ס"ס הרד"ק כפ"י על התורה אחר שפ"י ותקש פיעל עומד, כי היה לה קושי ולער גדול מהלידה עד שמתה ממנה, כתב, או יסיה יולא ופ"י כי הלידה קצתה ולפניה אותה תיאר, וכן בשרשו שרש, קשה"פ פ"י שהוא פועל יולא, וכתב הרש"ד ולכן הקורא צהמה המקשה תולין פד מ"א) לא משתכח, וכן הקורא המקשה לא משתכח, ועיין מ"ש התיו"ט שם : [ז] ואר"ת, כר דו"י שפ"י בן לערי, וכן תיוב"ע וירושלמי, וכן פ"י רש"י ז"ל, וכן הוא בכ"ר פ"י פ"ב, ועיין בג"ל ובחליפות "שמות מה שכתבו פ"י ורש"י ז"ל כתב, ונראה בעיני לפי שהוא לצדו בארץ כנען שהוא לצנב, ונקרא בנימין, בן ימין, לאון, לפון וימין אתה כראה"ס" (תה"פ ט יג) וכן פ"י הרלב"ג, ועיין רמב"ן שם שהשיג פ"י : [ח] הרלב"ג תיאר דכרי הח'

בתורה כי עוד נמלא (מ"ב ה יט) : (כא) מקור מזה הבנין : (כב) והוא פועל יולא, ופ"י כי היא הביאה מחשבה בנפשה לחשבה שהלידה קשה : (כג) שגם הוא פועל יולא : (כד) פ"י שהיה ראוי להיות ותקשה, אך נפל הה"א בעבור וי"ו ההפוך כמו, ותכל להשקותו" : (כה) פ"י כאלו אמרה הוא סבת מותי : (כו) וכן פ"י שם הח' ז"ל : (כז) המלה הזאת תמלא שם עלם ושם מקרה,

מקורי רש"י : כג) עיין למטה מה ז. כד) יסעי' ה"י. כה) לפיל לג יס. כו) עיין פדר"א פ"י לט, שבנותיו של יעקב כשי בניו ה"י, וכ"ה כ"ר פס"ד כא דעת ר' יהודה, ועיין תוס' כ"ב קכג א ד"ה, תיוב"ע ונמהרש"א בת"א ד"ה, אלא". כז) כ"ר פס"כ ת. כח) בלה"ק, ועיין כ"ר פ"י פכ ט. כט) כמד' לג פ. ל) לפיל יב ט

אונקלוס

בראשית לה וישלח

קצו 393

כב ויהי בשכן ישראל בארץ יהוא
 וילך ראובן וישב את בלהה
 פילגש אביו וישמע ישראל פ*
 ויהיו בני יעקב שנים עשר: כג בני
 לאה בכור יעקב ראובן ושמעון
 ולוי ויהודה ויששכר וזבולון: כד בני
 רחל יוסף ובנימן: כה ובני בלהה
 שפתת רחל הן ונפתלי: כו ובני
 זלפה שפתת לאה גר ואשר אלה
 בני יעקב אשר ילד לו בפני ארם:

כב ויהי כד שרא ישראל
 בארץ יהוא וילך ראובן
 וישב עם בלהה לחינתא
 דאבוי ושמע ישראל
 והיו בני יעקב תרי עשר:
 כג בני לאה בוכרא דיעקב
 ראובן ושמעון ולוי
 ויהודה ויששכר וזבולון:
 כד בני רחל יוסף ובנימן:
 כה ובני בלהה אמתא
 דרחל הן ונפתלי: כו ובני
 זלפה אמתא דלאה גר
 ואשר אלה בני יעקב די
 אתילידן לה בפני ארם:

אבן עזרא

כב וילך ראובן. יפה פי' רבותינו ז"ל (כ) וכוסה
 קלון ערום (משלי יב טז) (כ) [ט]: כג אשר
 יולד לו בפני ארם. עשתי עשר נולדו לו שם,
 כי בנימין נולד בארץ כנען, והכתוב כתב על
 הרוב (י) ורבים אראה לך עוד כסודו (ה):

רש"י

ל' לא) לפון וימין אתה בראתם לפיכך הוא
 מלא. (ד"א בנימין בן ימים שנולד לעת
 זקנתו ונכתב בנו"ן כמו ל"ב) לקן הימין):
 (כב) בשכן ישראל בארץ יהוא. עד שלא
 בא לחברון אלל ילחק ארעוהו כל אלה:

וישכב. מתוך שכלכל משכבו מעלה עליו הכתוב כאלו שכבה (ג) ולמה כלכל וחלל ילושו
 שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה חדיר צאהל רחל ולא צשאר אהלים ונתנה
 צאהל בלהה. בא ראובן ותצע עלבון אמו אמר אם אחות אמי היתה לרה לאמי שפחת אחות
 אמי תהא לרה לאמי לכך כלכל: ויהיו בני יעקב שנים עשר. מתחיל לענין ראשון משנולד
 בנימין נשלמה המטה (ד) ומטתה ראויים להמנות ומנאן. ורבותינו דרשו (ה) ללמדנו בא שכולם שוין
 וכולם לדיקים שלא חטא ראובן: (כג) בכור יעקב. אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור (ו): בכור

קרני אור

ז"ל. קבורתה וקברה שוים" וז"ל. קבורתה כמו קברה ר"ל
 שאין הרלון בו פועל הקבורה, כי לא יתכן שיליב מלכה על
 פועל הקבורה, אבל הליב מלכה על המקום שהיה שם קברה,
 וכן ולא ידע איש את קבורתו" (דבר' לד ו) כמו קברו,
 וזה הוא אללינו הרלון כמה שכתב א"ע. קבורתה וקברה
 שוים". ועיין עקידה ברא שפר כב, ושפר כו אתר שהביא
 מה שכתב הח' ז"ל ומה שכתב הרלב"ג פ"ז סיים. ויותר
 נכון בעיני שיהי' כפשוטו, כי הקבורה הוא ענין זולת הקבר
 וטעם על קבורתה, כמו על עולת התמיד" (נמד' כח י). על
 אונק" (דבר' כג יד) ורבים כמוהו יראה כי על כל מה
 שהשתדל בעסק הקבורה הוסיף עוד להליב עליה מלכה לאות
 פולס", ויש עוד נוסחאות בפי' הח' ז"ל. קבורתה וקברה שוים"
 קבורתה וקבורת שוים וטעות הוא: [ט] ואובקלס חרנס הכתוב
 כי חרנס כל תורה אונקלס הגר אמרו מסי ר"א ור"י (מגילס

יהל אור

וגם קבורה לא היתה לוי' (קהלת ו ג) ועיין קרני אור:
 (כח) בג' (שבת נה ב) שכלכל ילושו להיותו הם
 על כבוד אמו ולא שכב עמה: (כט) עיין רש"י ז"ל
 שם שזה הפסוק פי' הו"ל על אדם הראשון שהקצ"ה
 כמה קלונו ודחה לגורתו מיום של אדם ליום בלו שהוא
 אלף שנה, והביא הח' ז"ל זה הפסוק שחז"ל ביכו קלונו
 ג"כ, באמרם שלא הטא, ויסכים לדבריהם ז"ל, שלא
 חטא בשכיבה ממש רק שכלכל משכבו, ומעלה עליו
 הכתוב כאלו שכבה, וכן תיוב"ש, ובעל אהל יוסף
 יפרש, שדעת הח' ז"ל אינו כן באמרו. אעפ"י שדרשו
 זה אין הפסע כן" ועיין קרני אור: (ל) פי' שאמר

בקרני רש"י: לא) חת' פט יג לב) דניאל יב יג. לג) פיין שנת נה ב. לד) פיין תיוב"ש. לה) שנת שם.
 לו) כ"ר פי' ע"כ יא.

בראשית לה לו וישלח

אונקלוס

כִּי־בָא יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אֲבִיו מִמְרָא קְרִית הָאֲרֻבַּע הוּא הַבְּרוֹן אֲשֶׁר־נִרְשָׁם אֲבָרָהָם וְיִצְחָק: כִּי וַיְהִי־יָמֵי יִצְחָק מֵאָה וְשָׁנָה וְשָׁמָנִים וְשָׁנָה: כִּי וַיָּגֹעַ יִצְחָק וַיָּמָת וַיֹּאסֶף אֶל־עַמּוּזָקָן וְשִׁבְעַת יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֵשָׂו וַיַּעֲקֹב בְּנָיו: פֶּלֶא וַאֲלֵהָ תִלְדוֹת עֵשָׂו הוּא אָדוֹם: ב עֵשָׂו

כִּי וַאֲתָא יַעֲקֹב לְוֹת יִצְחָק אֲבִיהוּ מִמְרָא קְרִית אֲרֻבַּע הִיא חֲבֵרוֹן דִּי דַר פְּמָן אֲבָרָהָם וְיִצְחָק: כִּי וַהֲוֹ יָמֵי יִצְחָק מֵאָה וְתַמָּנִן שָׁנִין: כִּי וַאֲתַנְגִּיד יִצְחָק וַיָּמָת וַאֲתַכְנִישׁ לְעַמָּה סִיב וְשִׁבְעַת יָמִין וַקְבְּרוּ יָתָה עֵשָׂו וַיַּעֲקֹב בְּנֹוֹתֵי: א וַאֲלֵין תִּילְדֹת עֵשָׂו דִּיא אָדוֹם: ב עֵשָׂו

רש"י

יעקב. זכור לנחלה זכור לעבודה זכור למנין לו) ולא נתנה זכורה ליוסף אלא לענין השבע שנעשה לשני שבטים (לה) : (כז) סמרא. שם המישור: קרית ארבע. שם העיר. ממרא קרית הארבע חיל מישור של קרית ארבע. וא"ת היה לו לכתוב ממרא הקרית ארבע כן דרך המקרא בכל דבר ששמו כפול כגון זה וכגון בית לחם. חזי עזרי. בית אל. חס הולך להטיל בו ה"א נותנה בראש התיבה השניה ל"ט) בית הלחמי (ט) בעפרת חזי העזרי (טא) צנה חיאל בית האלי: (כט) ויגוע יצחק. אין מוקדם ומאוחר בתורה (כב) מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק י"ב שנה שהרי כשגולד יעקב היה ילחק בן ס' שנה שנא' וילחק בן ששים שנה וגו' וילחק מת בשנת ק"ב ליעקב חס תוליא ששים מק"פ שנה נשאר ק"כ ויוסף נמכר בן י"ז שנה ואותה שנה מתה ושמונה ליעקב כולד בן

יהל אור

שנולדו כולם בפדן ארס: (לא) וכן פי' הח' ז"ל (למטה מו כג) בענין שבטים נפש וז"ל דע כי הכתוב לא חש להזיח אחד משבטים כאשר אמר אשר יולד לו בפדן ארס, ולא נולד לו בנימין גם: (לכ) פועמו כי הווי"ן אינם מוסיפים ענין כשאר ווי"ן, רק הם דרך ספור, שכאשר מת ונאסף אל עמיו קברו אותו עשו ויעקב ובניו: (לג) הזכיר תחלה עשו, ואח"כ ומקדמו לפניו מעת שהשלים

אחו: (לד) וישמעאל נולד תחלה: (לה) ע"כ הזכירו באחרונה: (א) פי' שהגוי שילח ממנו הוא אדום וכמו שזכר (למטה פי' ט) "חזי אדום": (ב) למעלה (כו לד) קורא אותה "בשמת", וכאן "עדה": (ג) אביה מלך יהודה נזכר בדה"ב יג ב) שלש שנים מלך בירושלים ושם אמו מיכיהו בת אוריאל מן גבעה" (ושם י"א ב) קורא לה שם אחר "מעכה בת אבישלום" (וכן במ"א טו ב) "מעכה בת אבישלום" ושני שמות היו לה ומיכיהו ומעכה קראים בלשון: (ד) בכלאים (א טו ב) נקרא חזים, ובדה"ב (יג ב) נקרא חזיה: (ה) פי' כי שני שמות היו לה ולא חזיה בנה: למטה

סקורי רש"י: לו) וכבר שם חזיב כזכר לפיכך, כזכר ללידה, כזכר לנחלה, כזכר לעבודה, כזכר לחבובה, ור' עזריה אחר חף כזכר לנחלה. לח) פיין ב"ב קכ"ג א. לש) ש"א ע"ז א. ט) שופ' ו כד. מא) מ"א טו לד. מב) פתחים ו כ.

אבן עזרא

כט ויגוע יצחק, וכאשר מת יצחק ונאסף אל עמיו (כ) קברו אותו עשו ויעקב כאשר נולדו (כ) ולמעלה אבד יצחק וישמעאל (למעלה כה ט) (יד) בעבור היות ישמעאל בן השפחה (ט): א הוא אדום, הוא אביו אדום (ה) ואל תתמה על עדה ובשמת שיש לה ב' שמות (ג) כי בן שם אם אביה (י) [א], גם שם "אביה" בדה"א איננו כמו בבי' בלכיים (י), כי שני שמות היו לה גם לאביה (ט) [ב], וטעם אלה שמות בני

קרני אור

ג א) ובתרגום שלפנינו הניי, ושכיב עם בלה" ויש נוסחא אחרינא, ושכיב ית בלה" עיין בג"ל ובלתם ושמלה מה שכתבו ע"ז, וכן הרד"ק יפרש כפשוטו, ועיין סי' אמונת חכמים סי' כב שהביא פי' הח' ז"ל ואת הפסוק שהביא ומה שהביא עליו וט"ן (למטה מט ד, קרני אור הערה יא): [א] עיין דה"ב יג ב כפי' רש"י ז"ל, וכמ"א טו ב כפי' הרמב"ם [ב] ודעת המקור' והא"י שדעת הח' ז"ל שכתב

יעקב כסדר שנולדו, ואעפ"י שמכר זכורתי, יעקב היה נוהג בו כבוד, ומקדמו לפניו מעת שהשלים

אונקלוס

בראשית לו וישלח קצח 395

לָקַח אֶת־נָשָׁיו מִבָּנוֹת כְּנָעַן אֶת־
 עֵדָה בַּת־אֵילֹן הַחֹתִי וְאֶת־
 אֶהֱלִיבָמָה בַּת־עֵנָה בַּת־צִבְעוֹן
 הַחֹתִי: וְאֶת־בְּשֵׁמֶת בַּת־יִשְׁמָעֵאל
 אַחֹת נְבִיֹת: וַתֵּלֶד עֵדָה לְעֵשָׂו

גָּמִיב יֵת נְשׁוּהֵי מִבְּנֵי
 כְּנָעַן יֵת עֵדָה בַּת אֵילֹן
 חַתָּאָה וְיֵת אֶהֱלִיבָמָה
 בַּת עֵנָה בַּת צִבְעוֹן חַתָּאָה:
 גְּוִית בְּשֵׁמֶת בַּת יִשְׁמָעֵאל
 אַחֹתֵהּ דְּנְבִיֹת: וַיֵּלֶדֶת

רשי

אבן עזרא

עשו (ו) על בני בניו (ו) וכן: ב בת ענה בת צבעון. והנה מצאנו כי יש ענה אחי צבעון (ז) גם שם בנו ענה (ח), על כן יאמר כי האב והבן (ו) או שני האחים (ז); שכבר אשה אחת (ז) והנולדים לא נודעו בן מי הם (ז) ויתכן להיות זאת אהליבמה בת ענה שהוא בן צבעון ויחסה הכתוב לשם אביה (ז) ואבי אביה (ח) להפריש בין ענה (ח) ובין ענה (ז) ויאמר כי יש קרח בן עדה (ח) ויש קרח בן אהליבמה (ז)

שָׁמַיִם וְשֵׁלֶשׁ נִתְבָּרַךְ. י"ד שנה נטמן צבית עבר הרי שבעים ושבע וארבע עשרה עבד צאשה ובסוף ארבע עשרה נולד יוסף שגא' (ג) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו' הרי תשעים ואחת. וי"ז עד שלא נמכר יוסף הרי מאה ושמונה (עוד מפורש מן המקרא משנמכר יוסף עד שצא יעקב מלרימה כ"ב שנה שגא' טו) ויוסף בן שלשים

שנה וגו' וז' שנים שובע ושנים רעב הרי כ"ב וכתיב ימי שני מגורי ק"ל שנה נמלא יעקב במכירתו ק"ח): (ב) עדה בת אילון. היא בשמת בת אילון ונקראה בשמת ע"ש שהיתה מקטרת בשמים לעבודת כוכבים: אהליבמה. הוא יהודית והוא כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בעבודת כוכבי' כדי להטעות את אביו: בת ענה בת צבעון. אם בת ענה לא בת צבעון ענה בנו של צבעון (א) שנאמר (ב) ואלה בני צבעון ואיה וענה מלמד שצא צבעון על כלתו אשת ענה וילדת אהליבמה מצד שניהם והודיעך הכתוב שכלן בני ממזרות היו: (ג) בשמת בת ישמעאל. ולהלן (ב) קורא לה מחלת מלינו באגדת מדרש ספר שמואל (ד) ג' מוחלים להן עונותיהן גר שנתגייר והעולה לגדולה והנושא אשה. ולמד הטעם מכאן לכך נקראה מחלתו עונותיה: אחות נביות. על

יהל אור

קרני אור

אביה' הוא אבי אמו של מלך, כי כן יש לאבי אמו של מלך שני שמות, אוריאל' (דב"כ י"ב ב), ואבישלום' (שם י"א ב) מפני שאביה ואבי דומים הם בלשון, ולא אמר ה' ויל כי אש על שמות' ונכריש באינס דומים כמו אוריאל ואבישלום: [ג] בא לכונן התולדות אשר הולידו בני אחרי שהלכו עמו לשעיר, כי הוא לא הוליד שם, והנה החל ממנו לומר הוא הוליד את אליפז ורפואל והם הולידו בארץ שעיר תולדות הללו (רמב"ן): [ד] ועיין רמב"ן ויל' שדחה הדעה הזאת, וכאב כי אינו דברי הכל בגמרא ולא משמעו של מקרא עיי"ש: [ה] והרלב"ג השיג ע"ז וכתב, שאלו היה כן היה אומר אהליבמה בת ענה בן צבעון, והוא אומר בת ענה בת צבעון, ובד"ל כתב כי השמרונים הניבו בן צבעון: [ו] והגבון כטיי שביא היתה בת ענה אחי צבעון ואמנם גדלה ענה בן צבעון, ונקראה כשכור זה בת צבעון כמו שנקראו בני מיכל

(ו) (למטה פ' יו"ד): (ז) כי הכנים מפורשים בפסוקים הראשונים, וכתב הבאר יצחק זה הלשון בעשות נכתב, וז"ל על פ' ואלה הולדות עשו, וכן פ' רש"י, ופירושו אע"ג דכתיב אליפז ורפואל כוונתו להשלים על בני בניו, ויהיו בני אליפז, שכינו כבר הוזכרו שמותם לעיל: (ח) (למטה פ' ב) ואלה בני שעיר החורי יושבי הארץ לוטן ושוכל וצבעון וענה: (ט) (למטה פ' כד) ואלה בני צבעון ואיה וענה: (י) צבעון ובנו ענה: (יא) צבעון ואחיו ענה: (יב) וכן אז"ל (ב"ב קטו ב, תנחומא ראש וישב), כי צא צבעון על אמו והוליד ענה, ואה"כ צא צבעון על כלתו אשת ענה והוליד אהליבמה: (יג) ואהליבמה הנולדת לא נדע בת מי היא אם בת צבעון אם בת ענה: (יד) ענה: (טו) באמרו בת ענה בת צבעון שהיא בן צבעון הנזכרים בפ' כד, ואלה בני צבעון ואיה וענה, וצפ' כה, ואהליבמה בת ענה והנה היתה אהליבמה בת ענה בן צבעון ונקראה בת צבעון כי בני כנים נקראים כנים: (טז) אחי צבעון בפסוק כ: (יז) ובין ענה בן צבעון בפ' כד: (יח) (בפ' טו) אלוף קרח אלוף געתם אלוף עמלק וגו'. אלה בני עדה: (יט) (בפ' יח) אלוף יעוש אלוף יעלם אלוף

ענה: (יד) ענה: (טו) באמרו בת ענה בת צבעון שהיא בן צבעון הנזכרים בפ' כד, ואלה בני צבעון ואיה וענה, וצפ' כה, ואהליבמה בת ענה והנה היתה אהליבמה בת ענה בן צבעון ונקראה בת צבעון כי בני כנים נקראים כנים: (טז) אחי צבעון בפסוק כ: (יז) ובין ענה בן צבעון בפ' כד: (יח) (בפ' טו) אלוף קרח אלוף געתם אלוף עמלק וגו'. אלה בני עדה: (יט) (בפ' יח) אלוף יעוש אלוף יעלם אלוף

מקורי רש"י: (ג) לפיל לד. (ד) למטה מא. (א) עיין תנחומא א וישב אות א. (ב) פ' כד. (ג) לפיל כת ט. (ד) פ' יז, גם בירושלמי בכורים פ"ג ס"ג.

בראשית לו וישלח

אונקלוס

את-אליפז ובשמת ילדה את-
 רעואל: ^ה ואהליבמה ילדה את-
 יעיש, ואת-יעלם ואת-קרח אלה
 בני-עשו אשר ילדו-לו בארץ-כנען:
 ויקח עשו את-נשיו ואת-בניו
 ואת-בנותיו ואת-כל-נפשות ביתו
 ואת-מקניהו ואת-כל-בהמתו ואת-
 כל-קנינו אשר רכש בארץ-כנען
 וילך אל-ארץ מפני יעקב אחיו:
 ופיהיה רכושם רב משבת יחדו
 ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת
 אתם מפני מקניהם: ^ה וישב עשו
 בקר שעיר עשו הוא אדום:

עדה לעשו ית אליפז
 ובשמת ילדת רעואל:
 ואהליבמה ילדת ית
 יעיש וית יעלם וית קרח
 אלן בני עשו די אתילידו
 לה בארשא דכנען:
 ונדבר עשו ית נשותי
 וית בנוהי וית בנותה וית
 כל נפשת ביתה וית
 ביתוהי וית כל בעירה
 וית כל קניה די קנא
 בארשא דכנען ואול
 לארשא אחרי מן קדם
 יעקב אחוהי: ואתי דגה
 קניהון סני מלמתב
 פחדא ולא יכולת ארע
 הותבנותהון לסו ברא
 יתהון מן קדם ביתהון:
 ויתב עשו פסורא
 דשעיר עשו הוא אדום:

אבן עזרא

והקרוב אלי שהוא בן אהליבמה (ה) והוא אחד (א) והזכירו הכתוב עם אלופי אליפז (ב) שהיה דר עמדם (ג) גם יתכן שמתה אמו (ד) כי הוא הקטן מבני אהליבמה, וגדלה עדה את קרח עם בניה (ה) [ז], ונכתב עליו שהוא מבניה כמו בני מיכל (ו) ויהי לה לבן, וכן נכתב על

רש"י

עם שהוא השיאה לו משמת ישמעאל נקראת על שמו (ה): (ה) ואהליבמה ילדה וגו'. קרח זה ממזר היה וכן אליפז היה שבא על אשת אביו אל אהליבמה אשת עשו שהרי הוא מנוי עם אלופי אליפז בסוף הענין (ו): (ו) וילך אל ארץ. לגור באשר ימלא:

(ז) ולא יכלה ארץ מגוריהם. להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש אגדה מפני יעקב אחיו. מפני שטר חוב של גזירת כי גר יהיה זרעך המוטל על זרעו של יחזק אמר אלך לי מכאן אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר ומפני הצושה

קרני אור

בת שאל הננים שגדלה אותם, ולזה המלא שזכר בני ענה דיסון ואהליבמה בת ענה, ואלו היתה אהליבמה בתו, לא היה לריך לומר בת ענה, ואולם אמר בת ענה, כי היא באמת בת ענה הנזכר ראשון (כלב"ג): [ז] יתכן שקראת היה בן אהליבמה וגדל אותו אליפז ולזה נתיחס עם אלופי

יהל אור

אלוף קרח, אלה אלופי אהליבמה בת ענה אשת עשו: (כ) שקרח הוא בן אהליבמה: (כא) גם הנזכר בפ' ט"ז הוא אחד, כי לא היה לעדה בן ששמו קרח: (כב) (בפ' טז) הזכיר את קרח בבני אליפז שהי' אלופים: (כג) בעבור שהיה שוכן בתוכם ע"כ נמנה עמהם, ואם כי יש לטוען לטעון מדוע מנה אותו הכחוב באלופי אהליבמה (פ' יח) אחרי שזכר (פ' טז): (כד) שאהליבמה אמו מתה: (כה) ע"כ הוא נזכר בבני עדה: (כו) (בש"ב כא ה) ואת המשת בני מיכל בת שאל והם הי' בני מירב, אלא שמיכל גדלה אותם ונקראו על שמה, כי המנדל יתום ויתומה בתוך ביתו כאילו ילדו ונקרא על שמו (סנהד' יט ב):

סקורי רש"י. ה) לפיל כת. ט. ו) בר פ' פנ יב

אונקלוס

בראשית לו וישלח קצט 397

ט ואלה תולדות עשו אבי אדום
 בנהר שעיר : אלה שמות בני
 עשו אליפו בן-עדה אשת עשו
 רעואל בן-בשמת אשת עשו :
 ויהיו בני אליפו תימן אומר צפו
 ונעתם וקנז : ותמנע היתה
 פילגש לאליפו בן-עשו ותלד
 לאליפו את-עמלק אלה בני עדה
 אשת עשו : ואלה בני רעואל
 נחת וזרח שמה ומזה אלה היו
 בני בשמת אשת עשו : ואלה
 היו בני אהליבמה בת-ענה בת-עון אשת
 עשו ותלד לעשו את-יעישואת-יעלם ואת-קרח :

ו אליו תולדת עשו
 אביוהון דאדומאי בטורא
 דשעיר : אלו שמות
 בני עשו אליפו בר עדה
 אשת עשו רעואל בר
 בשמת אשת עשו : ויהיו
 בני אליפו תימן אומר
 צפו ונעתם וקנז :
 ותמנע הות לחינתא
 לאליפו בר עשו וילידת
 לאליפו ית עמלק אלו
 בני עדה אשת עשו :
 ואלו בני רעואל נחת
 וזרח שמה ומזה אלו
 היו בני בשמת אשת
 עשו : ואלו היו בני
 אהליבמה בת ענה בת
 צבעון אשת עשו וילידת

אבן עזרא

יעוש קרי

רש"י

עמלק סבני עדה בעבור שהיא בן שפחת בעלה (ט),
 ופי' אלוף נשיא וגדול (יט) וזינו כן, ככבש
 אלוף (ירמ"א יא יט) (כ) רק הכיף ישרת עצמו
 ואחד עמו, וכן הוא ככבש כאלוף (ו) כי משפט
 רשון הקדש לדבר כן, כמו "כריע כצח ל"י

שמכר בכורתו (ז) : (ט) ואלה. התולדות
 שהולידו בניו עכשיו משהלך לשעיר :
 (יב) ותמנע היתה פילגש. להודיע גדולתו
 של אברהם כמה היו תלבים לידבק בזרעו.
 תמנע זו בת אלופים הית' שגא' ואחות לוטן

תמנע ולוטן מאלופי יושבי שעיר היה מן החורים שישבו זה לפניו אמר' איני זוכה
 להנשא לך הלואי שיהיה פילגש (ח). וזכרי הימים (ט) מונה אותה בבניו של אליפו מלמד
 שבא על אשתו של שעיר וילאה תמנע מזיניהם וכשגדלה נעשית פילגשו (ו) וזהו
 ואחות לוטן תמנע ולא מכאה עם בני שעיר שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב :

קרני אור

יהל אור

בני אליפו (הלכ"ג) : [ח] ובכתבי הקדש האחרונים כפי'
 זכריה כושאל בשם בזה גם לשנים ונשיאי ישראל, וזהו

(כז) צ"ל "שהוא בן שפחת בנה", כי כן כתוב, ותמנע
 היתה פילגש לאליפו בן עשו, ותלד לאליפו את עמלק,
 אלה בני עדה אשת עשו, והיה עמלק בן שפחת בנה,

וכן גרס החזקוני וכן הוא בא"י, ועיין עור על התורה שמביא ג"כ בשם הח' ז"ל וז"ל, ור' אברהם פי' בעבור
 שהיה בן שפחה קורא אותו בניה, ונראה שגם לפני העור היה הגי' בן שפחת בעלה ויכול להיות שהיתה
 שפחה מקודם ואח"כ לקחה אליפו לפלגש : (כח) נשיא משפחה גדולה, והתייחד לנשיאי בני עשו : (כט) כי
 שם פי' שור מן אלף בהוראת שור פר מלומד לעבודה, וכן "אלופינו מסובלים" (תה' קמד, יד) פי' שורים
 מסובלים בצער, כלומר שהם שמנים ובעלי צער : (ל) וכן הוא דעת דונש ור"י בן קריש, וכן
 כתב

סקורי רש"י : ז) ב"ר פ' סב יג ופ' פד ב קה"ר כפ"ט. (ח) ב"ר פ' פ"ב יד, סנה"ל לט ב, ספרי באיט פ' שלו,
 ועיין רש"י דכ"ר לז סו. ט) דכ"א א לו. י) פיין הנחמתי א וישב אות א.

בראשית לו וישלח

אונקלוס

אֵלֶּה אֱלֹפֵי בְנֵי־עֵשׂוֹ בְּנֵי אֱלִיפַז
בְּכוֹר עֵשׂוֹ אֱלֹף תִּימָן אֱלֹף אֹמֶר
אֱלֹף צֶפֶן אֱלֹף קָנֹז: אֱלֹף קָרַח
אֱלֹף גַּעְתָּם אֱלֹף עַמְלֶק אֵלֶּה
אֱלֹפֵי אֱלִיפַז בְּאֶרֶץ אֲדוּם אֵלֶּה
בְּנֵי עֵדָה: וְאֵלֶּה בְנֵי רְעוּאֵל בֶּן־
עֵשׂוֹ אֱלֹף נַחַת אֱלֹף זָרַח אֱלֹף
שַׁמָּה אֱלֹף מִזָּה אֵלֶּה אֱלֹפֵי
רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדוּם אֵלֶּה בְּנֵי
בְשֻׁמַּת אִשְׁתֵּי עֵשׂוֹ: וְאֵלֶּה בְּנֵי
אֶהֱלִיבְמָה אִשְׁתֵּי עֵשׂוֹ אֱלֹף יַעֲוֹשׁ
אֱלֹף יַעֲלָם אֱלֹף קָרַח אֵלֶּה אֱלֹפֵי
אֶהֱלִיבְמָה בַּת־עֵנָה אִשְׁתֵּי עֵשׂוֹ:
וְאֵלֶּה בְּנֵי־עֵשׂוֹ וְאֵלֶּה אֱלֹפֵיהֶם
הֵוא אֲדוּם: שְׁבִיעִי אֵלֶּה בְּנֵי־שַׁעִיר
הַחֲרִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לוֹטָן וְשׁוּבַל

לעשו ית יעושו וית יעושו וית יעלם
נת קרח: אלן קרח
בני עשו בני אליפוז בוכור
דעשו נפא תימן נפא
אמר נפא צפו נפא
קנז: נפא קרח נפא
געתם נפא עמלק אלן
נברבי דאליפוז בארעא
דאדום אלן בני עדה:
" ואלן בני רעואל בר
עשו נפא נחת נפא זרח
נפא שממה נפא מזה
אלן נברבי רעואל
בארעא (ד) אדום אלן
בני בשמת אשת עשו:
" ואלן בני אהליבמה
אשת עשו נפא יעוש
נפא יעלם נפא קרח
אלן נברבי אהליבמה
בת ענה אשת עשו:
" אלן בני עשו ואלן
נברביהון הוא אדום:
" אלן בני שעיר חוראת
יתבי דארעא לוטן ושובל

אבן עזרא

(תהי לה יד): ב שער, לא ידענו יחוסו (ה),
והזכירם הכתוב להפריש יחוסי שעיר ועשו (ו)
כי ישראל יצו על בני עשו (ג) החורי, כמו
ביסובה של ארץ מלח קנה זה (ב) לזיתים

קרני אור

כאלף ביסודם (זכרי ט, ז) אלפי יסודם (שם יב, ט ז)
" ורויח כתב שיקר שם זה: נתן לכפל נפירים של אשתו,
ולבראות אהבתם למושל ארץ כוזה גם הוא אלוף, ושדל
מחילה אומה בא כי לא נכתבו שמות אבותיו: (לכ) הכוונה על מלות, לא חתעב אדומי כי אחיד
הוא (דבר' כג ח) ועליה יאמר ה' ז"ל שאינה בבני שעיר, ולא הוזהרו ישראל מלתעבם: (לג) ועיין מורה
כפ' נ' מהחלק השלישי:

רש"י

(טו) אלה אלופי בני עשו. ראשי מספחות:
(פ) יושבי הארץ. שהיו יושביה קודם שבא
עשו לשם (יא) ורבותינו דרשו (ב) שהיו בקיאים
מלח קנה זה לגפנים שהיו טועמין הטפר

יהל אור

כתב הרד"ק בשרש "אלף" ויחסור מאלוף כ"ף הדמיון
וסעמו ככבש כאלוף, ופי' ככבש ושור יוכל לסבוח,
ויו"ת שם כאומר בחיר, פי' אלוף תואר לכבש שהיה
נבחר כמו: "אלוף תימן": (לא) לא ידענו
(לכ) הכוונה על מלות, לא חתעב אדומי כי אחיד
הוא (דבר' כג ח) ועליה יאמר ה' ז"ל שאינה בבני שעיר, ולא הוזהרו ישראל מלתעבם: (לג) ועיין מורה
כפ' נ' מהחלק השלישי:

וכה

בקרני רש"י: יא) וכן תיזכ"ע. יב) שכת פה א. יג) קנה כמדפ.

וְצַבְעוֹן וְעֵנָה: כִּי אֶדְרֹשׁוּן וְאֶצֶר וְדִישׁוֹן
 אֵלֶּה אֱלֹפֵי הַחֲרִי בְּנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ
 אֲדוּם: כִּי נִיָּהוּ בְּנֵי לֹטָן חֲרֵי וְהַיִּמָּם
 וְאַחֹת לֹטָן תִּמְנָע: כִּי וְאֵלֶּה בְּנֵי
 שׁוּבַל עֲלֹן וּמְנַחַת וְעִיבָל שְׁפוֹ
 וְאוֹנָם: כִּי וְאֵלֶּה בְּנֵי צַבְעוֹן וְאֵיה
 וְעֵנָה הִיא עֵנָה דִּי אֲשַׁכַּח
 יָת גְּבַרְיָא בְּמַדְבְּרָא כַּד
 הָיָה רָעִי יָת חֲמַרְיָא

וְצַבְעוֹן וְעֵנָה: כִּי אֶדְרֹשׁוּן
 וְאֶצֶר וְדִישׁוֹן אֱלֵין בְּבַרְבִּי
 חוֹרְאֵי בְּנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ
 אֲדוּם: כִּי נִיָּהוּ בְּנֵי לֹטָן
 חֲרֵי וְהַיִּמָּם וְאַחֲתָהּ
 דְּלֹטָן תִּמְנָע: כִּי וְאֵלֵין
 בְּנֵי שׁוּבַל עֲלֹן וּמְנַחַת
 וְעִיבָל שְׁפוֹ וְאוֹנָם:
 כִּי וְאֵלֵין בְּנֵי צַבְעוֹן וְאֵיה
 וְעֵנָה הִיא עֵנָה דִּי אֲשַׁכַּח
 יָת גְּבַרְיָא בְּמַדְבְּרָא כַּד
 הָיָה רָעִי יָת חֲמַרְיָא

אבן עזרא

רש"י

חורי יהודה (ירמ"י בן, כ) ושעמו גדולה (ה)
 ויתכן להיות מגורת, ואורנים חוריי (ישעי' יט
 ט) שהוא לובן (ה) וכן אמר התרגום (ו) ,
 ונמשלו הסננים בלובן בעבור שאין בעינים
 כמזהו (ה) [ט] והוא באור (ה) והפך זה "בל
 יתיצב לפני השוכים" (כס"ל כב כט) (ה) וכן:
 כך ואיה ענה, פ"י הו"ו כפ"א דפה ג'ל'טן
 ישמעאל (ה) [יא] ובד"ה איננו (ה) [יב]: הימים.

ויודעין אי זו נטיעה ראויה לו: (כד) ואיה
 וענה. וי"ו יתירה והוא כמו איה וענה יד
 והרבה יש במקרא (טו) תת וקדש ולבא
 מרמס. (טו) נרדס ורכב וסוס: הוא ענה.
 האמור למעלה י"ו שהוא אחיו של לצעון
 וכאן הוא קורא אהו צנו מלמד שכל לצעון
 על אמו והוליד את ענה י"ח: את הימים.
 פרדים. הרביע חמור על סוס נקבה וילדה

פרד והוא היה ממזר והביא פסולין לעולם י"ט

קרני אור

יהל אור

פרש הלוקח של המשפחה והכבד: [ט] ורש"ס כיאר שנקרא
 המראה בגוונית, פ"ן פ"ש הכוונה וההמרה של גלוי האור
 הנופלת על הבס הגורמת את הלכטים והגוונים והשתנותם,
 וכלבון חז"ל, כדי שיקלוט העין" (שבת י"ז ב): [י] וכתב
 הרש"ד פ"ו, והוא כמתנבא לתת טעם לשם חורי, ומי
 זה יתפאר לתת טעם לכל שמות הפלס לוטן ושובל וגו', ואם
 חשב שהוא שם תואר בעבור הו"ד שבכוף הבס חורי, הלא
 נמצא בבני לוטן, חורי והיחס" שבס שמות פלמיים, מלבד
 שמלאנו יטובי אמורי וגו' בני כנען: [יא] והריק"ם פ"י,
 כי אלה הו"ו"ן אינם נוספות, אבל הם מורות על מלה חכמה
 כענין וי"ו של, וישא אנרס", ר"ל הבסיס ביום הכליבי וישא
 את פייו, ופי' ואיה וענה, כי ה"י לו בנים אחרים קודם אלה
 ולא זכרם, אולי לא היה להם תולדות, ושד"ל כתב, כי
 השמיט הכליבמה שהיתה נקראת בת לצעון, ולא היתה אלא
 בת ענה ורמז עליה בו"ו ואח"כ פי' ואכליבמה (היא) בת ענה: [יב] והרשב"ם כתב, נראה בעיני כן שמן, ואחפ"י
 שד"ה כתיב, איה וענה" אין לדקדק בכך, וכן הוא כפ"ז (ברא' לו כד) וי"ו של, ואיה" הוא פיקר בשם כמו, ופס"י,
 וכן הוא דעת מנחם בן סרוק (מטעם אשד, פרק י"ג לד 79 והועתק במחברת מנחם לד 76) וז"ל, ומלאתי מנחם בן
 סרוק שהיה אדם גדול בספרד הקודמים כתב בתשובתו על דונש בן לברט במקום הזה כי הו"ו"ן כולן חשב נוספות בתחלת
 כמלים ללא ענין על דרך האמת, ופס העיון הסוב אינן נוספות אכל לכולם טעם כענין" פי"ש שהארץ להביא ראיות
 פ"ו, וכתב עוד, ואיה וענה אמר (פי' מנחם) כי הו"ו"ן הא מעקר השם כמו, ויזתא" (אכתר ט ט), ושת"י (שם א, ט)
 ופס"י (במד', יג, יד) אם שד"ה כתב, איה" הם שני שמות לנקרא אחד, ועיין תשובות תלמידי מנחם ערך, בנס" לד
 67, והרש"ד כתב התימה על שאר המפרשים המביאים ראיה שד"ה כתיב, איה" וכי לו ראו שהשמות משתנים לרוב
 בספרים

(לד) והוא שם המעלה וככ"י רש"ד הגי' "וסעמו
 גדולים" וכן הוא הגי' בסור על התורה:
 (לה) וכן פי' ר' יונה י' ננאח צנדים לבנים:
 (לו) על לבן יתרגם "הור": (לז) עין יבוא
 על הגוון והמראה, ועיניו כעין הבדלח (במד' יח יו)
 "וכסה את עין הארץ" (שמות יוד, ה) ואמר ה' ז"ל,
 שאין בעינים, פי' שאין בגוונים כמוהו: (לח) פי'
 כאור הזורח: (לט) ושעמו נעדרי אור השכל: (מ) וכן
 פי' הרד"ק, וי"ו ואיה נוספת, והיא הו"ו"ן שנמצאת
 במקרא לתחלת הדברים, כמו, וישא אברהם את פיניו"
 (למעלה כז ד), ועיין (למעלה א ב) ומה שביארתי
 שם: (מא) (ברד"ה א מ) כתוב, "איה וענה" בלא וי"ו:

בוקרי רש"י: יד) דעת רש"י ז"ל דעת דונש (תשו' תלמידי דונש לד 40) כי הו"ו"ן כולן חשב נוספות בתחלת המלים ללא
 ענין על דרך האמת, וכן דעת ר"י י' ננאח, וכן הראב"ע באקומות רבים מפירושו מסכים בזה, ומנחם
 השיב על דונש (תשובת תלמידי מנחם לד 66) וכתב שלכולם טעם בפנין, וכן דעת ר"ח (הגלוי לד 5) וכן דעת האשדוי
 (מטעם אשדוי פ"ג) וכן דעת הפס"ו כי וי"ו של ואיה הוא פיקר בשם. (שו) דניאל ח י"ג. (שו) תה' פו ז. יז) פ' כ.
 (יח) ב"ר פפ"ב טו, ב"ב קט"ו ב, פסחים כד א, תחומות א וישב אות א. יש) ב"ר שס, ירושלמי ברכות פת כ"ה.

בראשית לו וישלח

אונקלוס

הַחֲמֹרִים לְצִבְעוֹן אָבִיו : כֹּה וְאֵלֶּה
 בְּנֵי עֵנָה דִישׁוֹן וְאֵה לִיבְמַה בַּת עֵנָה :
 כֹּה וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישׁוֹן הַמִּדְּבָר וְאֵשְׁבֹן
 וְיִתְרֹן וְכָרֶן : כֹּה וְאֵלֶּה בְּנֵי אֶצֶר
 בְּלָהוֹן וְזַעֲזָקוֹן : כֹּה וְאֵלֶּין
 בְּנֵי דִישׁוֹן עֵיץ וְאָרְזָן :
 כֹּה וְאֵלֶּין בְּכָרְבִי הַחֲרָאָה
 רַבָּא לֹטְטִין רַבָּא שׁוּבְלָא
 רַבָּא צִבְעוֹן רַבָּא עֵנָה :
 ל רַבָּא דִישׁוֹן רַבָּא אֶצֶר
 רַבָּא דִישׁוֹן אֵלֶּין בְּכָרְבִי
 הַחֲרָאָה לְכָרְבִי הַחֲרָאָה
 דִישׁוֹן אֵלֶּה אֶלּוּפֵי הַחֲרָאָה לְאֶלְפֵיהֶם

לְצִבְעוֹן אָבִיו : כֹּה וְאֵלֶּין
 בְּנֵי עֵנָה דִישׁוֹן וְאֵה לִיבְמַה
 בַּת עֵנָה : כֹּה וְאֵלֶּין בְּנֵי
 דִישׁוֹן הַמִּדְּבָר וְאֵשְׁבֹן וְיִתְרֹן
 וְכָרֶן : כֹּה וְאֵלֶּין בְּנֵי אֶצֶר
 בְּלָהוֹן וְזַעֲזָקוֹן : כֹּה וְאֵלֶּין
 בְּנֵי דִישׁוֹן עֵיץ וְאָרְזָן :
 כֹּה וְאֵלֶּין בְּכָרְבִי הַחֲרָאָה
 רַבָּא לֹטְטִין רַבָּא שׁוּבְלָא
 רַבָּא צִבְעוֹן רַבָּא עֵנָה :
 ל רַבָּא דִישׁוֹן רַבָּא אֶצֶר
 רַבָּא דִישׁוֹן אֵלֶּין בְּכָרְבִי
 הַחֲרָאָה לְכָרְבִי הַחֲרָאָה

רש"י

אבן עזרא

ולמה נקרא שם ימים שאימתן מוטלת על הצריות דאמר רבי חנינא מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לבנה וחיה ב (והלך קח חזינן דחיה. אל תקרי וחיה אלא וחיתה ב) כי המכה לא תחרפא לעולם. ברש"י ישן) ולא הוזקק לכתוב לנו משפחות החורי אלא מפני תמנע ולהודיע גדולת אברהם כמו שפירשתי למעלה ב (ב) :
 להזכירו (ג) רק הוא ענה הנזכר בפסוק

אמר הסתרגם נבורים (מ) [ג] כמו,, האימים לפנים (דברי ב יוד), כי ימצא האליף שיתחלף ביו"ד כמו יתימרו (מ), ויאמר הנאון שהם פרדים ופי' מצא הרביב (מ) ויתכן להיות מצא שהוא מצא בתחלה זאת החכמה, כי מן אחד עם מן אחד לא יולידו (מ), ויחזיק זה הפירוש שאמר הכתוב ברעותו את החמורים (ט) [יד], ואילו היו הימים צמחים (מ) כאשר פי' רבים (מ) מה שעם להזכיר החמורים (מ) : כה ואלה בני ענה דישון ואהליבמה בת ענה, אין זה ענה הנזכר בראש הפסוק (ג) כי אילו היה הוא (ה) מה צורך

יהל אור

קרני אור

(מ) כן ת"א, ית גיבריא ועיין קרני אור : (מג) צ"ל "תתימרו" בישעי' ס' ו, כי לא נמלא "תתימרו" והיו"ד תחת אל"ף, וכן אשר יזמרון למזימה" (תה' קל"ט כ) בא היו"ד במקום אל"ף : (מד) ובן פירש"י ז"ל מדרז"ל (פסחים נד א) כי הרביע חמור על סוס נקבה וילדה פרד, והוא היה ממזר והביא פסולין לעולם : (מה) והוא מלא כי יולידו מין שלא במינו, ואין כן בשאר מיני הכלאים, כדעת מקצת רבותינו בתלמוד (פסחים טז) וכן תרגם יוב"ע : (מו) ובן פי' הרמב"ן ז"ל : (מז) פי' מין עשבים : (מח) ויהי' פי' אשר מלא בהרישתו או בזריעתו : (מט) והכתוב יאמר ברעותו את החמורים, ולא בהרישתו ולא בזריעתו : (נ) בראש הפסוק הזה, ואלה בני ענה דישון כי הנזכר בראש הפסוק הזה, הוא הנזכר בפ' כ', אלה בני שעיר החרי יושבי הארץ לוטן ושובל ולבעון וענה" ושם הוא בן שעיר החרי, ולבעון וענה הי' שני אחים : (נא) כי אלו היה ענה הנזכר כאן בסוף הפסוק, ואהליבמה בת ענה" בתו של ענה הנזכר בראש הפ' הזה, ואלה בני ענה דישון" היה יספיק לו לומר, ואלה בני ענה דישון ואהליבמה" : (נב) בת ענה עוד הפעם, הלא יאמר, ואלה בני ענה" :

כפסוקים הנשנים עיי"ש : [ג] והרמב"ן ז"ל פי' דעת אונקלוס כי ענה זה בלא עליו מן האומה הנקראת אימים לפנים, ורלו לגזול ממנו התמורים של לבעון אביו והוא היה גמורב ואין עוזר לו ותמלא ידו להם וניטול מידם וטודע כנכורה הזאת, ופי' כתב הרש"ד ועם שהרמב"ן יפרש כן לפי דעת אונקלוס, כראה שהוא אונקלוס אינו מפרש כן מלת מלא, לפי שתרגם דאשכח מלשון מליאה ולא תרגם דנלח עיי"ש, וכן כתב כנח"ה לגר, אכל לא ירדתי לסוף דעתו הקדושה, אם גבריא כוונתו על האימים למה לא תרגם, אימתני" כלעיל (יד) "ה" וטוד למה לא תרגם דנלח עיי"ש, ובפס"ז, וי"א מלא את סימים, הכה את הימים כמו, תמלא ידך לכל אויביך" (תה' כ' ט) :
 [יד] ובג' (חולין פט, א' ירושלמי כלאים פ"ח ה"ג) כל שאזניו קטטת אמו כוסיא ואביו חמור, וכל שאזניו גדולות אמו חמורה ואביו פוס :

נב

סקורי רש"י : (כ) ב"ר שם, חולין ז' כ, יומא מט א ירושלמי ברכות שם. כא) לשון נקבה ואמכה קאי. (כב) פ' יב.

אונקלוס

בראשית לו וישלח דא 401

**בְּאַרְצֵי שְׂעִיר: פִּי וְאַלֶּה הַמְּלָכִים
אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְצֵי אֲדוּם לְפָנַי מִלְּךְ-
מִלְּךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לִבְנֵי מִלְּךְ בְּאֲדוּם**

בְּאַרְעֵי שְׂעִיר: לא וְאַלֶּיִן
מִלְּכֵי דִי מְלִיכוּ בְּאַרְעֵי
דְּאֲדוּם קִדְם דִּי מִלְּךְ
מִלְּכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
לִבְנֵי מִלְּךְ בְּאֲדוּם בְּלַע בְּר
רִשִׁי

אבן עזרא

הראשון (טו) וטו: לא ואלה המלכים. (טז) וטז
יא כי בדרך נבואה נכתבה זאת הפרשה (טז) וטז,
ויצחקי אמר בספרו (טז) כי בימי יהושפט נכתבה
הכי קרא שמו יצחק, כל השומע יצחק לו (טז)
כי מהיטבאל אחות תחפנחם (טז), והלילה חלילה
שהדבר כמו שדבר על ימי יהושפט (טז), וספרו ראוי להשרף (טז) וטז, ולמה תמה על שמונה
מלכים ששלטו שהם רבים (טז), והנה מלכו ישראל במספר (טז), ושני אלה המלכים

(לא) ואלה המלכים וכו'. שמנה היו (כג) וכנגדן
העמיד יעקב ובעל מלכות עשו צימיהם אלו הן

זאת הפרשה (טז), ופי' הדורות כרצונו (טז),
כי אמר כי הדר הוא הדר האדומי (טז), ואמר
שהדבר כמו שדבר על ימי יהושפט (טז), וספרו ראוי להשרף (טז) וטז, ולמה תמה על שמונה
מלכים ששלטו שהם רבים (טז), והנה מלכו ישראל במספר (טז), ושני אלה המלכים

קרני אור

[טו] ור"ח (תוס' כ"ב דף קטו כ ד"ה, מלמד) כתב,
כי ענה אשה היתה כדכתיב, ואהליבמה בת
ענה בת לעבון, והיא דכתיב הוא ענה בלשון זכר, משום
שירצה במקום איה שהיה זכר, שהרי איה אחיו של ענה הים,
ולא מלינו שנמנה באלופים, אלא שמע מינה איה מת, וענה
נשארה יחידה לאניה, ולהכי מנו לה בכני שער התורי יושני
הארץ, וירצה במקום זכר ונמנית באלופים: [טז] פעם ספרו
המלכים אשר שלטו בארץ אדום עיין מורה פ"ג מהמ' הג'
וברד"א ובפי' הג' רמל"מ בפ"י לדה"א א' חג: [יז] והרמב"ן
השיג פ"ז, וכתב, ואינו נכון, כי הנכונה למה הזכיר את אלה,
ועד איזה זמן תמנה ותפסק בהם, והנכון בכל אלה לפני
התורה, ומשלו כאחד, ומה שאמר למקומות, פי' שהיה כ"א
מקומו או שהיה ממסלתם מוטע כי שנות רשעים תקלרנה:
[יח] והגאון ר' שלמה יהודא ליב ראשפארט (אגרות בי"ר
מכתב א' ז', 4, 5) כתב וז"ל, ויפה כתב הראב"ע עליו
ספרו ראוי להשרף, מפני שנעשה התורה אללו פיר פיריה
אין תומה בשבועים הרבים ששעה לו מעלמו, ועוד שם לז' 25)
ולא הפליג הראב"ע ז"ל בלבוזו באמרו עליו פעם, ופעמים,
שראוי להשרף, ולמתכרו קרא המהביל, או המכהיל, ושני השמות
יאותו לו, כי הוא מהביל בהשערות, גם מהביל אותן להביאן
ממרחקים ובדרכים פקקים ונלוזים, וכן כתב הח' ז"ל בסוף
ס' לחות וז"ל, השמר לך ובמור נפסך מאוד שלא תאמין
בדברי המדקדק שהזכיר בספרו יותר ממאה מלות ואמר כי
כולם צריכים הילוף, חלילה חלילה, כי זה אינו נכון בדברי
חול, ואף כי בדברי אלהים חיים, וספרו ראוי להשרף, ועיין

יהל אור

(נג) בפ' כ"ד, והוא בן לעבון, ואהליבמה היתה
בת ענה נכדת לעבון ולא אחי לעבון,
ודעת הרמב"ן ז"ל אינו כן עיי"ש: (נד) זכר מלכי
אדום לפני מלך מלך בני ישראל, ומלכו באדום
שמונה מלכים ואחד עשר אלופים, והמלכים לא היו
מלך בן מלך, אלא שהיו מולכים עליהם מלכים
ממקומות אחרים, לפי התנברות אנשי המקומות ההם,
ומלכות ישראל מלך בן מלך, ובכל מה שקדמה מלכותם
לא עמדו לפני ישראל, כי שאלו נלחם בהם הראשון
ולא יכלו לו, ודוד המלך הכניעם עד שהיו לו לעבדים
ולכל המלכים אשר היו אחריו עד יהורם בן יהושפט
(רד"ק): (נה) ויפרשו הכתוב כפשוטו על שאלו
המלך הראשון, ומרע"ה ידע בנבואה שעתידין ישראל
להמליך עליהם מלך, כמו שנרמז (בדברים יז יד):
(נו) והח' ז"ל הזכירו בהקדמתו לפי' על התורה בדרך
הא' כרצו יצחק שחיבר שני ספרים מצראשית עד
ויכלו, ועוד לא כלו מרוב דברים, אך מי הוא היצחקי?
יא' שהוא ר' יצחק ישוש הספרדי והוא אשר יקראו
הח' ז"ל היצחקי המהביל (למטה פ' לב) וכן בפ"י על
איוב (מב טז) יצחק המהביל וכן בפ"י (שמות יט יב)
המשונע" וכתחלת פי' על דניאל אמר הח' ז"ל כי
הוא פירש ספרים בדקדוק, ועיין ביאורי להקדמת
הח' ז"ל לפי' על התורה בדרך הא' הערה 8 מה
שהעירותי ע"ז ותולדות הקיררה: (נז) שהוסיפו זאת הפרשה בסוף ימי יהושפט ר"ל כאשר מת יהושפט
ומלך בנו: (נח) כפי מה שעלה על דעתו: (נט) עיין בפ"י הח' ז"ל (הושע א' א) ובספרו (השם שער ב):
(ס) פי' הדר הנזכר (למטה בפ' לט ברי"ש, ובדה"א א' נח) מוזכרו בשם "הדר" בדל"ת, ויאמר שהוא
הדר האדומי הנזכר (במ"א יא יד) שהיה שטן לשלמה ולפי"ז צריך לפרש שהיתה מלכותו קודם שאלו וסרה
מלכותו כל ימי שאלו ואיש בושת ודוד ושלמה עד זקנתו של שלמה שהקימו השי"ת לשטן לו, וא"כ היה שנים
רבות, ולא כן הוא, כי הדר זה היה מלך צימיה משה, ואחר ה' שנים שעברו ישראל את הירדן נלחם עמו
אביאנוס מלך בני כתיס ויהרגהו כמסופר בס' הישר: (סא) היא תחפניס אשת פרעה מלך מצרים (מ"א
יא יט) ואחות תחפניס היתה מהיטבאל, ואותה נתן פרעה להדר לאשה, כן דעת היצחקי, ולא כן הוא
כי מהיטבאל אשת הדר היתה צימיה משה: (סב) שאז הוסיפו זאת הפרשה: (סג) כי לפי דעתו הוסיפו פרשה
שלימה על התורה, א"כ היה ס"ת חסר פרשה שלימה: (סד) והתמיהתו שמיזם שמת עשו עד מלכות משה
היה קל"ג שנים (עיין קרני אור) ואיך יתכן שבזמן קצר כזה מלכו שמונה מלכים, וכן כתב שד"ל, ויש
שואלים והלא מיעקב ועשו עד משה לא היו אלא ד' דורות, ואיך מלכו בתוך כך שמונה מלכים אחרי
מות עשו, ומי יודע כמה זמן אחרי מותו התחילו המלכים, עיי"ש מה שיתרן: (סה) מלכי ישראל
שמלכו בשומרון מירבעם ואילך היו ע"ז, ואם כי המספר היו י"ט, אך בעבור כי זמרי לא מלך רקג'
י"ט

בראשית לו וישלח

אונקלוס

בַּלַּע בֶּן־בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דְנֶהְבָּה :
לִגְוֵימַת בַּלַּע וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו יוֹבָב בֶּן־
זֶרַח מִבְּצֻרָה : יָד וַיִּמַּת יוֹבָב וַיִּמְלֹךְ :
תַּחְתָּיו הַשֵּׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי :
לֵה וַיִּמַּת הַשֵּׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הַיְדֹד
בֶּן־בְּדָד הַמֶּכֶה אֶת־מֶדִיָּן בְּשָׂדֵה
מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ עֵוִית : לו וַיִּמַּת

בַּעֲוֹר וְשֵׁם קָרְתָּהּ
 דְנֶהְבָּה : לג וַיִּמַּת בַּלַּע
 וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו יוֹבָב
 בֶּן זֶרַח מִבְּצֻרָה : לו וַיִּמַּת
 יוֹבָב וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו
 הַשֵּׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי :
 לה וַיִּמַּת הַשֵּׁם וַיִּמְלֹךְ
 תַּחְתָּיו הַיְדֹד בֶּן בְּדָד
 דִּקְטִילֵי מֶדִיָּנָא בְּחַקְלָא
 דְמוֹאָב וְשֵׁם קָרְתָּהּ
 עֵוִית : לו וַיִּמַּת הַיְדֹד

רשי

שאל ואיש צפת דוד ושלמה רחבעם אחיה
 אחא יהושפט. וזימי יורם בנו כתיב כד
 זימיו פשע אדום מתחת יד יהודה וימליכו
 עליהם מלך וזימי שאל כתיב כה) אין מלך
 באדום כלל מלך כו) : (לג) יובב בן זרח
 מבצרה. בצרה מערי מואב היא שנאמר כז)
 ועל קריות ועל בצרה וגו'. ולפי שהעמידה
 מלך לאדום עתידה ללקות עמהם שנא' כח)
 מדין בשדה מואב. טבא מדין על מואב

יהל אור

ימים, גם שלם, לא נלך רק ירח ימים, וגם זכריה
 לא מלך רק חצי שנה, ע"כ לא השבס, והשב ע"ז,
 כי הם כפלים ממלכי אדום, ובקרני אור הפרש השבון
 המלכים, וכמה שנים מלך כל אחד : (כו) ר"ל לפי
 הח' הי' שנותיהם של שמונה מלכי אדום קרובים לשני
 מלכי ישראל שהם כפלים במספר : (סז) כי משאל
 ודוד עד לדקיהו מלכו כ"א מלכים וכולם הי' במשך
 ת"ק שנים : (סח) וכן פי' הרשב"ם והרלב"ג, וכן
 כתב הרמב"ן, ואפשר שכולם מהו כבר זימי משה"
 וכן כתב הרד"א וכל אלו הי' לפני התורה קודם
 מרע"ה, וכן פי' הרש"ד והביא ראיותיו מן ספר הישר,
 וא"כ לא נכתבה הפרשה הזאת בימי מלכי ישראל
 ויהודה כמו שחשבו קצת בעקבות היצחקי : (סט) כי
 שם מלך נגזר מן מוליך, ומשה היה מוליך ומנהל
 את ישראל : (ע) כי בלעם נקרא קוסם ולא מלך ושם
 עירו פתור ולא דנהבה : (עא) בן הוא בגמ' (סנהד'
 קה א) חנא הוא בעור הוא כושן רשעתיס הוא לבן
 הארמי, ודעתם שבלעם היה בן לבן ארמי, מפני
 שכתוב מן ארם ינהגי בלק (במד' כג ז) ע"כ שפטו
 אשר זה הוא בלע המולך באדום :

(עב) ויתרץ דברי רז"ל, ונראה מזה שאינו חולק
 עליהם : (עג) במ"ש מן ארם ינחני

בלק' (במד' כג ז) : (עד) במ"ש וימלך באדום בלע
 ז"ל (במד' כב ה) ובדרש שבלעם הוא בלע כי זה
 ארמי

אבן עזרא

קרובים לשני מלכי ישראל (ס) [ישן] גם מלכי
 יהודה רבים הם ממלכי אדום עד ימי משה (ס)
 והאמת שפ"י לפני מלך כלך עד משה מלך
 ישראל (ס), וכן כתוב ויהי בישורון מלך (דברי'
 לג ה) (ס) : לב בלע בן בעור, איננו בלעם (פ) [כ],
 גם בלעם איננו בן לבן הארמי (ס) [כא] ויתכן
 שדרך הדרש בעבור היותו מנחש בסוהו, כי
 לא יפול מדברי רבותינו ז"ל ארצה (פ) גם בלעם
 ארמי היה (פ) וזה בלע אדומי (פ) [כב], גם

כי זבח לה' בצצרה כט) : (לה) המכה את

קרני אור

(למפלוס כ, כ) כקרני ת"ד הערה ד : [ישן] ובעל אהל יוסף
 ביאר החשבון, כי ת' שנה לגלות מצרים החמילו מחולדות
 יצחק, וילחק בן שנים שנה כשטולד עשו, ורז"ל דרשו שיעקב
 ועשו מתו כיום אחד, והנה תיה עשו קמ"ז שנה, וכניו
 מלכו רק אחרי מותו, ולצדק קמ"ז עם ס' יהיה ר"ז, לחסר
 מן ת', ויבאר קל"ג מעת שמת עשו עד יליאת מצרים שהוא
 עד ימי משה, ושנות מלכי ישראל שהם מלכי שומרון שלו
 ר"ן (ל"ל רמ"א) שנה, והנה אעפ"י שהי' ע"ז מלכים, ומלכי
 אדום שמונה, שהם החליה, עלו שנותיהם קרוב מן ר' שנה,
 וע"ז כתב הרש"ד, ואין לחשבון כזה יסוד ועיקר כלל, כי מנין
 לו שחוקף בשנת מות עשו המליכו מלך עליהם, אולי היה
 עוד חמשים או מאה שנה תחת ממלכת האלופים ואח"כ לאיזה
 סנה (בלא נודע לנו כי לא פורש) הולרכו להמליך עליהם מלך
 עי"ש, ועתה אפשר החשבון מע"ז מלכי ישראל שחלכו רמ"א
 שנה, א) ירכעס מלך כ"ב, ב) נדב מלך ב', ג) נפשה כ"ד,
 ד) אלה ב', ה) זמרי שלשה ימים, ו) עמרי י"ב שנים, ז) אחאב
 כ"ב, ח) יהורם י"ב, ט) אחזיה כ', י) יהוא כ"ח, יא) יהואחז
 י"ז, יב) יואש ע"ז, יג) ירבעם מ"א, יד) זכריה ששה חדשים
 טו), שלום ירח ימים, טז) מנחם יו"ד שנים, יז) פקחיה ב'
 שנים, יח) פקח כ' שנה, יט) הובע ע' שנים, לא מהם השלבה,
 זמרי שמלך רק שלשה ימים וזכריה שמלך ששה חדשים ושלום
 שמלך רק חודש אחד כרי לך ע"ז מלכים שמלכו רמ"א שנה :
 [ב] ויוב"ע חרנס, בלעם כר בעור : [כא] ודעת יונתן שבלעם
 הוא לבן ארמי וכן חרנס (במד', כב, ה, לא, ח) :
 [כב] ורש"ד כתב כי לפי דעת גמל ס' הישר איננו אדומי

בן בעור ולא יתכן זאת עפ"י הפשט, וכן כתב הח' וכן

מקורי רש"י : כד) מ"ז ח כ. כה) עיין כיפ"ת שכתב שטפות נפלה בדברי רש"י כי ל"ל יהושפט במקום שאלו. כו) ובכתוב
 ומלך אין באדום כלל מלך" (מ"א כב מה). לו) ירמי' אמת כד. בח) ישפ"י לד. ו. כט) עיין ב"ר פס"ג ג.

אונקלוס

בראשית לו וישלח רב 403

הַדָּד וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שְׁמֵלָה
 מִמִּשְׁרָקָה: לו וַיָּמָת שְׁמֵלָה וַיִּמְלֹךְ
 תַּחְתָּיו שָׂאוֹל מִרְחֹבוֹת הַנֶּהָר:
 לח וַיָּמָת שָׂאוֹל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בְּעַל
 חֲנָן בֶּן-עֲכָבוֹר: לט וַיָּמָת בְּעַל חֲנָן
 בֶּן-עֲכָבוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הַדָּד
 וְשֵׁם עִירוֹ פָּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ
 מִהֵיטְבָאֵל בֵּת-מִטְרָד בֵּת-מִי זֹהָב:
 מפטיר. ם וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱדוֹמֵי עֵשָׂו
 לְמִשְׁפְּחֹתָם לְמִקְוֹמָתָם בְּשִׁמְתָם

וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שְׁמֵלָה
 מִמִּשְׁרָקָה: לו וַיָּמָת
 שְׁמֵלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו
 שָׂאוֹל מִרְחֹבוֹת הַנֶּהָר:
 לח וַיָּמָת שָׂאוֹל
 וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בְּעַל
 חֲנָן בֶּן-עֲכָבוֹר: לט
 וַיָּמָת בְּעַל חֲנָן
 וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הַדָּד
 וְשֵׁם קָרְתָּהּ פָּעוֹ וְשֵׁם
 אִתְתָּהּ מִהֵיטְבָאֵל בֵּת
 מִטְרָד בֵּת מִצְרָף דֶּהָבָא:
 ם וְאֵלֵּין שְׁמֵהֶן רַבְרַבֵּי
 עֵשָׂו לְזֵר עֵי תֵּהוֹן
 לְאִתְרֵיהוֹן בְּשִׁמְהֵהוֹן

אבן עזרא

יובב בן זרח איננו איוב כאשר אמר היצחקי
 המהביל: לט מהיטבאל בת מטרד. כטעם בת
 ענה בת צבעון (ט) [כג], או הזכיר הכתוב שם
 אביה ושם אמה (ט) [כד]: מי זהב. כן שמו (ט)
 והגאון אמר צורף זהב (ט) [כה], ואחרים אמרו
 רמו לעושים זהב מנחושת (ט) ואלה דברי רוח (ט):
 כ וטעם ואלה שמות אדפי עשו למקומתם. (ט)
 שיש להם היום מקומות ידועים (ט), ואלה דברי
 טשה (ט), ואלה הנזכרים הם בני האלופים
 (לב) וימת הדד ויהיו אלופי אדום אלוף

רש"י

למלחמה (ל) והלך מלך אדום לעזור את מואב
 ומכאן אנו למדים שהיו מדין ומואב מריבים
 זה עם זה וצימי בלעם עשו שלום להקשר
 על ישראל: (לט) בת מי זהב. מהו זהב
 עשיר היה ואין זהב חשוב בעיניו לכלום (לא):
 (מ) ואלה שמות אלופי עשו. סנקראו על
 שם מדינותיהם לאחר שמת הדד ופסקה
 מהם מלכות והראשונים הנזכרים למעלה
 הם שמות תולדותם וכן מפורש בד"ה

קרני אור

כדברי הראב"ע רק מאפריקה שהיא דנובה לדעתו
 והיא מאנבי חיל אנגיא"ס: [כג] ונזכרה בעבור
 שהיתה מפורסמת בעבור מעלותיה, או בעבור ייחוסה:
 [כד] ושר"ל השיג עליו, וכתב שאינו ע"ד לה"ק, כי אז
 היל"ל ושם אביה מטרד, ושם אמה מי זהב, וכתב אולי מטרד
 שם אשה, והיא היתה בת מי זהב, או כי מהיטבאל ע"י
 שהיתה בת מטרד, היתה מורש מי זהב שהיה מפורסם
 בימים ההם, והרלב"ג כתב נראה שהיא היתה בת איש ששמו
 מטרד, וגדל אותה איש שהיה שמו מי זהב, או היה שם אמה
 מטרד ושם אב מטרד מי זהב (כדעת שד"ל שכתב דעת
 עלמו) והרד"א כתב, שהיה עשיר גדול עד שנפטר זה נקרא
 מי זהב שהיה הוהב בניו כמוהו, וכן תיוב"ע והירושלמי
 שמתחלה היה איש פני יגע לפניהם וכשהעשיר אח"כ אמר
 מי זהב ומי כסף ולא היה מחשיכו לכלום, וכן פי' רש"י ז"ל
 עשיר היה ואין זהב חשוב בעיניו לכלום:
 [כה] עיין בגל"ג שכתב שר"ג הבין כונת אונקלוס מלשון
 מטהר ומלרף, ומפני שהמים מלבנים מטהרים
 ומלרפים הוהב נקרא, מי זהב" וכן בתרגום ירושלמי, כרחא דמלרף דהבא" ועיין בלחם ובמלה מה שכתב ע"ז:

יהל אור

ארמי ואם בעבור צעור אביו, הנה בן השורש קודם
 השורש, (ולכאור דבריו. כי מנינו דרוש בן השורש
 מזרע מדי (דניאל ט א) ולא נודע אם הוא בן מלך או לא,
 וצימי אסתר שהיתה אחר דניאל מלך השורש, והנה
 לא ימלוך הבן קודם האב, רק כאמר שהם שנים
 אנשים ששם שוה, וכן זה): (עה) שהזכיר שם אביה
 ושם אבי אביה: (עו) ויהיה מטרד שם אביה ומי
 זהב שם אמה או להיפוך: (עז) כך היה שמו, מי
 זהב" וכן פי' הרד"ק בשרש "מי" שהיה כך שמו:
 (עח) וכן ת"א "בת מלרף דהבא" ועיין קרני אור:
 (עט) עפ"י חכמת אליכמיאה: (פ) והיא אגדה
 אשר בהבל יסודה: (פא) פי' למה הור לפרש שם
 עוד הפעם: (פב) פי' צימי משה, ועיין רמב"ן מה
 שכתב בזה: (פג) כי הם הי' מפורסמים בעת נתינת
 ומלרפים הוהב נקרא, מי זהב" וכן בתרגום ירושלמי, כרחא דמלרף דהבא" ועיין בלחם ובמלה מה שכתב ע"ז:
 וכן

בקרני רש"י: ל) עיין פי' רש"י במד' כב ד. לא) עיין ב"ר ספ"ג ד ותיוב"ע. לב) דה"א א

בראשית לו וישלח

אונקלוס

אלוף תמנע אלוף עלוה אלוף
 יתת: מא אלוף אהליבמה אלוף
 אלה אלוף פינן: מא אלוף קנו אלוף
 תימן אלוף מבצר: מא אלוף
 מגדיאל אלוף עירם אלה אלופי
 אדום למשבתם בארץ אהותם
 הוא עשו אבי אדום: פ פ פ

תמנע תמנע תמנע עלוה
 תמנע יתת: מא תמנע
 אהליבמה תמנע אלוף
 תמנע פינן: מא תמנע קנו
 תמנע תימן תמנע מבצר:
 מא תמנע מגדיאל תמנע
 עירם אלוף תמנע אדום
 למשבתהון תמנע אלופי
 אהותהון תמנע אלופי
 אהותהון תמנע אלופי

פ פ פ

קנ"ד. קליט"ס סימן. ומפטירין חזון עובדיה כח"פ:

אבן עזרא

רשי

תמנע וגו': (מג) מגדיאל. הוא רומי לג. חסלת פרשת וישלח

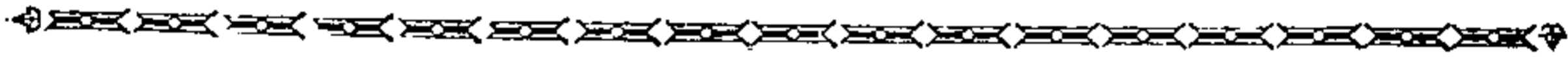
הכתובים למעלה (פ), ולא הזכיר כי אם מי שיש לו מקום (פ) [כו]: תמנע. במקום הזה זכר (ש), כי יש לנו שמות רבים לזכר ולנקבה שוים, וכן אהליבמה (ש), או יהיה הפי להיות אלוף גוסף (ש) ויהיה אלוף תמנע שהיתה פילגש אליפז, אלה הם אלופיה עלוה גם יתת (ש), והנה אלה נשיאי עמלק (ש), ואלופי אהליבמה היו שבעה בימי משה (ש) אנשי מקומות (ש) על כן הוסיף לבאר בסושרותם: חסלת פרשת וישלח:

קרני אור

יהל אור

[כו] וכן פי' סלכ"ג ופיין כנ"ל רש"י מה שכתב גוה: חסלת פרשת וישלח

התורה: (פד) ע"כ כתיב ואלה צוי"ו נוסף על שמות הראשונים, ופי' שהם מצני הראשונים. (פה) בימי משה: (פו) תמנע במקום הזה הוא שם איש, ולמעלה (פסוק יב) שם אשה, והסימן תמנע בפתח היא אשה, ולמעלה פי' כב) שהוא בהמן מפני ההפסק: שמות הנקבות ברוב, ולמעלה (פסוק ז) שם אשה: (פח) אלוף הכתוב אלל אלופי תמנע, "אלוף עלוה אלוף יתת", וכמו כן אלל אלופי אהליבמה, אלוף ולה אלוף פינן", ויהיה תמנע גם אהליבמה במקום הזה נ"כ שמות נקבות: (פט) ויהיה הפי' אלוף תמנע שהיתה פלגש עשו, אלה אליפיהם עלוה ויתת, וכן אלוף אהליבמה שהיתה אשת עשו אלה אלופיהם אלה ופינן: (צ) שהי' מתמנע פלגש אליפז: (צא) כפי שיחשוב הכתוב (פסוק מא מצ מג): (צב) ונקראו המקומות על שם האלופים, כמו שמאלנו (למעלה פי' לד) מארץ התימני ע"ש אלוף תימן, וכיוצא בזה בישראל. חומרים ארץ יהודה, ארץ אפרים, הארצות על שם השצטים: חסלת פרשת וישלח:

בראשית לו וישב

אונקלוס

דז א וישב יעקב בארץ מגורי אביו " ויחייב יעקב בארץ

אבן עזרא

רשי

(ח) וישב יעקב וגו'. אחר שכתב לך יסובי עשו ותולדותיו בדרך קלרה שלא

א וישב. הזכיר (ח) שאלופי עשו ישבו בהר שעיר (ט) ויעקב ישב בארץ הנבחרת (ט) [א],

היו ספונים ומסובי לפרש היאך נתיסבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את המורי א'

קרני אור

יהל אור

(ח) ב'פ' הקודמת: (צ) והזכיר מושבותיהם: (ג) הוא חברון כמו שזכר כפ' הקודמת שכבר בא יעקב

[א] וכן פי' רש"י ע"ש הלך אל ארץ אחרת מפני יעקב אחיו אלל יעקב ישב אלל אביו בארץ מגוריו כי לו

ספורי רשי: לג) פד"א פי' לת, תיב"פ. א) דבר' ב יב.